ตอบปัญหาร้อยแปด

โดย
อาจารย์เสถียร โพธินันทะ

ภาพตอนช่วงวัยเริ่มรุ่น | เขมโพธินนฺโท ภิกฺขุ วัดกันมาตุยาราม | ภาพก่อนท่านเสียชีวิต

อาจารย์เสถียร โพธินันทะ
ได้รับการยอมรับว่าเป็นนักปราชญ์แห่งพระพุทธศาสนาคนหนึ่ง
หลายคนเรียกท่านว่า พระไตรปิฎกเคลื่อนที่
เป็นผู้ที่เกิดมามีชีวิตเพื่อทำประโยชน์ให้กับพระพุทธศาสนาโดยแท้

ตอบปัญหาร้อยแปด
โดย อาจารย์เสถียร โพธินันทะ

ถาม : ๑. พุทธภาษิตที่ว่า “ทานและการรบเสมอกัน” นั้นมีอรรถาธิบายอย่างไรขอได้กรุณาชี้แจง?

๒. พืชหรือต้นไม้ มีวิญญาณหรือเปล่า? หากไม่มี ทำไมจึงรู้จักการผสมพันธุ์ ขยายพันธุ์และต้องการแสงสว่าง?

ตอบ : ๑. พระพุทธภาษิตที่ว่า “ทานและการรบเสมอกัน” นั้นมีอธิบายว่า ผู้ที่จะมีใจเสียสละบำเพ็ญทานได้ ผู้นั้นเหมือนกับนักรบ คือ ต้องรบกับความรู้สึกที่เห็นแก่ตน คามตระหนี่เหนียวแน่น และความโลภเป็นต้น ปกติธรรมชาติของมนุษย์มีความเห็นแก่ตนอยู่เป็นพื้น การทำความดีมีทานเป็นต้น เป็นการทวนกระแสกิเลส จึงต้องสู้รบด้วยสติปัญญาและกุศลธรรม มีเมตตากรุณาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความไม่ละโมบ ธรรมะเหล่านี้เป็นดุจศัตราวุธที่จะประหัตประหารกิเลส มีความเห็นแก่ตนให้หมดไป ถ้ากระแสกิเลสสูงกว่าธรรมะ ผู้นั้นก็เป็นผู้แพ้ ถ้ากระแสธรรมสูงกว่าก็เป็นผู้ชนะ ฉะนั้น จึงว่าทานและการรบเสมอกัน ดังนี้

๒. ถามว่า พืชและต้นไม้มีวิญญาณหรือเปล่า? ตอบว่าตามมติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเท่าที่อ่านมาทั้งในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ไม่มีอาคตสถานใดที่แสดงว่าพืชและต้นไม้มีวิญญาณ เพราะคำว่า จิต มโน วิญญาณ เป็นไวพจน์แก่กัน หมายถึงธาตุรู้ที่ทำหน้าที่รู้อารมณ์ ปรุงอารมณ์และเก็บพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งลักษณะอย่างนี้มีเฉพาะในสัตว์โลกเท่านั้น หามีในพืชและต้นไม้ไม่ สัตว์โลกย่อมสำเร็จด้วยกรรมนิยม จิตนิยม อุตุนิยม อาหารนิยม ส่วนพืชและต้นไม้สำเร็จด้วยพืชนิยม อุตุนิยม อาหารนิยมเท่านั้น

ถามว่าพืชไม่มีวิญญาณ ทำไมจึงรู้ผสมพันธุ์ ขยายพันธุ์ และต้องการแสงสว่าง? ตอบว่า เป็นด้วยพืชนิยมอุตุนิยม อาหารนิยมนั่นเอง พูดง่ายๆ ก็คือ เป็นด้วยธรรมชาติอย่างนั้นเอง เหมือนธรรมชาติของของวัตถุสิ่งของ เมื่อสร้างขึ้นแล้วก็เก่าผุพังไป ลักษณะอาการเก่าผุพัง จะว่ามีวิญญาณรู้จักแก่ชราภาพไปด้วยหรือ? เหมือนกับลูกโป่งที่อัดแก๊ส

ไว้ดีแล้วย่อมลอยขึ้นไป จะว่าลูกโป่งมีวิญญาณ ปรารถนาจะลอยละล่องไปเยี่ยมเวหาละหรือ? อาการเติบโตขยายพันธุ์ของพืช ต้นไม้ เป็นด้วยธรรมชาติ ซึ่งกำหนดด้วยนิยม ๓ ประการดังกล่าวมา มิได้มีจิตหรือวิญญาณอย่างสัตว์โลก.

เสถียร โพธินันทะ

๔ ก.ค. ๒๕๐๔

ถาม : ๑. เปรตกับผีต่างกันอย่างไร? ผู้หญิงตายแล้วเป็นผีผู้หญิง ผู้ชายตายแล้วเป็นผีผู้ชาย ถ้าพระตายมิต้องเป็นผีพระด้วยหรือ? ถ้าเป็นผีพระ เมืองผีก็ต้องมีวัดด้วยซิ?

๒. วิญญาณออกจากร่างไปที่อื่นชั่วครั้งชั่วคราวได้หรือไม่? ถ้าออกไปได้ เวลากลับเข้าร่างเดิมจะเข้าถูกหรือ? หากเข้าผิดร่างจะเป็นอย่างไร?

จุลพิธ สงขลา ๑๙ ก.ค. ๒๕๐๔

ตอบ : ๑. ถามว่าเปรตกับผีต่างกันอย่างไร? ตอบว่า คำว่า “เปรต” แปลว่า “ผู้จากไป” มีความหมาย ๒ นัย คือนัยกว้างกับนัยแคบ นัยกว้างหมายถึงผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วไม่ว่าจะไปเกิดเป็นอะไรก็เรียกว่าเปรตได้ เพราะถือเอาตามความหมายในคำว่าผู้จากไปเท่านั้น แต่นัยนี้ไม่เป็นที่นิยมของภาษาและอรรถธรรม นัยแคบจำกัดหมายถึงอรรถอันแท้จริงของคำว่าเปรตนี้ ได้แก่สัตว์โลกที่ไปถือคติกำเนิดในภูมิเปรต อันจัดเข้าในภูมิๆ หนึ่งฝ่ายอบายภูมิ ผู้ที่ไปเกิดในเปรตภูมินี้สำเร็จด้วยอำนาจแห่งโลภอกุศลจิตเป็นปัจจัย มีอกุศลอื่นๆ เป็นบริวารสนับสนุนชักนำให้ไปเกิด เปรตมีหลายประเภท โดยสรุปแบ่งได้เป็น ๓ จำพวก คือพวกที่มีความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ แวดล้อมด้วยเบญจพิธกามคุณ เช่นมนุษย์สมบัติหรือเทวดาสมบัติก็มี แต่ก็มีทุกข์ทรมานเกิดสลับกับความสุขทั้งวัน บางคราวเวลากลางวันมีสุข แต่ต้องไปทนทุกข์ในเวลากลางคืน บางคราวเวลากลางคืนมีสุข แต่รับทุกข์ในเวลากลางวัน เปรตพวกนี้ท่านเรียกว่า “เปรตอยู่วิมาน” พวกที่ ๒ ไม่อุดมสมบูรณ์อย่างพวกแรก ต้องเกิดไปเป็นเปรตบ่าว ให้เปรตผู้ศักดิ์สูงใช้สอยหรือเป็นเปรตที่ต้องลำบากในการหากิน หรือไม่มีความอิสรเสรีภาพ ถูกจำขัง เปรตพวกที่ ๓ เป็นเปรตที่มีรูปร่างวิกลวิการ เสวยทุกขเวทนาแสบเผ็ดทุกโมงยาม ไม่มีว่าง ไม่มีสร่าง จนกว่าจะพ้นเวร เช่น เปรตประเภทสูงเท่าลำตาล ปากเท่ารูเข็ม หรือมือเท่าใบตาลเป็นต้น สรุปแล้วเปรตก็คือสัตว์โลกจำพวกหนึ่งในภูมิหนึ่ง คล้ายกับโลกของเรา มีเปรตที่เสวยสุขทุกข์ก้ำกึ่งกันก็มี เปรตที่เสวยทุกข์มากกว่าสุขก็มี และเปรตที่เสวยทุกข์ตลอดไม่มีเว้นว่างก็มี

ส่วน "ผี" นั้นเป็นภาษาไทย มิได้หมายเอาแต่ผีประเภทที่มาหลอกอย่างเดียว คำนี้เป็นคำกลางๆ สุดแต่จะไปใช้ติดต่อกับคำอื่น เช่น เราเรียกเทพที่อยู่บนสรวงสวรรค์ว่า "ผีฟ้า" เรียกเทพที่คุ้มครองเมืองว่า "ผีเมือง" เรียกเทพที่รักษาบ้านเรือนว่า "ผีบ้านหรือผีเรือน" เรียกศพที่ยังไม่เผา ยังไม่เป็นโครงกระดูกว่า "ผีดิบ" และยังมีผีอื่นๆ อีกนานาประเภท เช่น ผีฟ้า ผีโขมด ผีปอบ ผีสาง ฯลฯ ฉะนั้นการจะเรียกเปรตว่าเป็นผีก็ได้ ไม่ขัดข้อง คือ เรียกว่า "ผีเปรต" อนึ่ง ผีที่ชอบมาหลอกคนนั้นไม่ใช่อื่น คือ พวกเปรตบางเหล่าและพวกอสุรกายบางเหล่านั่นเอง

ถามว่า ผู้หญิงตายแล้วเป็นผีผู้หญิง ผู้ชายตายแล้วเป็นผีผู้ชาย พระมรณภาพแล้วมิต้องเป็นผีพระด้วยหรือ? ตอบว่า ไม่แน่นอนว่าตายในเพศใดจะต้องไปได้เพศใหม่เหมือนอย่างเดิมเสมอไปหรอก แต่หากไปเกิดในภูมิเปรตหรือในนรกภูมิมักจะมีเพศปรากฏตามเพศเดิมของตน ตัวอย่าง เช่น ชายกับหญิงลักลอบเป็นชู้กัน หากตกนรกขึ้นต้นงิ้ว ก็ปรากฏโดยเพศชายหญิง ดุจเมื่อยังเป็นมนุษย์ สำหรับเปรตนั้นมีปรากฏในเปรตวัตถุปกรณ์ เล่าถึงหญิงซึ่งชาติก่อนเป็นมนุษย์ ทำอกุศลกรรมชั่ว ตายแล้วไปเป็นเปรต ก็คงสภาพเพศหญิงของตน แต่นี่คงปรากฏโดยส่วนหนึ่งเท่านั้น มิใช่กำหนดแน่นอนเป็นธรรมนิยมเด็ดขาดเสมอไป อีกอย่างหนึ่งจะเกิดในเพศใดๆ นั้น ยังมีส่วนมาจากเจตจำนงของผู้นั้นด้วย เช่น หญิงหากเบื่อเพศของตนปรารถนาจะเกิดเป็นชายในภพใหม่ ก็ต้องตั้งจิตอธิษฐานในเพศนั้น พร้อมกับบำเพ็ญกุศลกรรม มีทาน ศีล เป็นต้น แล้วอธิษฐานขอให้ได้เกิดเป็นชายดั่งนี้โดยนิตยวัตร ก็อาจยังความปรารถนานั้นให้สำเร็จได้ และพระภิกษุสามเณรซึ่งมีความรักในพรหมจรรย์อย่างยอดยิ่ง รังเกียจในเพศฆราวาสยิ่งนัก เมื่อเป็นอย่างนี้แม้ตายไปแล้วก็ยังคงปรากฏโดยทรงเพศพรหมจรรย์อยู่ แต่ส่วนรูปร่างลักษณะอาจแปรเปลี่ยนได้ เช่น ไม่จำเป็นต้องโกนผมครองผ้ากาสาวพัสตร์เสมอไป

ถามว่า ถ้ามีผีพระ เมืองผีก็ต้องมีวัดด้วยซิ ตอบว่าเมืองผีไม่มีวัด มีแต่สถานที่ประชุมฟังธรรม สถานปฏิบัติธรรม

๒. ถามว่าวิญญาณออกจากร่างไปที่อื่นชั่วครั้งชั่วคราวได้หรือไม่? ตอบว่า พรากออกไปเลยน่ะไม่ได้ เพราะถ้าพรากออกไปเลยก็เท่ากับตาย มติเรื่องวิญญาณในพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นธาตุรู้ เมื่อยังมีภพมีชาติอยู่ ธาตุรู้นี้เป็นผู้รักษาภพรักษาชาติ มีลักษณะเกิด ดับสืบเนื่องกัน เหมือนกระแสน้ำไหลเรียกว่าภวังคจิตๆ มีอารมณ์ ซึ่งสืบเนื่องมาจากอารมณ์ ในมรณสันวิถีในชาติที่แล้ว ครั้นมาในชาติใหม่ เมื่อได้รับอารมณ์ใหม่กระทบ ภวังคจิตก็เกิดทำกิจภวังค์โดยไหวตัวตื่นขึ้นรับอารมณ์ใหม่ เรียกว่าวิถีวิญญาณ

คือวิญญาณที่เกิดตามวิถีทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นต้น ตามที่สามัญชนเข้าใจว่าวิญญาณออกจากร่างไปเที่ยวที่อื่นชั่วครู่ยามนั้น แท้จริงเป็นด้วยธาตุรู้นี้ออกไปรับรู้อารมณ์เท่านั้น แลคำว่าออกไปก็อย่าสำคัญว่าเป็นกิริยาออกไปจากร่างจริงๆเป็นแต่สำนวนเท่านั้น ธาตุรู้ก็ยังอยู่ในร่างกายนั่นแหละ แต่รู้อารมณ์ข้างนอก เหมือนคนที่นั่งอยู่ในบ้านแต่สนใจมองดูเหตุการณ์นอกประตูบ้านฉะนั้น

ส่วนที่ถามว่าถ้าออกไปได้เวลากลับเข้าร่างเดิมจะเข้าถูกหรือ และเข้าผิดจะเป็นอย่างไร ? ตอนแรกตอบไปแจ่มแจ้งแล้วว่า อย่าสำคัญเป็นกิริยาออกอย่างคนออกจากบ้าน อธิบายเปรียบเทียบให้เห็นชัดก็คือเหมือนคนหลับแล้วฝันไปในขณะที่เข้าฝัน เขาก็ยังมีจิตอยู่ในตัวบริบูรณ์ ปัญหาเข้าร่างผิด จึงไม่เกิดขึ้น มีแต่วิญญาณของผู้อื่นมาเข้าทับอาศัยร่าง ซึ่งมิใช่ของตนอยู่เป็นครั้งคราว ที่เรียกว่า เข้าทรงเท่านั้น และขณะนั้นธาตุรู้ของคนทรงก็มิได้พรากหายไปไหน คงอยู่ในร่างของตนนั่นแหละหากตกอยู่ในภวังค์หรือกึ่งภวังค์เท่านั้น แต่ถ้ามีกรณีที่วิญญาณเข้าผิดร่างจริงๆ ก็ต้องเป็นร่างที่ไร้วิญญาณเสียแล้ว พูดง่ายๆก็ว่าต้องเป็นซากศพนั่นเอง วิญญาณดวงใหม่จึงมาอาศัยอยู่ได้นานๆ และลักษณะที่เข้ามาอาศัยอยู่จัดเข้าในประเภทสังเสทชะกำเนิด

ถาม : ๑. ระหว่างพระอรหันต์กับพระโพธิสัตว์ ใครมีภูมิธรรมสูงกว่ากัน?
๒. ปัจจุบันยังมีพระโพธิสัตว์หรือ ในประเทศไทยนี้มีไหม หากมีใช้อะไรเป็นเครื่องสังเกต?
๓. พระท่ากระดานพบที่ไหน? มีคุณาภินิหารอย่างไร?

ตอบ : ๑. ปัญหาถามว่า พระอรหันต์กับพระโพธิสัตว์ ใครจะมีคุณสูงกว่ากัน? ตอบว่า ปัญหานี้ตอบโดยเอกเทศนัยมิได้ เพราะฐานะของบุคคลผู้ประเสริฐทั้งสองแตกต่างกัน จะต้องตอบโดยจำแนกแยกประเด็น กล่าวคือ ถ้าจะว่าโดยกิเลสพระอรหันต์ท่านก็มีคุณธรรมสูงกว่าพระโพธิสัตว์ เพราะท่านตัดกิเลสได้ขาดเป็นสมุจเฉท ฝ่ายพระโพธิสัตว์นั้นยังมีกิเลสเป็นสมุจเฉทได้ เพราะยังมิได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ถ้าว่าโดยอุดมคติ พระโพธิสัตว์ก็สูงกว่าพระอรหันตสาวก เพราะพระโพธิสัตว์มีประณิธานมุ่งต่อพระพุทธภูมิ คือการตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันต์นั้นมี ๓ ประเภทใหญ่ คือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างหนึ่ง พระอรหันตปัจเจกโพธิพระพุทธเจ้าอย่างหนึ่ง พระอรหันตสาวกอย่างหนึ่ง (อย่างหลังนี้ยังแบ่งแยกประเภทออกไปอีกตามคุณวิเศษของท่าน) เฉพาะพระโพธิสัตว์นั้น เมื่อมุ่งหวังในโพธิญาณแล้วก็ต้องบำเพ็ญบารมี ๑๐ มี

ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิฐาน เมตตา อุเบกขา กับมหาบริจาค ๕ มี บริจาคราชสมบัติ (ถ้าเป็นกษัตริย์) บริจาคอวัยวะ บริจาคชีวิต บริจาคบุตร บริจาคภริยา อนึ่งกาลเวลาของการสร้างบารมีเพื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์มาก และพระโพธิสัตว์ผู้จัก สามารถสำเร็จพระโพธิญาณได้ จะต้องมีอรหัตตูปนิสัย คือถ้าปรารถนาจะสำเร็จได้ แต่ท่านไม่ต้องการเพียงสาวกภูมิ จึงกลับมุ่งในพุทธภูมิแทนและเพียรสร้างบารมีให้เข้าถึง ในระหว่างนั้นก็ได้ช่วยอนุเคราะห์สัตวโลกด้วยการเสียสละ ครั้นเมื่อสำเร็จพระโพธิญาณแล้วก็ได้ตั้งพระพุทธศาสนาโปรดสรรพสัตว์ จนเกิดมีผู้ตรัสรู้ตามเป็นพระอรหันตสาวกขึ้นจำนวนมาก อย่างเช่นในอดีตชาตินานไกลชาติหนึ่งของสมเด็จพระบรมศาสดาของเราองค์ปัจจุบัน พระองค์ท่านเสวยพระชาติสุเมธดาบสมีอรหัตตูปนิสัย จะได้สำเร็จอรหัตผล ณ เฉพาะเบื้องพระพักตร์ของพระทีปังกรพุทธเจ้าอยู่แล้ว หากอาศัยมหากรุณาเป็นปุเรจาริกในสรรพสัตว์ สุเมธดาบสก็มาละเสียซึ่งอริยผลนั้นตั้งจิตประณิธานมุ่งต่อพุทธภูมิ จึงได้สร้างบารมีต่อมาตราบถึงลุโพธิญาณในที่สุด ฉะนั้น ถ้าไม่มีพระโพธิสัตว์ก็ไม่มีพระพุทธเจ้า ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้าก็ไม่มีพุทธศาสนา ถ้าไม่มีพระพุทธศาสนา พระอรหันตสาวกก็พลอยไม่มีไปด้วย

ถามว่าปัจจุบันนี้มีพระโพธิสัตว์อยู่อีกหรือไม่ และในประเทศไทยนี้จะมีไหม? ตอบว่ายังมีพระโพธิสัตว์อยู่ทั้งที่กำลังสร้างบารมีในโลกของเรานี้ รวมทั้งในประเทศด้วย แต่ต้องเข้าใจลักษณะของพระโพธิสัตว์เสียก่อน โพธิ แปลว่าความตรัสรู้ สัตว์ แปลว่าผู้ข้อง โพธิ+สัตว์ = โพธิสัตว์ แปลว่าผู้ข้องเกี่ยวกับความตรัสรู้ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. อนิตยโพธิสัตว์ คือพระโพธิสัตว์ที่ยังไม่มั่นคงเที่ยงแท้ต่อโพธิญาณ ประเภทนี้มีมาก ใครก็ตามที่ตั้งจิตประณิธานจะเป็นพระพุทธเจ้า เขาผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นพระโพธิสัตว์ในทันที แต่ในสมัยที่เขาสร้างบารมีจะต้องประสบกับอุปสรรคต่างๆ ซึ่งเป็นเหมือนกับสิ่งทดลองความแน่วแน่ของเขาว่ามีความมั่นคงในพระโพธิญาณจริงหรือไม่ ถ้าเขาเกิดความท้อแท้เลิกล้มความตั้งใจนั้นเสีย หรือเกิดความเห็นว่าการเป็นพระพุทธเจ้าลำบากนัก ต้องสร้างบารมีหลายอสงไขยแสนมหากัลป ขอเพียงสาวกภูมิก็พอแล้ว ก็เป็นอันว่าหมดสภาพเป็นพระโพธิสัตว์ในทันที

๒. นิยตโพธิสัตว์ คือพระโพธิสัตว์ซึ่งเที่ยงต่อพระโพธิญาณ ซึ่งไม่มากนัก โดยเริ่มเป็นนิยตโพธิสัตว์ต่อเมื่อได้บำเพ็ญอธิการธรรมอันยิ่งในพระพุทธเจ้า และได้รับพุทธพยากรณ์จากพระโลกนาถเจ้าว่าท่านจักได้ลุแก่พระปรมาภิเษกสัมมาสัมโพธิญาณนับแต่นี้ไปในอนาคตกาลเบื้องหน้า อย่างนี้จึงจัดเป็นนิยตโพธิสัตว์แท้

ในประเทศไทย ผู้ตอบเคยสมาคมกับท่านผู้มีโพธิจิตเป็นพระโพธิสัตว์หลายท่าน ซึ่งผู้ตอบก็รู้สึกซาบซึ้งอนุโมทนาสาธุการมาก ยังเคยเรียนท่านว่า ถ้าท่านสร้างบารมีไปโดยมิท้อถอยจนลุแก่พระโพธิญาณแล้ว หากผู้ตอบยังมีเวรานุเวรต้องเวียนว่ายเสวยผลกรรมอยู่ในภพภูมิใด ก็ขอให้ท่านได้โปรดด้วย ได้เรียนฝากฝังตัวไว้กับท่านอย่างนี้ เพราะถ้าท่านมีอุดมคติแน่วแน่ สามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ ท่านก็จะต้องสำเร็จตามเจตจำนงในอนาคตกาลชาติใดชาติหนึ่ง ทั้งนี้อย่าลืมว่านิยตโพธิสัตว์นั้นก่อนหน้าก็ต้องมาจากพระอนิยตโพธิสัตว์ก่อน แต่เป็นผู้ไม่ท้อถอย ไม่ยอมเลิกล้มประณิธานพากเพียรสร้างบารมีตามสติกำลังชาติแล้วชาติเล่าในที่สุดก็ได้มีโอกาสเฝ้าพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง รับพุทธพยากรณ์เป็นพระนิยตโพธิสัตว์ไป

คุณลักษณะของพระโพธิสัตว์นั้นมีหลายประการที่จะให้เราสังเกตได้ ถ้าเรามีโอกาสใกล้ชิดท่านนานๆ และมีโอกาสได้ทราบถึงอุดมคติของท่าน แต่มีข้อสังเกตกว้างๆ ข้อหนึ่งคือผู้ใดเห็นความสุขของผู้อื่นเสมอด้วยความสุขของตน เห็นความทุกข์ของผู้อื่นเสมอด้วยความทุกข์ของตนยอมเสียสละความสุขของตนเพื่อความสุขของโลก ผู้นั้นแลชื่อว่าเป็นพระโพธิสัตว์

๒. ถามว่า พระท่ากระดาน พบที่ไหน มีคุณาภินิหารอย่างไร? ตอบว่า พระท่ากระดานเป็นเครื่องรางสมัยอู่ทอง เนื้อชิน พบที่กรุวัดกลาง ตำบลท่ากระดาน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี นิยมในหมู่นักพระเครื่องว่ามีคุณาภินิหารทางมหาอุดอยู่ และอยู่คง

ถาม : ๑. ได้อ่านการตอบปัญหาในสามมุขแล้ว รู้สึกขอบใจมากเพราะทำให้เข้าใจอะไรๆเพิ่มขึ้น แต่มีข้อสงสัยอยู่หลายข้อใคร่จะถามต่อไปนี้ คือ จะเชื่อได้อย่างไรว่าโลกหน้ามีจริง มีหลักฐานอะไรพิสูจน์?

๒. พระนิพพานคืออะไร จะชี้ตัวอย่างให้เห็นได้หรือไม่ และมีอยู่ที่ไหน? ขอขอบคุณอย่างยิ่งที่ให้รบกวนถามมา

ยุทธนา โคราช

ตอบ : ๑. หลักฐานที่จะพิสูจน์ให้รู้ว่าโลกหน้ามีจริงนั้น แยกได้เป็นประเด็นดังนี้

๑. หลักฐานที่เกิดจากประจักษ์สิทธิ์ เห็นแจ้งรู้จริงเฉพาะตน ข้อนี้จะต้องปฏิบัติตามแนวทางฌานสมาบัติ ๘ คือต้องบำเพ็ญสมาธิจิตอย่างเชี่ยวชาญได้รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ ประการ คือ อิทธิฤทธิ์ แสดงฤทธิเป็นอัศจรรย์ ทิพย์จักษุ มีตาทิพย์ ทิพย์โสต หูทิพย์ เจโตปริยญาณ รู้วาระความคิดของผู้อื่น ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติก่อนๆได้ คราวนี้ถ้าปรากฏจะเห็นสวรรค์ นรก หรือปรารถนาจะฟังเสียงทิพย์ หรือใคร่จะทราบความเป็นไปแต่ชาติก่อนๆ แห่งตนหรือผู้อื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ให้เข้าฌานสมาบัติ มีจตุถฌานเป็นปทัฏฐาน ออกจากฌานแล้วตั้งจิตอธิษฐานในเรื่องที่ตนปรารถนา ครั้นแล้วก็เจริญอภิญญา จนกระทั่งเกิดปัญญาจิตขึ้น ในทันใดนั้นเองก็ประสบสภาพการณ์ต่างๆ เหนือวิสัยสามัญชนจะประจักษ์ได้ ตามเจตน์จำนงของผู้นั้น วิธีฝึกอภิญญาละเอียดซับซ้อนมากต้องจับคู่กันให้ถูกฝาถูกตัว นับเป็นจิตกีฬาที่พิสดารที่สุด การฝึกซ้อมอภิญญาจึงเท่ากับการทดลองตามสูตรเคมีในห้องวิทยาศาสตร์ เมื่อเกิดอำนาจมหัศจรรย์ขึ้นเท่ากับเป็นผลการทดลองผิดกันแต่ว่าฝ่ายวิทยาศาสตร์ เขามีเครื่องมือเกะกะเต็มห้อง เห็นได้สัมผัสได้ ฝ่ายจิตกีฬาเป็นเรื่องภายในใจของบุคคล เห็นไม่ได้ สัมผัสไม่ได้ รู้เห็นเฉพาะตัวของผู้เป็นเจ้าของ

๒. อนุมานวิธี แบบนี้และแบบอื่นต่อไป ใช้กับผู้ที่ไม่สามารถมีโอกาสบำเพ็ญจิตภาวนาจนได้ฌานสมาบัติและอภิญญาได้ หมายความว่าไม่มีโอกาสจะพิสูจน์โลกหน้าด้วยประจักษ์แบบวิธีแรก ก็ต้องใช้หลักแห่งเหตุผลอนุมานเอา เช่น เราเห็นควันไฟแต่ไกล ทั้งที่ไม่ได้เห็นไฟเลยก็จริง เราก็พอหยั่งรู้ได้โดยมิพักกังขาว่าที่นั่นต้องมีไฟฉันใดสรรพสัตว์ที่เกิดมาในโลกมีวิบากกรรมอันแตกต่างกัน มีอุปนิสัยความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน แม้แต่พี่น้องที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือแม้แต่ลูกฝาแฝดซึ่งได้รับการอบรมมาอย่างเดียวกัน ก็ยังมีอุปนิสัย สติปัญญาและการเสวยวิบากกรรมหาเสมอเหมือนกันไม่ บางคนเป็นโจร แต่อีกคนหนึ่งเป็นตำรวจ จะอ้างว่ากรรมพันธุ์ฟังไม่ถนัด เพราะมีข้อไล่ถามได้ว่า ต่างก็เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดา ถ้าอ้างว่าเพราะบังเอิญเลือดชั่วของบรรพบุรุษที่ชั่วไปเข้าคนพี่ เลือดดีของบรรพบุรุษไปเข้าคนน้อง จึงทำให้เป็นโจรคนหนึ่งเป็นตำรวจคนหนึ่ง ก็ฟังไม่ชัดอีก เพราะไล่ถามได้ว่า อะไรเป็นเหตุให้เลือดชั่วมาเข้าเป็นตัวลูกที่จะเป็นโจร อะไรเป็นเหตุให้เลือดดีมาเข้าตัวลูกที่จะเป็นตำรวจ ถ้าตอบว่าบังเอิญแล้วเป็นฟังไม่ได้ เพราะความจริงนั้นเรื่องบังเอิญไม่มี ทุกอย่างมีเหตุผลสัมพันธ์กันเป็นวงจร เราไม่รู้ซึ้งถึงเหตุผลดีพอต่างหาก จึงยกไปให้เป็นเรื่องของความบังเอิญ เหตุผลที่จัดสรรให้คน ๒ คนแตกต่างกันดังฟ้ากับดิน

คืออดีตกรรมในชาติก่อน ซึ่งคน ๒ คนได้สร้างสมอบรมมาทำให้เกิดเป็นสันดานพื้นเพของจิต ฉะนั้นคนที่เป็นโจรโดยสันดานแม้ว่าจะผ่านการอบรมมาดีอย่างไร ก็ยากจะแก้ นอกจากพยายามจัดเขาให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เขาไม่อาจจะทำโจรกรรมได้เช่นนั้น แล้วค่อยปลูกฝังความสำนึกที่ดีผนึกตราลงไปในจิตเรื่อยๆ เหมือนผ้าที่เปื้อนสีต้องค่อยซักค่อยต้มไป สีก็จะจางลงไปตามลำดับ บางคนมีอายุยืน บางคนมีอายุสั้น บางคนตายด้วยโรคชรา บางคนตายโหง อะไรทำให้เกิดสภาพอย่างนั้น สมมติว่านาย ก. นั่งเครื่องบินไปต่างประเทศ เครื่องบินตก นาย ก. ตาย อะไรเป็นเหตุให้นาย ก. ไปเครื่องบินลำนั้น ทั้งที่มีเครื่องบินอีกหลายสิบลำอื่นที่จะไปได้ ถ้าคิดอย่างสามัญก็ว่าเพราะนาย ก. เกิดมีธุระด่วนจะต้องไปให้ได้ จะรอช้านั่งลำอื่นไปไม่ได้ นาย ก. จึงไปแล้วก็ตาย แต่ถ้าซักเข้าไปให้ลึกว่าอะไรเป็นเหตุเฉพาะให้นาย ก. เกิดมีธุระด่วนไม่อาจคลาดเที่ยวบินนั้นเล่า เมื่อซักถามเข้าไปตามลำดับนี้ จะมองหาคำว่าบังเอิญมาใส่อีก ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะมั่นมันเป็นกำหนดแห่งอดีตกรรมนำพาไปต่างหาก เมื่อเชื่อว่าอดีตกรรมว่ามี เรื่องชาริก่อนก็มี เมื่อชาติก่อนมีชาติหน้าก็มี อีกอย่างหนึ่งตราบใดที่สัตว์โลกยังมีกิเลสตัณหา ก็ยังมีการประกอบกุศลกรรมบ้าง อกุศลกรรมบ้าง อำนาจแห่งผลกรรมเหล่านี้จักบันดาลชาติใหม่ภพใหม่ให้อีก เพราะลำพังในชั่วระยะชีวิตชาตินี้สั้นเกินไปที่จะชดเชยผลได้หมด ประกอบทั้งมีกิเลสตัณหาเป็นแรงดัน จึงต้องมีการเวียนว่ายตายเกิด จนกว่าเมื่อใดหมดกิเลสก็สิ้นกรรม เมื่อสิ้นกรรมก็ไม่มีวิบาก วัฏฏะจึงหยุดหมุน หรือจะอนุมานง่ายๆ จากหลักอดีต ปัจจุบัน อนาคตก็ได้ คือถ้าเราเชื่อว่ามีเมื่อวานนี้ และกำลังมีอยู่เดี๋ยวนี้ ทำไมจะเชื่อว่ามีพรุ่งนี้ไม่ได้ เช่นเดียวกับว่ามีปีนี้ ก็ย่อมแสดงว่าเคยมีปีก่อนมาแล้ว และจักมีปีหน้าต่อไปอีก เรื่องของชาติก่อนชาติหน้าเป็นเพียงแต่การขยายระยะเวลาจากปีหลายปีออกไปไกลเท่านั้น มีชาตินี้ก็แสดงว่าเคยมีชาติก่อนมาแล้ว แต่สำหรับชาติหน้านั้นถ้าผู้ใดยังมีกิเลสอยู่ตราบใด ก็ต้องมีชาติหน้าต่อไปตราบนั้น ส่วนสำหรับพระอรหันต์นั้นท่านมีเฉพาะชาตินี้ เป็นชาติสุดท้าย ชาติหน้าของท่านไม่มี เพราะหมดเชื้อคือกิเลสที่จะทำให้เกิดอีกนั่นเอง เราตั้งหลักเกณฑ์ได้ดังนี้

ก. { เหตุ: เพราะยังมีกิเลสตัณหาเป็นเชื้อ
ผล: จึงต้องเกิดในชาติใหม่อีก }

ข. { เหตุ: เพราะหมดเชื้อคือกิเลสตัณหา
ผล: ชาติใหม่ก็ไม่มี }

๓. สัททประมาณวิธี คือ เชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธองค์ เพราะพระองค์ได้ผ่านฌานสมาบัติและสำเร็จเจนจบในอภิญญามาแล้วอย่างยอดเยี่ยม ทั้งยังสามารถทำกิเลสให้หมดจากพระหฤทัยโดยสิ้นเชิง ได้ทรงรู้เห็นในโลกต่างๆ ทั้งเทวโลก พรหมโลกโดยทะลุปรุโปร่งพระหฤทัยจึงไม่ยอมติดในโลกทั้งปวง เมื่อพระองค์แสดงถึงชาติภพของสัตว์ต่างๆ เราจึงเชื่อถือได้สนิทใจ และนอกจากพระพุทธองค์แล้ว ยังมีพระสาวกอีกมากมาย สมณพราหมณ์อีกมากหลายที่ได้อภิญญา ๕ ก็รู้เห็นโลกต่างๆ เหล่านี้มาบอกเล่าสั่งสอน (แต่ลำพังได้อภิญญา ๕ กิเลสยังไม่หมด พระพุทธองค์ทรงค้นพบพิธีทำให้กิเลสให้หมดไป เรียกว่า อาสวักขยญาณ จัดเป็นอภิญญาข้อที่ ๖ มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น) ท่านเหล่านี้ล้วนต้องฝึกจิตอย่างข้อแรกมาแล้ว หมายความว่าการที่ท่านรู้เห็นเรื่องนรกสวรรค์ ชาติก่อนชาติหน้าด้วยประจักษ์ของท่านเองทั้งนั้น คำพูดของท่านจึงเป็นเหตุผลที่เชื่อถือได้ แม้เราจะไม่ได้เห็นเอง เราก็เชื่อจากบุคคลที่เคยเห็นมาแล้ว อย่าว่าแต่เป็นเรื่องละเอียดอ่อนอย่างเรื่องนี้เลย แม้แต่เรื่องวิทยาศาสตร์ทางวัตถุทุกวันนี้เราก็เชื่อตามคำของนักวิทยาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ใช่ว่าเราทุกคนจะได้ไปทดลองเห็นพิสูจน์ประจักษ์ด้วยตนเองก็มิได้ เช่นนักวิทยาศาสตร์กล่าวว่า น้ำประกอบด้วยไฮโดรเจน ออกซิเจน เราก็เชื่อตาม เพราะเราทุกคนไม่สามารถจะเป็นนักวิทยาศาสตร์เสียเอง แต่ความเชื่ออย่างนี้ก็ถือว่ามิใช่ความงมงาย เพราะมีผู้ทดลองพิสูจน์แล้วมาบอกกล่าวแก่เรา ฉันใดก็ฉันนั้น อนึ่งยังมีบุคคลปัจจุบันทั้งในยุโรป อเมริกา อาเชีย อาฟริกา จำนวนร้อยๆ ที่ระลึกชาติก่อนของตนได้ ถึงกับมีการพิสูจน์หลักฐานกันจนเป็นที่เชื่อถือได้มั่นคง พิมพ์เป็นหนังสือออกเผยแผ่ บุคคลเหล่านี้ระลึกได้แต่เพียงชาติที่แล้วชาติเดียว มิใช่ระลึกด้วยอำนาจของอภิญญาซึ่งระลึกได้หลายร้อยชาติพันชาติ (พระพุทธองค์ระลึกได้นับประมาณชาติมิได้) เป็นตัวอย่างหลักฐานอันเพียงพอที่จะพิสูจน์ว่าโลกหน้ามี

สำหรับปัญหาข้อ ๒ นั้นจะต้องตอบยาว หน้ากระดาษของในเล่มนี้ไม่เพียงพอ จึงขอเลื่อนไปตอบในเล่มต่อไป.

ถาม : พระนิพพานคืออะไร?

ตอบ : ปัญหานี้ผู้ถามถามสั้นๆ เพียง ๖ คำเท่านั้น ถ้าจะให้ตอบโดยพิสดารทุกแง่มุม ก็ต้องเป็นหนังสือเล่มโตเล่มหนึ่ง ฉะนั้นจึงขอตอบพอได้ความ ณ ที่นี้ ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในท่ามกลางนักปราชญ์ เจ้าลัทธิ ศาสดามากมาย ถ้า

พระพุทธศาสนาไม่มีหลักธรรมที่สุขุมลึกซึ้งอย่างยิ่งเหนือลัทธิคำสอนเหล่านั้น ก็ไม่สามารถจะชนะใจของศาสดาเป็นอันมากได้ หรือถ้าพระพุทธศาสนาจะมีแต่หลักคำสอนอันลึกซึ้งยิ่งยวดอย่างเดียว ประชาชนทั่วไปก็จะไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่ แต่พระพุทธศาสนาก็เป็นศาสนาที่สมบูรณ์โดยไม่บกพร่องในปัญหานี้ กล่าวคือ พระพุทธศาสนามีหลักธรรมแบ่งออกเป็นฝ่ายใหญ่ๆ คือ

๑. โลกุตตรธรรม เป็นธรรมอันสุขุมยิ่งยวด สอนให้เอาชนะความเกิดแก่เจ็บตาย ซึ่งเป็นปกติภาพของโลก ย่อมมีการเกิดแก่เจ็บตาย โลกในที่นี่มีความหมายกว้างๆ อย่างหนึ่ง คือ โลกที่เป็นวัตถุที่มนุษย์และสัตว์อื่นอาศัย หรือโลกซึ่งเป็นภาวะ คือความมีความเป็นอย่างนี้ อาการปรากฏขึ้นเทียบด้วยความเกิด อาการที่มันสึกหรอปรวนแปรเทียบด้วยความแก่และความเจ็บ อาการที่แตกดับหักพังไปเทียบด้วยความตาย อย่างหนึ่งได้แก่โลก คือ ขันธโลก มีชีวิตจิตใจประกอบด้วยนามธรรม รูปธรรม มีความรู้สึกเสวยอารมณ์ สุข ทุกข์ ยินดี ยินร้ายได้ พูดง่ายๆ ก็คือชีวิตของมนุษย์และสัตว์อื่นๆ แต่ละชีวิตย่อมเป็นโลกๆ หนึ่งนั่นเอง โดยอย่างนี้มีความเกิดแก่เจ็บตายเห็นได้ชัดกว่าโลกอย่างแรก แต่รวมความว่าโลกทั้งหมดนี้อยู่ในสภาพทุกข์ เพราะอรรถว่าทนอยู่ในสภาพเดิมของมันไม่ได้ ต้องยักย้ายแปรผันไปตามเหตุตามปัจจัยจึงไม่เที่ยงแท้ถาวร ศาสดาบางคนในสมัยก่อนพุทธกาล หรือในสมัยร่วมพุทธกาล อาทิเช่น ฤษีกบิล, ฤษีมหาวีระ เป็นต้นฯ เห็นโทษของความทุกข์และความเปลี่ยนแปลงนี้ จึงบัญญัติลัทธิเพื่อจะพ้นทุกข์พ้นความเปลี่ยนแปลงขึ้น แต่ลัทธิศาสดาเหล่านี้บัญญัติล้วนมุ่งเข้าหาตนทั้งสิ้น คืออาศัยความรักตนของตนเองอันเป็นสัญชาติญาณ ทำให้คิดว่าทำอย่างไรจึงจะให้ตนของตนพ้นความทุกข์ความเปลี่ยนแปลงในที่สุดเห็นว่าตนที่แท้จริงนั้นนไม่เคยเปลี่ยนแปลง สิ่งเปลี่ยนแปลงคือมายาที่มาหุ้มห่อตนทำให้ตนเกิดเข้าใจผิดหลงยึดเอามายาว่าเป็นตน เมื่อสลัดมายาออกเสียได้ตนก็เป็นอมตะ

ศาสดาเหล่านี้ปรารถนาให้ตนเป็นอมตะทั้งนั้น ตรงกันข้ามกับพระพุทธศาสนาซึ่งมีมติว่า ตราบใดที่ยังมีตนอยู่จะเป็นอมตะไม่ได้ เพราะเมื่อมีตนอยู่ก็แสดงว่ายังมีความมีความเป็น คือยังมีชาติภพอยู่ เมื่อยังมีชาติภพอยู่ก็ยังตกอยู่ในข่ายแห่งกาละ และถูกจำกัดด้วยเทศะ คือจะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลและพินาศย่อยยับไป ซึ่งก็ยังหนีทุกข์ หนีความเปลี่ยนแปลงไม่พ้น อนึ่งการที่ยังจะให้มีตนอยู่ก็เพราะแสดงว่ายังเป็นไปตามกำลังของกิเลสซึ่งซ่อนเร้นอย่างหนึ่ง คือ อหังการ ความยึดถือว่านี้เป็นเรา แล้วความรู้สึกยึดถืออีกอย่างหนึ่งก็จะตามมา คือ มมังการ ความยึดถือว่านี้เป็นของของเรา ความยึดถือคืออุปทานย่อมสืบมาจากตัณหา ตัณหาเป็นทุกขสมุทัย ฉะนั้นเมื่อมีทุกขสมุทัยอันเป็นเหตุ

แห่งทุกข์แล้ว ผลคือความทุกข์ก็หนีไม่พ้น และความเข้าใจของศาสดาเหล่านั้นสำคัญว่าเมื่อตนสลัดมายาภายนอกได้แล้ว ตนก็เป็นอมตะอยู่เหนือโลกคือความทุกข์ เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้สัจธรรมแล้วทรงชี้แจงว่า นั่นยังไม่ใช่โลกุตตรหรอก เพราะยังหลงติดยึดถือตนอยู่เป็นมายาชั้นละเอียดอีกชั้นหนึ่ง เมื่อใดละความยึดถือนี้ได้เมื่อนั้นจึงเป็นโลกุตตรแท้ พระพุทธศาสนาในส่วนความสุขตามวิสัยโลกๆ คือ เมื่อยังมีชาติความเกิดอยู่ ก็ให้เป็นการเกิดมาดี มีชีวิตอยู่ก็ให้เป็นชีวิตดี เมื่อจะตายก็ให้เป็นการตายดี ครั้นตายแล้วยังเหลือชื่อเสียงที่ดี เป็นอนุสรณ์แก่ชนภายหลังอีกด้วย เราเรียกธรรมะฝ่ายนี้ว่าฝ่ายโลกิยธรรม ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง รวมเอาจริยศาสตร์ สังคมวิทยา จิตตวิทยา รัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ไว้หมด จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเดียวในโลกที่มีหลักธรรมทั้งฝ่ายโลกุตตรและโลกิยสมบูรณ์

เรื่องพระนิพพานเป็นเรื่องของฝ่ายโลกุตตร สำหรับบุคคลผู้มองเห็นโทษของโลกิยสุขว่าเป็นสุขจอมปลอม เหตุด้วยตกอยู่ในข่ายอนิจจัง ทุกขัง คิดแสวงหาความหลุดพ้นจากโลกิยวิสัยนี้ ธรรมอันเป็นสภาพที่ดับโลกิยวิสัยโดยสิ้นเชิง นี้แหละที่พระพุทธองค์ตรัสว่า นิพพาน หมายถึงสภาพธรรมอันทุกข์ทั้งปวงดับไป หรือสภาพซึ่งพ้นออกมาจากสิ่งร้อยรัดคือกิเลสตัณหา คำว่านิพพานเป็นแต่พระบัญญัติโวหารเพื่อเรียกสภาพธรรมดังกล่าว และมีคำเรียกอื่นๆ ซึ่งใช้แทนคำว่านิพพานอีกมาก เช่น วิราคธรรม ตัณหักขยธรรม อนาลยธรรม สัพพสังขารสมถธรรม นิโรธธรรม ฯลฯ เป็นต้นฯ เนื่องด้วยนิพพานเป็นธรรมชาติที่ไม่ใช่โลกวิสัย คือ โลกุตตรธรรม เราจะใช้ความรู้เข้าใจของเราอย่างโลกๆ มาคาดคะเนนิพพานว่ามีลักษณะอาการอย่างไรนั้นย่อมไม่ถูกต้อง ทางที่จะรู้ว่านิพพานเป็นอย่างไรนั้น คือ การปฏิบัติธรรมตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้สมบูรณ์ จนยกระดับจิตของตนให้พ้นโลกวิสัยได้เมื่อใด เมื่อนั้นย่อมประสบกับพระนิพพานด้วยตนของตนเอง

มีนิทานอุปมาเรื่องหนึ่งเล่าว่า เต่ากับปลาเป็นสหายกัน วันหนึ่งเต่าขึ้นไปเที่ยวบนบกกลับมาเล่าเรื่องที่พบเห็นให้ปลาฟัง ปลาฟังแล้วไม่เชื่อ ย้อนถามเต่าว่า บนบกว่ายแหวกไปได้อย่างในน้ำไหม? เต่าตอบว่าไม่ได้ ปลาเอาสภาพที่มันเคยชินในน้ำถามเต่าทีไร เต่าก็ตอบปฏิเสธว่าบนบกไม่มีๆ ครั้นเต่าอธิบายว่า บนบกเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เจ้าปลาฟังก็งงมิหนำลงท้ายยังหาว่าเต่าโกหกอีกด้วย นิทานเรื่องนี้เหตุเพราะปลาไม่ใช่สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกอย่างเต่า ความรู้ความเข้าใจของมันจึงถูกจำกัดแต่ในน้ำ เมื่อมันเห็นสัตว์อย่างเต่าพูดในสิ่งที่มันเองตั้งแต่เกิดมาไม่เคยเห็น หรือไม่เคยคิดว่ามีเข้า มันก็ไม่เข้าใจ ฉันใดปุถุชนผู้ยังมิได้ปฏิบัติตามอริยมรรคจนยกระดับจิตให้พ้นโลกวิสัย ก็ยากที่จะอธิบายให้รู้ชัด

ว่านิพพานเป็นอย่างไรฉันนั้น ทั้งๆ ที่นิพพานก็มิได้อยู่ห่างไกลอะไร เหมือนน้ำกับบกอยู่ชิดติดกัน นิพพานไม่มีกาละ เพราะฉะนั้นในนิพพานจึงไม่มีเกิดแก่เจ็บตาย นิพพานไม่มีเทศะ เพราะฉะนั้นในนิพพานจึงไม่มีการกินที่ ไม่มีเบื้องต้นหรือที่สุด ไม่ใช่เป็นบ้านเป็นเมืองอย่างความเข้าใจของคนบางคนว่านิพพานเป็นเมืองแก้วใสโปร่งสว่างไสว น่าอยู่น่าเที่ยว ความเข้าใจอย่างนี้ไกลจากนิพพานที่แท้ แต่ก็น่าเห็นใจเพราะเมื่อเรายังเป็นโลกิยชนอยู่ ก็อดที่จะเอาความคิดนึกอันเป็นโลกวิสัยมาวาดภาพของนิพพานมิได้ อีกประการหนึ่งการที่แสดงพระนิพพานว่าเป็นธรรมชาติแห่งความดับของปวงทุกข์ หรือเป็นธรรมชาติแห่งความดับของโลกวิสัยโดยสิ้นเชิงอย่างนี้ ผู้ที่ไม่ใช่นักศึกษา นักปฏิบัติธรรมชั้นสูงฟังไม่เข้าใจ จึงต้องมีการสมมติอธิบายพระนิพพานเป็นรูปบุคคลาธิษฐานว่า นิพพานเป็นเมืองแก้วอย่างนี้ ก็เป็นอันว่าเข้าใจ ถึงแม้จะเข้าใจผิด แต่ก็ปลูกให้มีความรู้สึกว่านิพพานเป็นของดีน่าอยู่น่าไปเป็นกุศลฉันทะไปพลางก่อน ต่อมาภายหลังเมื่อผู้ได้มีโอกาสศึกษาปฏิบัติธรรมโดยลำดับแล้วความเข้าใจก็จะค่อยๆ ถูกต้องขึ้นมา

สมเด็จพระบรมศาสดาเมื่อจะแสดงถึงพระนิพพาน ทรงแสดงโดย ๒ นัยคือ นัยปฏิเสธ และนัยรับ

ก. นัยปฏิเสธ หมายความว่าทรงแสดงลักษณะพระนิพพานโดยปฏิเสธว่าสิ่งนั้นๆ ไม่มีในพระนิพพาน หรือในนิพพานไม่มีอย่างนั้นๆ ไม่ใช่อย่างนั้นๆ สภาพธรรมซึ่งเหลือจากปฏิเสธแล้วนั่นแลคือพระนิพพาน ดังพุทธพจน์ว่า “ในนิพพานใด ดินน้ำไฟลม ไม่มี ในนิพพานนั้นดวงดาวทั้งหลายฉายแสงไม่ถึง แม้ดวงอาทิตย์และจันทร์ก็ไม่ส่องรัศมีไปถึงได้ แต่ก็ไม่มีความมืด ก็เมื่อใดพราหมณ์ผู้เป็นมุนิเพราะมีปรีชาญาณ ได้รู้จักนิพพานด้วยตนเอง เมื่อนั้นเขาพ้นไปหมด ทั้งจากรูปภพ อรูปภพ ตลอดจนถึงพ้นไปจากสุขทุกข์ด้วย” “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในนิพพานใด ไม่มีดินน้ำไฟลม ไม่ใช่อากาสานัญจายตนะ ไม่ใช่วิญญานัญจายตนะ ไม่ใช่อากิญจัญญายตนะ ไม่ใช่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ไม่ใช่โลกนี้ ไม่ใช่โลกหน้า แสงแห่งดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ก็ไม่ส่องสาด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในนิพพานนั้นเรากล่าวว่าไม่มีการมา ไม่มีการไป ไม่มีที่ตั้ง ไม่มีจุติ ไม่อุบัติ นิพพานนั้นหาที่อาศัยมิได้ (เพราะหากยังมีที่อาศัยก็แปลว่ายังมีเทศะอยู่) ไม่มีความหมุนเวียน และไม่มีอารมณ์ นี้แลที่สุดแห่งทุกข์ละ” “ภิกษุทั้งหลาย นิพพานอันเป็นธรรมชาติที่ไม่เกิดไม่เป็น อันปัจจัยปรุงไม่ได้ แต่งไม่ได้ มีอยู่ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผิว่านิพพานนั้นจักไม่เป็นธรรมชาติที่ไม่เกิด ไม่เป็น อันปัจจัยปรุงไม่ได้

แต่งไม่ได้แล้วไซร้ ความออกไปจากทุกข์ของขันธปัญจกอันเกิดแล้วเป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแล้ว แต่งแล้ว ในโลกนี้ ก็จักไม่พึงปรากฏ” ...พระพุทธภาษิตทั้ง ๓ บทมีอรรถย่อๆ ว่าพระนิพพานนั้นไม่ใช่ความมีความเป็น ซึ่งเป็นภวะ เพราะหากยังมี ยังเป็นอยู่ อย่างภวะแล้วก็ชื่อว่ายังตกอยู่ในอำนาจของกาลเทศะ อย่างลัทธิถือตนเป็นอมตะซึ่งกล่าวมาข้างต้น พระนิพพานนั้นดับอุปาทาน ที่ถือตนมีตนเป็น เมื่อดับอุปาทานได้ ภวะก็ได้ดับ แต่อย่าเข้าใจผิดว่านิพพานเป็นความสูญเปล่า ไม่มีอะไรเสียเลย เพราะหากสูญเปล่าแล้ว ความพ้นทุกข์ก็จะมีไม่ได้ พระนิพพานสูญเปล่าจากความมี ความเป็น แต่ตัวสภาพของพระนิพพานไม่สูญ แต่ว่าเป็นอะไรนั้นว่าไม่ได้ นอกจากจะว่านี้แหละเป็นที่สุดของความทุกข์ทั้งปวง แม้แต่คำว่านิพพานก็เป็นเพียงคำสมมติ บัญญัติเรียกสภาพอันปราศจากปวงทุกข์เท่านั้น

ข. นัยรับ หมายความว่า ทรงแสดงคุณชาติของพระนิพพานว่า เป็นสภาพที่มีสุขยิ่ง แต่คำว่าสุขในที่นี้ ไม่ใช่สุขตามความรู้สึกของโลกิยวิสัย โลกิยสุขนั้นที่นับเป็นสุขแท้ไม่มี ที่จริงก็เป็นความทุกข์อย่างหนึ่งซึ่งมองคนละมุมเท่านั้น ประกอบด้วยอวิชชาของสัตว์ เลยทำให้สำคัญผิดว่าเป็นความสุข เช่นเดียวกับคนเป็นโรคผิวหนัง เกาแผลตามตัว ในขณะที่เกาก็รู้สึกว่าสุข แต่หาทราบไม่ว่าทุกครั้งที่เกานั้นได้เพิ่มทุกข์ขึ้นเรื่อยๆ พอหยุดเกาแผลก็ปวดแสบปวดร้อนทีเดียว และที่สำคัญว่าสุขนั้นก็เพราะตนป่วยเป็นโรคผิวหนังอยู่ ถ้าหายโรคแล้วจะไม่ต้องการความสุขอย่างเกาแผลอีกเลย และลองเทียบดูว่า ความสุขที่ไม่ต้องเกาแผลเพราะไม่เป็นโรคผิวหนัง กับความสุขที่ต้องเกาแผลเพราะโรคผิวหนังนั้นอย่างไหนจะเป็นสุขแท้กว่ากัน พระพุทธภาษิตนัยรับ อาทิ เช่น “สุขเจือกามใดในโลกก็ดี สุขใดในเทวโลกก็ดี ทั้ง ๒ ส่วนนี้ ไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ ของสุขคือธรรมเป็นที่หมดสิ้นตัณหา (กล่าวคือพระนิพพาน) ฉะนั้นเมื่อว่าโดยสรุปแล้ว นิพพานคือธรรมชาติแหงความพ้นทุกข์ ผู้ที่ถอนตัณหาอุปาทานได้ คือผู้ที่ได้เสวยรสสันติของนิพพาน เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นชีวิตซึ่งบริสุทธิ์ไม่ทุกข์เพราะกิเลส จิตมีแต่ความสงบเย็น สามารถบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่โลกได้เต็มที่ ปราศจากความเห็นแก่ตนใดๆ เมื่อสิ้นชีวิตก็ไม่มีชาติภพที่จะต้องไปเกิดใหม่อีก พระนิพพานจึงเป็นที่สุดของปวงทุกข์อย่างแท้จริง.

ถาม : ๑. สมณศักดิ์ของพระจีน พระญวน มีมาแต่สมัยใด ปัจจุบันมีอยู่กี่ตำแหน่ง?

๒. พระนิกายมหายานต้องฉันเจ ไม่ทราบว่าอยู่ในภิกขุสิกขาบทข้อใด และจะเป็นลัทธิพระเทวทัตไหม?

โกมล อยุธยา

ตอบ : ๑. สมณศักดิ์ของพระสงฆ์จีนนิกาย อนัมนิกาย เริ่มมีขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ ๕ ด้วยมีพระราชปรารภคือคณะสงฆ์ทั้ง ๒ อันเป็นนิกายพระพุทธศาสนามหายานเหมือนกัน เข้ามาตั้งคณะเป็นปึกแผ่น สั่งสอนลัทธิธรรมแก่พุทธบริษัทจีน ญวน ในประเทศนี้ และได้โปรดเสด็จพระราชกุศลต่างๆ เป็นที่ทรงคุ้นเคย จึงพระราชทานตั้งทำเนียบสมณศักดิ์จีนขึ้นทั้ง ๒ คณะ ของจีนมี ๓ ตำแหน่ง ของญวนมี ๗ ตำแหน่ง ต่อมาในรัชกาลปัจจุบันได้เพิ่มสมณศักดิ์จีนขึ้นเต็ม ๗ ตำแหน่งเท่าของญวน พระจีนรูปแรกที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ชื่อ สกเห็ง เป็นพระอาจารย์จีนวังสมาธิวัตร (ชื่อนี้ในรัชกาลปัจจุบันเปลี่ยนใหม่ ดูในทำเนียบ) อยู่วัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) พระญวนรูปแรกที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ชื่อ องฮึง เป็นพระครูคณานัมสมณาจารย์ อยู่วัดอุทัยราชบำรุง

ทำเนียบสมณศักดิ์จีนปัจจุบัน

๑. พระคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร	เจ้าคณะใหญ่
๒. หลวงจีนคณานัติจีนพรต	ปลัดขวา
๓. หลวงจีนธรรมรสจีนศาสน์	ปลัดซ้าย
๔. หลวงจีนธรรมนาถจีนประพันธ์	รองปลัดขวา
๕. หลวงจีนธรรมนันท์จีนประพันธ์	รองปลัดซ้าย
๖. หลวงจีนธรรมรัตจีนประจักษ์	ผู้ช่วยปลัดขวา
๗. หลวงจีนธรรมรักษ์จีนประจิต	ผู้ช่วยปลัดซ้าย

ทำเนียบสมณศักดิ์ญวนปัจจุบัน

๑. พระครูคนัมสมณาจารย์	เจ้าคณะใหญ่
๒. พระครูบริหารอนัมพรต	รองเจ้าคณะ
๓. องสรภาณมธุรส	ปลัดขวา

๔. องสุตบทบวร ปลัดซ้าย
๕. องสรพจน์สุนทร รองปลัดขวา
๖. องพจนกรโกศล รองปลัดซ้าย
๗. องอนนต์สรภัญ ผู้ช่วย

ตอบ : ๒. ในภิกษุสิกขาบทของฝ่ายมหายาน ก็มิได้บัญญัติห้ามมิให้ฉันเนื้อฉันปลา แต่ในโพธิสัตว์สิกขาบทมีห้ามไว้ และปรับอาบัติด้วย ถ้าพระมหายานรับแต่ภิกษุสิกขาบทก็คือถือคติเนื้อบริสุทธิ์โดยส่วน ๓ คือ ไม่ได้เห็นเขาฆ่าเนื้อนั้นเพื่อตน ๑ ไม่ได้ยินว่าเขาฆ่าอุทิศแก่ตน ๑ และไม่ได้รังเกียจสงสัยในเนื้อนั้นว่าถูกฆ่าเพราะตน ๑ อย่างนี้ก็ฉันได้ มิได้ล่วงภิกขุสิกขาบทอันใด แต่เนื่องจากพระสงฆ์ฝ่ายมหายานโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพระจีน เวลาท่านทำพิธีอุปสมบท นอกจากจะรับศีลภิกขุแล้ว ท่านยังรับศีลพระโพธิสัตว์ด้วย เพราะอุดมคติของมหายานมุ่งสอนทุกคนปรารถนาพุทธภูมิ จึงต้องบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ให้มากด้วยกรุณา การงดกินเนื้อสัตว์ทุกชนิดถือว่าเป็นการอบรมจิตใจให้มีความกรุณาต่อสรรพสัตว์อย่างหนึ่ง ส่วนลัทธิพระเทวทัตนั้นต่างกันมาก แม้เหมือนกันในลักษณะงดกินเนื้อปลา แต่วัตถุประสงค์ผิดกัน พระเทวทัตตั้งลัทธิขึ้นเพื่อจะให้คนเขานิยมตัวว่ามีกรุณากว้างขวาง เป็นการหาเสียงเพื่อตนเอง มิได้มีความงดเว้นด้วยสุจริตใจอย่างไร.

ถาม : ๑. การสร้างพระพุทธรูปจะได้บุญอย่างไร การทำลายพระพุทธรูปจะมีบาปอย่างไร?

๒. อกุศลกรรมบถ ๑๐ จะสงเคราะห์เข้าใจอกุศลมูล ๓ อย่างไร?

อุบาสิกาชูพร เพชรบุรี

ตอบ : ๑. พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์แห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จัดเป็นปูชนียวัตถุสูงสุด ผู้สร้างพระพุทธรูปจะได้ประโยชน์ ดังนี้

๑. ได้บุญตั้งแต่วินาทีแรกที่คิดสร้าง เพราะเป็นความคิดอันประกอบด้วยศรัทธาในพระพุทธองค์ จัดเป็นตถาคตโพธิศรัทธา
๒. เมื่อบริจาคทรัพย์ในการสร้างจัดเป็นทานบารมี

๓. เมื่อขวนขวายติดตามตลอดงานจัดสร้างพระปฏิมาจัดเป็นกุศลส่วนเวยยาวัจจมัย
๔. เมื่อองค์พระปฏิมาสำเร็จบริบูรณ์ ได้เป็นที่ตั้งแห่งความตามอนุสสรณ์ถึงพระพุทธคุณทั้งตนเองด้วย ทั้งผู้อื่นด้วย กุศลจะเกิดเพิ่มขึ้นทุกครั้งที่ได้อาศัยพระพุทธปฏิมาเป็นสื่อน้อมนำให้ระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นบ่อเกิดแห่งกุศลจริยาอื่นๆ อีกเป็นอันมาก
๕. อำนาจแห่งกุศลที่สร้างพระพุทธปฏิมา ส่งผลให้ได้เกิดเป็นคนรูปงาม มีบุคลิกสง่า เป็นที่เคารพรักใคร่ของประชุมชน และเมื่อมีอิสริยศ, บริวาร, ทรัพย์สมบัติตลอดจนความสุขสถาพร ไม่เป็นโรควิกลวิการ
๖. ปิดอบายภูมิ และส่งให้ปฏิสนธิในสุคติภูมิทันที ในสมัยกาลมรณะแล้ว หากมีอารมณ์ในกุศลกิจนั้นมาปรากฏให้จิตยึดก่อนจะจุติ
๗. เป็นการส่งเสริมพุทธศิลป์ให้เจริญแพร่หลาย พุทธศิลป์นั้นในชนที่มีความเจริญทางสติปัญญาเขายกย่องว่าเป็นศิลปะอันสุขุมประณีตละเอียดอ่อน เป็นสัญลักษณ์แห่งสันติธรรม และปัญญาธรรมบริสุทธิ์

ส่วนผลของการทำลายพระปฏิมานั้น ในคัมภีร์ชั้นฎีกา ท่านแสดงไว้ว่ามีบาปเท่ากับทำลายต่อองค์พระบรมศาสดาเหมือนกัน ถึงห้ามสวรรค์ห้ามนิพพาน เที่ยงต่อการตกนรกหมกไหม้ชั้นอเวจีทีเดียว แม้ในกฎหมายโบราณท่านก็ตราเป็นพระราชกำหนดว่า ผู้ใดทำอันตรายต่อพระพุทธรูป มีตัดแขนพระเป็นต้นฯ ก็ให้จับมันมาลงโทษด้วยการตัดแขนบ้าง ที่ต้องกำหนดโทษรุนแรงทั้งฝ่ายธรรมฝ่ายโลกอย่างนั้น ก็เพราะการทำลายพระพุทธรูปด้วยบาปเจตนาเท่ากับเป็นการทำลายจิตใจของประชาชนพุทธบริษัททั่วไป ก็ผู้ที่ทำอันตรายต่อปูชนียวัตถุอันเป็นมิ่งขวัญสูงสุดทางใจของคนจำนวนมากอย่างนั้น ก็ต้องมีผลตอบรุนแรงมากตามธรรมดา และที่ท่านว่าห้ามสวรรค์ห้ามนิพพาน ก็เพราะคนลงมีใจบาปกล้าทำอันตรายพระปฏิมาได้ คนนั้นที่ไหนจะมีแก่ใจปฏิบัติธรรม เมื่อไม่ได้ปฏิบัติธรรมแล้วที่ไหนจะได้สวรรค์นิพพานเล่า ท่านฎีกาจารย์ว่าของท่านก็เข้าด้วยเหตุผล เมื่อลงห้ามสวรรค์นิพพานแล้ว คติใดเล่าที่ผู้กระทำอกุศลกรรมดังนั้นจักไป ก็มีอบายภูมิ ๔ เท่านั้นที่จะไป

ประวัติของพระพุทธศาสนาสมัยอดีต ได้จารึกตัวอย่างของผู้ทำลายปูชนียวัตถุไว้เรื่องหนึ่ง คือ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๑ มีกษัตริย์อินเดียองค์หนึ่งทรงพระนามว่า ท้าวศศางกะๆ เป็นมิจฉาทิฏฐิ เกิดริษยาความเจริญของพระพุทธศาสนาในอินเดีย จึงคิดจะทำลายล้าง โดยจัดการกับวิหารมหาโพธิ์ สถานตรัสรู้ของพระพุทธองค์ก่อน ในวิหารนั้นมีภาพพุทธรูปอันงดงาม ท้าวศศางกะ สั่งให้แม่ทัพจัดการทำลายพระพุทธรูปนั้นทันที แล้วเสด็จออกไปจัดการตัดต้นมหาโพธิ์ ส่วนภายในวิหารปล่อยให้แม่ทัพจัดการ ฝ่ายแม่ทัพแม้จะเป็นมิจฉาทิฏฐิ แต่ก็มีความรู้สึกผิดชอบมากกว่าผู้เป็นนาย ไม่กล้าทำตามคำสั่ง โดยดำริว่า ถ้าเราทำอันตรายพระพุทธรูปตามโองการของพระราชา เราก็ต้องตกนรก ถ้าไม่ทำตามโองการของพระราชา ศีรษะก็จะไม่อยู่กับบ่า ในที่สุดจึงคิดอุบายร่วมกับคนสนิทก่อกำแพงหุ้มพระพุทธรูปนั้นให้มิด แล้วกลับมาทูลกษัตริย์ว่าจัดการทำลายเสร็จสิ้นแล้ว ท้าวศศางกะชอบพระทัย พอเวลาล่วงไป ๗ วันก็บังเกิดโรคพุพองเปื่อยเน่าไปทั่วสรีรกายของกษัตริย์ใจบาปนี้ ได้เสวยทุกขเวทนาอย่างสาหัสจนสิ้นพระชนม์ ฝ่ายแม่ทัพก็รีบมารื้อกำแพงออกทันที เหตุการณ์นี้เป็นเรื่องจริงเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ซึ่งพระพุทธรูปยังมิทันจะถูกทำลายเสียด้วยซ้ำ แต่เป็นผลอันเกิดจากการทำอันตรายต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งพระพุทธองค์อาศัยร่มเงาในคืนตรัสรู้

ตัวอย่างในปัจจุบันผู้เขียนได้ยินท่านผู้ใหญ่ท่านหนึ่งเล่าว่า ท่านได้เห็นชายชราเป็นโรคผิวหนังพุพองเปื่อยเน่าทั่วตัว ทั้งยังเป็นอัมพาตเดินไม่ได้ ต้องเที่ยวถัดไปตามถนนขอทานเขากิน ชายชราผู้นี้เล่าชีวประวัติให้ท่านฟังว่าเมื่อหนุ่มหากินทางขโมยลอกทองพระพุทธรูปบ้าง เที่ยวขุดหาทรัพย์ในองค์พระปฏิมาตามวัดร้างโบราณ ซึ่งต้องทำอันตรายให้องค์พระเสียหายขาดอวัยวะไป บัดนี้กรรมตามทันมาสนองต้องทรมานอย่างนี้หลายปีแล้ว และรู้ตัวว่าหากตายไปเมื่อใดก็ต้องไปตกนรกแน่นอน ท่านผู้ใหญ่ผู้นั้นเล่าว่าได้เห็นสภาพของชายชราแล้ว ใจของท่านสลดสังเวชมาก เพราะมีสภาพเกือบไม่เป็นมนุษย์ ตามตัวเน่าไปหมด ส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งทีเดียว เป็นการตกนรกทันตาเห็นอยู่แล้ว

๒. อกุศลกรรมบถ ๑๐ สงเคราะห์เข้าในอกุศลมูล ๓ ได้ดังนี้

กาเมสุ มิจฉาจาร อภิชฌา มิจฉาทิฏฐิ	สงเคราะห์เข้าในโลภมูล

ปาณาติบาต
ผรุสวาจา } สงเคราะห์เข้าในโทสมูล
พยาบาท

อทินนาทาน
มุสาวาท
ปิสุณวาจา } สงเคราะห์เข้าในโลภมูล และโมหมูล
สัมผัปปลาปะ

อกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ สงเคราะห์ลงในโมหมูล เพราะโมหะเป็นอกุศลสาธารณะเจตสิก คือ เหมือนยาดำเที่ยวแทรกซึมไปทั่วในอกุศลธรรม

ถาม : ๑. จี้ฮงเกาะ แปลว่าอะไร?

๒. พระท้องพลุ้ยของจีนเป็นพระอะไร ใช่พระสังกัจจายหรือไม่? เหตุใดบ้านจีนจึงนิยมตั้งกัน อนึ่งควรจะจัดตั้งอย่างไรจึงเหมาะ?

๓. พระกวนอิม เป็นบุรุษหรือสตรี เท่าที่เห็นเป็นปฏิมาสตรีเพศ เรียกว่ากวนอิมเนี้ยๆ

สมาชิกสามมุข ชลบุรี

ตอบ : ๑. จี้ แปลว่า เขียวชอุ่ม, ฮง แปลว่า ยอดเขา, เกาะ แปลว่า มณฑป รวมกันแปลว่า มณฑปบนยอดเขาอันเขียวชอุ่ม

๒. ปฏิมาพระท้องพลุ้ยนั้น จีนเรียกว่า “โป้วต่อฮั่วเสียง” แปลว่า พระมหาเถระย่ามผ้า (เพราะท่านชอบถือย่ามใบใหญ่เป็นประจำ) มีชีวิตอยู่ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๕ คือสมัยโหงวต่อ ท่านเป็นชาวเมืองเม่งจิว มณฑลจิกกัง เป็นพระนักปฏิบัติฝ่ายวิปัสสนาธุระ มีปฏิปทาผิดแปลกจากพระสามัญ เพราะท่านมักแสดงธรรม โดยมีกุศโลบายต่างๆ ชักนำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาประสาทะ และซาบซึ้งในพุทธธรรมอย่างง่ายๆ เมื่อถึงปัจฉิมอายุก็มิได้ป่วยเจ็บอันใด นั่งเข้าสมาธิดับขันธ์ ณ วัดงักลิ้มยี่ ก่อนดับท่านได้ทิ้งปริศนาธรรมเอาไว้บทหนึ่ง แต่งเป็นคำกลอน กลอนบทนี้มีผู้ขบคิดกันได้เนื้อความว่า ตัวท่านโป้วต่อฮั่ว

เสียงนั้นที่แท้คือ พระศรีอารยเมตไตรยโพธิสัตว์ แบ่งภาคลงมาจากดุสิตทิพยสถานเพื่อโปรดสัตว์ อันพระศรีอารยเมตไตรยโพธิสัตว์นั้น ตามคติความเชื่อซึ่งมีปรากฏทั้งในปกรณ์ฝ่ายเถรวาท และอุปกรณ์ฝ่ายมหายาน คือ พระอชิตภิกษุพุทธสาวกของพระพุทธองค์ แต่พระอชิตภิกษุตั้งความปรารถนาพุทธภูมิ เคยผ่านการสร้างบารมีหลายแสนชาติแล้ว ได้รับพุทธพยากรณ์จากอดีตพระพุทธเจ้ามาหลายพระองค์ มาถึงสมัยพระพุทธเจ้าของเราพระองค์นี้ พระองค์ก็มีพุทธพยากรณ์ว่า อชิตภิกษุจะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในปลายภัทรกัลปนี้ เมื่อพระอชิตภิกษุมรณภาพแล้ว ได้ไปอุบัติเป็นพระสันดุสิตเทวราช ณ ดุสิตเทวโลกคอยกำหนดกาลที่จะมาตรัสรู้ในชมพูทวีป พุทธบริษัทฝ่ายมหายานเชื่อว่า ในระหว่างที่รอคอยอภิสัมโพธิสมัยนั้น พระศรีอารยเมตไตรยได้แบ่งภาคมาในรูปต่างๆ เพื่อโปรดสัตว์ ฉะนั้น โป้วต่อฮั่วเสียง ก็คือปางหนึ่งของพระศรีอารย์ฯ ตามพระอารามของจีน จึงนิยมสร้างเป็นปฏิมาประดิษฐานไว้เป็นประธาน ณ พระวิหารด้านหน้าก่อนจะถึงพระพุทธวิหารหรือพระอุโบสถ ด้วยถือคติว่าท่านจักได้ตรัสเป็นอนาคตพุทธะในกาลภายหน้านั่นเอง และอาศัยที่รูปของท่านอ้วนท้วนสมบูรณ์ ใบหน้ายิ้มแย้มเสมอ ชาวจีนจึงถือว่ารูปท่านเป็นมงคลนิรมิตแสดงถึง อายุ วรรณะ สุขะ พละ จึงนิยมกันประดิษฐานรูปของท่านไว้ในบ้านและควรประดิษฐานไว้ในที่สูงอันสมควร เพราะเป็นสังฆรัตนะองค์หนึ่งเหมือนกัน

๓. พระกวนอิม คือ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์แห่งมหากรุณาในลัทธิมหายาน พระองค์มีปณิธานว่า ตราบใดในสังสารวัฏฏะ ยังมีสัตว์แม้สัตว์หนึ่งตกอยู่ในห้วงแห่งทุกข์ ตราบนั้นก็ยังไม่ขอบรรลุปรินิพพาน จะทรงอยู่โปรดสัตว์จนถึงที่สุด พุทธบริษัทฝ่ายมหายานจึงเคารพนับถือพระองค์มาก เรียกพระนามตามภาษาของตนต่างๆ เช่น จีนเรียกว่า กวนซีอิมพู่สัก (พู่สัก-โพธิสัตว์) หรือกวนจื้อจ๋ายพู่สัก หรือเรียกย่อว่ากวนอิมพู่สัก ญี่ปุ่นเรียกว่า ก้วนนอนโบสัตสุ ญวนเรียกว่า กวางตือต่ายโบ่ต๊าก ฯลฯ เป็นต้นฯ คติมหายานถือว่า พระกวนอิมได้สำเร็จพุทธภูมิแล้วนานไกลหลายอสงไขยกัลป มีพระนามว่า เจียหวบเม้งยู่ไล้ คือ พระสัมมาธรรมวิทยาประภาตถาคต แต่ก็ทรงลดพระองค์ลงมาอยู่ในฐานะโพธิสัตว์ เพื่อจะได้ช่วยเหลือพระพุทธเจ้าทั้งหลายโปรดสัตว์ พระกวนอิมจึงเป็นบุรุษเพศแน่นอน ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร (เมี่ยวหวบเน่ยฮัวเก็ง) กล่าวว่าพระกวนอิมทรงอวตารแบ่งภาคปรากฏแก่สรรพสัตว์ตามเพศภูมิแห่งสัตว์ผู้ประสบทุกข์ซึ่งพระองค์จักโปรด เช่น สตรีเพศได้รับทุกข์ภาวนาระลึกถึงพระองค์ให้ช่วย พระองค์ก็จะมาในเพศสตรี ปรากฏให้เห็นมาช่วยเปลื้องทุกข์ภัย ถ้าเป็นภิกษุก็จะทรงปรากฏในบรรพชิตเพศเป็นต้นฯ ฉะนั้นการที่ชาวจีนสร้างปฏิมาพระกวนอิมเป็นสตรีก็ถูกเหมือนกัน คือ เป็นปาง

หนึ่งของพระองค์ท่าน อนึ่งสถานที่ประทับของพระองค์อยู่ ณ สุขาวดีพุทธเกษตร (ไซฮวง เก๊กลักฮุกก๊ก) ห่างจากโลกเราไปทางตะวันตกอีกแสนโกฏิโลกธาตุจึงจะถึง แต่ก็ทรงแสดงอภินิหารเที่ยวจาริกโปรดสรรพสัตว์ทั่วทุกแดนจักรวาล

ถาม : ๑. ได้อ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ พบข่าวการเคลื่อนไหวของพระพุทธศาสนาในฮาวาย สหรัฐอเมริกา ก็รู้สึกสนใจจึงใคร่เรียนถามว่าการเผยแพร่พุทธศาสนาในสหรัฐ โดยเฉพาะในฮาวายเป็นอย่างไร?

๒. พิธีอาพาธพินาศ คืออะไร? ทำกันในสมัยไหนบ้าง?

สัญชัย วายุจักร เมืองพระรถ

ตอบ : ๑. พระพุทธศาสนาซึ่งแพร่หลายอยู่ในสหรัฐฯ นั้นส่วนใหญ่เป็นลัทธิมหายาน ทั้งนี้เพราะเมื่อสมัยชาวญี่ปุ่น และชาวจีนอพยพไปตั้งรกรากอยู่ในสหรัฐฯ เมื่อ ๗๐-๘๐ ปีล่วงมานี้เป็นพุทธบริษัทกันส่วนมาก จึงได้พาเอาลัทธิศาสนาที่นับถือเข้าไปด้วย นับว่าพุทธบริษัทญี่ปุ่นจีนได้รักษาอารยธรรมของชาติภูมิไว้ได้อย่างดียิ่ง ปัจจุบันนี้มีพุทธวิหารทั่วสหรัฐฯอยู่ ๑๗๖ แห่ง พุทธวิหารเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นของชาวญี่ปุ่น มีพุทธมามกะอยู่หลายแสน คนที่เป็นชาวฝรั่งอเมริกันมีหลายพันคน เฉพาะในฮาวายนั้นนับว่าเป็นใจกลางใหญ่ของพระพุทธศาสนาก็ว่าได้ เพราะทั้งหมู่เกาะฮาวายปรากฏมีพุทธมามกะถึง ๑ แสน ๕ หมื่นคนเศษ

ประวัติพระพุทธศาสนาของฮาวาย เริ่มด้วยในปี พ.ศ.๒๔๓๘ ชาวญี่ปุ่นได้ก่อตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาขึ้นที่ฮอโนลูลู เนื่องจากญี่ปุ่นมีพุทธศาสนาหลายนิกาย ต่างนิกายต่างส่งนักพรตของตนเข้ามาสั่งสอน จึงมีวัดและผู้นับถือสังกัดนิกายต่างๆ ไม่เหมือนกัน ปัจจุบันมีสถิติดังนี้ นิกายชิน สาขาฮองวันจิตะวันตก มีวัดใหญ่เป็นจุดกลางที่ฮอโนลูลู และมีวัดในที่อื่นๆ อีกรวม ๓๐ กว่าวัด มีสถานปาฐกถา ๑๙ แห่ง มีนักพรตทำหน้าที่นักเผยแผ่อยู่ ๔๖ รูป จำพวกผู้นับถือสังกัดนิกายนี้มี ๑ หมื่น ๒ พันครอบครัว, นิกายชิน สาขาฮองวันจิตะวันออก เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในปี พ.ศ.๒๔๕๙ ปัจจุบันมีวัด ๖ วัด จำนวนผู้นับถือมี ๒,๕๐๐ ครอบครัว, นิกายเซ็น สาขาโซโต เข้ามาเผยแพร่ในปี พ.ศ.๒๔๕๖ ปัจจุบันมีวัด ๑๑ วัด จำนวนผู้นับถือ ๕,๐๐๐ ครอบครัว มีนักพรตเผยแพร่ ๑๘ รูป, นิกายจโยโด เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในปี ๒๔๓๕ ปัจจุบันมีวัด ๑๖ วัด นักพรต ๒๕ รูป จำนวนผู้นับถือ ๑,๔๙๐ ครอบครัวเศษ, นิกายโงน เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในปี พ.ศ.๒๔๕๗

ปัจจุบันมีวัด ๒๖ วัด นักพรตเผยแพร่ ๑๖ รูป จำนวนผู้นับถือมี ๑ หมื่น ๕ พันคนเศษ , นิกายนิจิเร็น เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในปี พ.ศ.๒๔๔๕ มีผู้นับถืออยู่ ๔๐๐ ครอบครัวเศษ วัดและนักพรตยังไม่ทราบแน่นอน เมื่อสรุปแล้วเฉพาะในฮาวายมีวัดพระพุทธศาสนาของชาวญี่ปุ่นรวม ๑๒๐ วัด มีนักพรต ๑๐๐ รูปเศษ จำนวนพุทธศาสนิกชนมี ๑ แสน ๕ หมื่นเศษ หน้าที่ของนักพรตเหล่านี้มีดังนี้

ก. แสดงปาฐกถา เผยแพร่พระพุทธศาสนา

ข. เป็นสักขีพยานประกอบพิธีสมรสให้หนุ่มสาวชาวพุทธบริษัท

ค. อบรมอนุชนในครอบครัวของพุทธบริษัท ให้ซาบซึ้งมั่นคงในศาสนาบรรพบุรุษ กิจกรรมในด้านนี้มีการตั้งโรงเรียนและสมาคมยุวพุทธิกะ

นอกจากองค์การศาสนาของญี่ปุ่นเหล่านี้แล้ว ปัจจุบันในฝ่ายชาวจีนมีพุทธศาสนสมาคมจีนแห่งฮาวาย และพุทธศาสนสมาคมแห่งฮอโนลูลู กิจกรรมของชาวพุทธบริษัทจีนมีการประกาศธรรมทางวิทยุกระจายเสียง สัปดาห์ละครั้ง จัดแสดงปาฐกถา ณ ที่ตั้งสมาคม ตั้งโรงเรียนสอนพุทธศาสนาแก่เยาวชนจีน ออกวารสารพุทธศาสนาประจำสัปดาห์ จำนวนชาวจีนในฮาวายมี ๓ หมื่นคนเศษน้อยกว่าชาวญี่ปุ่น ส่วนในฝ่ายฝรั่งอเมริกันนั้นมีสมาคมพุทธศาสนาอยู่แห่งเดียว มีครอบครัวฝรั่งที่นับถือพุทธศาสนาในฮาวายอยู่ประมาณ ๑๐๐ ครอบครัว น่าเสียดายว่าไม่มีองค์การพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่เป็นปึกแผ่นเลยแม้แต่สักแห่งเดียว แต่หลักธรรมในฝ่ายเถรวาทนั้น ชาวอเมริกันที่เป็นนักปราชญ์เขาเลื่อมใสมาก เพราะสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ และบรรดาพุทธบริษัทไม่ว่าจะเป็นมหายานหรือเถรวาท ต่างได้ร่วมมือกันจัดงานศาสนพิธีวิสาขบูชา เป็นงานมโหฬารทุกปีในกรุงวอชิงตัน ในความอุปการะของสถานทูตชาวอาเซีย ที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหลาย มหาวิทยาลัยบางแห่งก็มีหลักสูตรพระพุทธศาสนาสอนอยู่ด้วย และให้ปริญญาถึงขั้นดุษฎีบัณฑิต ถ้ามีการเผยแพร่คติธรรมในฝ่ายเถรวาทอย่างกว้างขวางในสหรัฐแล้ว เชื่อว่าจะมีปัญญาชนอเมริกันหันมานับถือพระพุทธศาสนาทวีมากยิ่งกว่าที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้

๒. พิธีอาพาธพินาศ คือ พิธีแห่พระ พรมน้ำพระปริตร โปรยทรายรอบกำแพงเมือง เพื่อขับไล่อหิวาตกโรค ที่โบราณเขาเรียกว่าโรคห่า ตามคติความเชื่อถือของคนโบราณที่ซึ่งผสมกับคติของศาสนาพราหมณ์ ในแผ่นดินรัชกาลที่ ๒ มีคราวหนึ่งเกิดอหิวาตกโรค

ระบาด ราษฎรล้มตายถึง ๓ หมื่น จนพระสงฆ์ทิ้งวัด คฤหัสถ์ทิ้งบ้านหนีโรค จนบ้านเมืองดูเป็นเมืองร้าง มีพระโองการให้ทำพิธีอาพาธพินาศ ยิงปืนใหญ่รอบกำแพงพระนคร เจริญอาฏานาฏิยสูตร อัญเชิญพระแก้วมรกตออกแห่ให้พระราชาคณะพรมน้ำพระปริต โปรยทรายทั้งบกทั้งน้ำ

เค้ามูลเห็นว่าสืบมาแต่ในบาลีชั้นอรรถกถา ซึ่งเล่าว่าครั้งหนึ่งเมืองเวสาลี เกิดอหิวาตกโรคระบาด คณะเจ้าลิจฉวี ทูลอาราธนาพระพุทธองค์ให้เสด็จเข้าเหยียบเมืองเพื่อเป็นศิริมงคลดับทุกข์เข็ญ พระองค์ตรัสให้พระอานนท์เถรเจ้าเจริญพระรัตนสูตร แผ่อานุภาพรอบเมืองเวสาลี โรคนั้นก็สงบระงับไป แต่เรื่องราวนี้ในบาลีชั้นพุทธภาษิตไม่มี

มติของผู้ตอบเห็นว่าถ้าขนาดเกิดโรคระบาดคนตายครึ่งค่อนบ้านค่อนเมือง ต้องเป็นด้วยอกุศลกรรมวิบากส่วนรวมที่เรียกว่า สหกรรมวิบากของคนเหล่านั้น มาบันดาลให้ต้องเผชิญกับเชื้อโรคร้ายเป็นอันตรายลงไป การเจริญอ้างคุณานุภาพพระรัตนตรัย เป็นภาวนามัยกุศลอย่างหนึ่ง ถ้ากระทำไปโดยความตั้งใจมั่นจริง ยึดเอาคุณพระรัตนตรัยมาอยู่กับตน โดยทำตนให้เข้าถึงพระคุณนั้น ด้วยการปฏิบัติสุจริต ทางกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม แล้วก็เป็นกุศลปัจจุบัน อาจห้ามอันตรายนั้นหรือผ่อนหนักเป็นเบาได้ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าประมาทต่อการรักษาอนามัยความสะอาด หรือวิธีป้องกันทางแพทย์ ความประมาทเป็นอกุศลอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะอำนวยผลร้ายให้ตามเหตุอันเป็นอกุศลนั้นแน่นอน

ถาม : ๑. ตัณหากับอุปาทาน ต่างกันอย่างไร? ความปรารถนาในพระนิพพานจัดเป็นตัณหาหรือเปล่า?

๒. มีพระอรหันตสาวกอื่นอีกหรือไม่ ที่ท่านเยี่ยมในทางปัญญาปฏิภาณ นอกจากพระสารีบุตร?

๓. ลักษณะเบญจกัลยาณี มีงามผม งามเนื้อ งามกระดูก งามผิว และงามวัย สงสัยแต่ว่างามกระดูกนั้นจะเห็นได้อย่างไร เพราะกระดูกมีเนื้อหนังหุ้มอยู่?

๔. ได้ยินว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ถวายพระนามพระเจ้าอยู่หัว ๓ รัชกาล พระนามนั้นว่ากระไรบ้าง?

สุรนันท์ ศิริบรรหาร จันทบุรี

ตอบ : ๑. ตัณหากับอุปาทาน มีองค์ธรรมอย่างเดียวกัน คือ โลภะ ผิดกันแต่ลักษณะ กล่าวคือตัณหามีอาการแส่ดิ้นออกไปหาอารมณ์ เหมือนกับโจรที่คอยเพ่งคว้าเอาทรัพย์, อุปาทาน มีอาการยึดมั่นหวงแหนอารมณ์ เหมือนกับโจรซึ่งคว้าชิงเอาทรัพย์นั้นมาไว้แล้วยึดว่าเป็นของตน ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์เพราะการแสวงหา อุปาทานเป็นเหตุให้เกิดทุกข์เพราะต้องตามรักษาของที่แสวงหามาได้, ส่วนความปรารถนาในพระนิพพานจะเป็นตัณหาหรือเปล่า ต้องดูที่ความปรารถนานั้นอยู่ในลักษณะใด เช่น ถ้าสำคัญว่าพระนิพพานนั้นเป็นเมืองแก้ว แสนสนุกสนาน ความปรารถนาในพระนิพพานนั้นก็เป็นตัณหา แต่ถ้าเข้าใจถูกต้องตามเป็นจริงว่า พระนิพพานคือธรรมชาติอันสงบดับภพดับชาติ ความปรารถนาในพระนิพพานนั้นก็ไม่เป็นตัณหา เพราะเหตุว่าลักษณะของตัณหาย่อมเป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินในชาติสงสาร เป็นทุกขสมุทัยแท้ ฝ่ายความปรารถนาพระนิพพานเป็นไปเพื่อถอนความเพลิดเพลินดับชาติสงสารตรงกันข้ามกัน ฉะนั้น ความปรารถนาพระนิพพานจึงควรจะเป็นแต่ ฉันทะ ไม่ใช่ ตัณหา

๒. พระอรหันตสาวก ที่มีกิตติคุณทางปัญญาปฏิภาณ นอกจากพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรเถรเจ้าแล้ว ยังมีพระมหากัจจายนเถรเจ้าซึ่งเลิศในทางจำแนกเนื้อธรรมย่อให้พิสดาร, พระปุณณเถรเจ้าเลิศในทางธรรมกถึก, พระกุมารกัสสปเถรเจ้าเลิศในทางแสดงธรรมวิจิตรเป็นจิตตกถึก, พระมหาโกฏฐิตเถรเจ้าเลิศในทางปฏิสัมภิทา เชี่ยวชาญทั้งในการตั้งปัญหาและแก้ปัญหา, พระอานนทเถรเจ้าเลิศในทางสดับมาก จำทรงแม่นยำในพุทธพจน์มาก จะเปรียบว่าพระอรหันตสาวกเหล่านี้เหมือนน้องๆ ก็มีพระสารีบุตรเป็นพี่ชายใหญ่ในฝ่ายปัญญาปฏิภาณดังนี้

๓. งามกระดูกนั้น ท่านหมายให้ดูฟัน เพราะฟันเป็นกระดูกที่งอกโผล่จากเนื้อออกมาให้เห็นชัดเจนที่สุด พูดง่ายๆ ก็ว่าฟันงามนั่นเอง

๔. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ถวายพระนามรัชกาลที่ ๑ ว่า พระบาทสมเด็จพระปรโมรุราชามหาจักรีบรมนาถ, ถวายพระนามรัชกาลที่ ๒ ว่า พระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชษฐมเหศวรสุนทร, ถวายพระนามรัชกาลที่ ๓ ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมาธิวรเศรษฐมหาเจษฎาบดินทร์

ถาม : ๑. ญาติของผมคนหนึ่ง เขาถือว่าฆ่าสัตว์ไม่บาป เป็นการช่วยให้มันพ้นทุกข์ และฆ่าไปบูชายัญกลับเป็นบุญ เพราะใจคนฆ่าไม่ขุ่นหมอง มีความพอใจแช่มชื่นอย่างนี้เป็นบุญ จริงหรือไม่? บาปจะเกิดแก่เขาหรือไม่?

๒. ที่ว่าบัณฑิตนั้น มีคุณธรรมอะไรกำหนดให้ทราบว่าเป็นบัณฑิต?

๓. การทำบุญกุศลควรจะตั้งความปรารถนาหรือไม่? ถ้าควรตั้งจะตั้งอย่างไรจึงจะเหมาะ เห็นบางคนสอนให้ตั้งความปรารถนาในนิพพาน บางคนสอนให้ตั้งความปรารถนาในสวรรคสมบัติ มนุษยสมบัติ?

๔. ถ้าทุกคนในโลกเกิดไม่ฆ่าสัตว์ขึ้นมา สัตว์มิท่วมโลกทำอันตรายคนหรือ?

สัมพจน์ มณีประภากร กาญจนบุรี

ตอบ : ๑. บุญแลบาป มิใช่เกิดเป็นขึ้นด้วยการที่เราจะถือว่าให้เป็นมันจึงเป็น หรือถือว่าไม่เป็นก็ไม่เป็น แท้จริงบุญบาปเป็นสภาพธรรมชาติ คือ การกระทำใดอันประกอบด้วยเจตนา จงใจเป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียนตนเองและเบียดเบียนผู้อื่น ชีวิตอื่น แต่เป็นไปเพื่อความเกื้อกูลต่อความสงบสุขทั้งแก่ตนเองและชีวิตอื่น กรรมนั้นชื่อว่าบุญกรรม ในประการตรงกันข้าม กรรมใดประกอบด้วยเจตนาจงใจเป็นไปเพื่อความเบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่น ชีวิตอื่นให้เดือดร้อน เป็นไปเพื่อทับถมทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นชีวิตอื่น กรรมนั้นก็เป็นบาปกรรม คนที่กล่าวว่าฆ่าสัตว์เพื่อให้มันพ้นทุกข์นั้นเราพูดเอาเองต่างหาก สัตว์ที่ฆ่าไม่ได้พูดเชิญให้เราฆ่ามันเลย แม้มันมีทุกข์สักเท่าไหนมันก็ไม่อยากตาย ดังจะเห็นได้ว่าสัตว์บางประเภทแสดงกิริยากลัว ดิ้นรนในเวลาจะถูกฆ่า ถึงกับบางครั้งน้ำตาไหลก็มี สัตว์บางประเภทพยายามต่อสู้ด้วยเขี้ยวเล็บป้องกันชีวิต บางประเภทเป็นสัตว์เล็กๆ มันไม่รู้ว่าจะฆ่ามันเพราะมันเล็กเกินไป แต่ก็มิได้หมายว่ามันไม่รักชีวิต บางประเภทมนุษย์เราก็สังเกตการณ์กลัวตายของมันไม่ออก สรุปแล้วชีวิตทุกชีวิตล้วนรู้จักรักหวงแหนชีวิตของตน จะเป็นการยุติธรรมแล้วหรือ ที่มนุษย์เราอันเป็นสัตว์ประเสริฐ เอาแต่ประโยชน์ของมนุษย์เท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงสุขทุกข์ของสัตว์โลกผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตายอื่นๆ บ้าง พระพุทธศาสนาจึงสอนให้แผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ โดยไม่จำกัดว่าเป็นคนหรือสัตว์ เป็นหลักคำสอนให้ความยุติธรรมทุกฝ่าย มิใช่สอนเพราะเหตุประโยชน์ของคนฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงทุกข์ของชีวิตอื่น ส่วนที่ว่าไม่บาปเพราะไม่ถือสานั้น ก็กองไฟที่ลุกโชนอยู่นั้น ใครที่เขาว่าเขาไม่ถือไฟเป็นของร้อน แต่ถือว่าไฟเป็นของเย็น แล้วเอามือของเขาแหยไปในไฟ ไฟจะเย็นชืดดังเขาถือหรือไม่? ฤาว่าจะเผามือเขาไหม้พองไปเล่า? ธรรมชาติบาปดุจไฟ เพราะให้ผลคือความทุกข์ จะถือหรือไม่ถือก็ช่าง ใครไปทำมันเข้ามันก็ให้ผลคือทุกข์ ข้อที่อ้างว่าฆ่าสัตว์เป็นบุญเพราะใจไม่ขุ่นหมองนั้น ไม่จริง เพราะขณะจิตก่อนที่จะลงมือฆ่า ขณะจิตที่กำลังฆ่าล้วนมีโทสะอันเป็นอกุศลมูลประกอบ จึงลุแก่กรรม

นั้นได้ ครั้นฆ่าแล้วก็แช่มชื่นยินดี โดยความสำคัญว่าเป็นกิริยาบุญ นี้จัดเป็นโมหะ อันเป็นอกุศลมูลอีกข้อหนึ่ง แต่ขณะจิตเป็นไปรวดเร็วมากจนผู้ฆ่าเองก็ไม่รู้ตัวว่ามีโทสะในเวลาทำกรรมนั้น ก็ทั้งโทสะและโมหะล้วนเป็นกิเลส เป็นอกุศลมูล ทำความเศร้าหมองแก่จิต ดังนั้นผู้ที่สำคัญว่าฆ่าสัตว์ได้บุญจึงไม่ได้บุญ แต่ได้บาปแน่นอน

๒. คุณจะเอาบัณฑิตทางไหน? ถ้าทางโลกเขาก็วัดกันโดยความรู้ความสามารถและโดยปริญญาบัตร ถ้าทางธรรมก็มีพระพุทธภาษิตอันมาในพาลปัณฑิตสูตร แห่งบาลีมัชฌิมนิกาย ว่า "ตีณิมานิ ภิกขะเว ปัณฑิตัสสะ ปัณฑิตะลักขะณานิ ปัณฑิตะนิมิตตานิ ปัณฑิตะปะทานานิ กะตะมานิ ตีณิ อิธะ ภิกขะเว ปัณฑิโต สุจินติตะจินตี จะ โหติ สุภาสิตะภาสี จะ สุกตะกัมมะการี จะ... ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ลักษณะของบัณฑิต เครื่องหมายของบัณฑิต ความประพฤติของบัณฑิต มีอยู่ ๓ ประการคือ บัณฑิตย่อมคิดดี พูดดี ทำดี ผู้นี้แลชื่อว่าบัณฑิต" ดังนั้นบุคคลใดที่คิดดี พูดดี ทำดี บุคคลนั้นเป็นบัณฑิตที่แท้จริงของความหมายคำว่า บัณฑิต ในพระพุทธศาสนา

๓. การทำบุญกุศลจะตั้งความปรารถนา หรือไม่ตั้งเลย ความดีย่อมเป็นความดีอยู่ในตัว การตั้งความปรารถนานั้นเป็นการประกาศอุดมคติของตน ให้สำเร็จมั่นคงโดยอาศัยอานุภาพแห่งกุศลกรรมที่ทำมาสนับสนุน เช่น พระโพธิสัตว์ บำเพ็ญบารมีทุกครั้งย่อมตั้งความปรารถนาเพื่อพระโพธิญาณ บารมีทั้งหลายก็เป็นแรงส่งให้พระโพธิสัตว์นั้นลุพุทธภูมิในที่สุด การทำบุญกุศลท่านจัด ๒ แบบคือ ทำด้วยญาณสัปยุต คือประกอบด้วยปัญญาพิจารณาในพระไตรลักษณ์ คือ ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และสภาพว่างเปล่าจากสาระของสังขตธรรม ไม่หลงใหลไปกับวัฏฏสงสาร ตั้งความปรารถนามุ่งให้พ้นจากชาติทุกข์ ชราทุกข์ มรณทุกข์ เป็นต้นฯ อีกแบบหนึ่งทำด้วยญาณวิปยุต คือไม่ประกอบด้วยปัญญาพิจารณาในพระไตรลักษณ์ ย่อมพอใจที่จะมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร เกิดเป็นเทวดาบ้าง เป็นมนุษย์บ้าง อันเป็นสังขตธรรม หรือแม้แต่คนที่ไม่ตั้งความปรารถนาต่อทิพยสมบัติ หรือมนุษยสมบัติ แต่ถ้าไม่มีปัญญาพิจารณาในพระไตรลักษณ์ หรือไม่มีปัญญามุ่งกระทำบุญด้วยประสงค์ชำระกิเลสจากใจไซร้ ก็สงเคราะห์เข้าเป็นฝ่ายญาณวิปยุตเหมือนกัน คุณก็เลือกเอาเองใน ๒ แบบนี้เถิด

๔. ปัญหานี้สัมพันธ์กับข้อหนึ่ง นับว่าเป็นปัญหาสมมุติเหตุการณ์ขึ้นแท้ๆ เพราะตามเป็นจริง คนในโลกซึ่งต่างชาติ ต่างศาสนา ต่างสิ่งแวดล้อม ต่างบิดามารดา ต่างอุปนิสัยใจคอ อยู่ๆ จะมาถือศีลข้อปาณาไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตพร้อมกันไม่ได้เลย เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้เด็ดขาด เรื่องศีลธรรมโดยเฉพาะศีลธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่ง

เป็นศาสนาถือกฎแห่งความยุตติธรรมสากล และเป็นศาสนาที่สอนให้เข้าถึงสัจจะเป็นใหญ่นั้น จะตั้งบัญญัติศีลธรรมไว้ให้สูง และมิให้มีช่องโหว่ได้จึงจะสามารถสู้รบกับบรรดากิเลสประเภทต่างๆ มากมายในจิตใจของปุถุชนได้ทั่วถึง

ถ้าไปตั้งศีลธรรมโดยผ่อนตามความพอใจของปุถุชน ศีลธรรมนั้นก็ไม่มีอำนาจที่จะดึงใจของปุถุชนให้สูงกว่าระดับของกิเลสได้ อุดมคติของพระพุทธศาสนาคือนิพพาน ซึ่งจะต้องชนะกิเลสทั้งส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียดได้หมด ก็เมื่อเพียงแค่ศีลยังรักษาไม่ได้ แล้วจะสำเร็จนิพพานอย่างไร ฉะนั้นจึงต้องบัญญัติศีลข้อนี้ไว้ และถึงแม้ชนส่วนใหญ่จะทำไม่ได้ แต่ก็มีชนที่เขารักษาได้อยู่ไม่น้อยเหมือนกัน และก็ทั้งๆที่มีคำสอนห้ามมิให้เบียดเบียน ฆ่าฟันกัน เราก็ยังพบข่าวฆาตกรรมกันแทบทุกวันในหนังสือพิมพ์ ถ้าหากไม่มีศีลข้อนี้เลย มิทราบว่าเรื่องเบียดเบียน ฆ่าฟันกันมันจะรุนแรงมากขึ้นอีกเพียงใด อนึ่งมีข้อเท็จจริงอยู่อย่างหนึ่ง คืออุดมคติที่คนเราตั้ง ถ้าอุปมาตั้งไว้สูง ๕ เส้น เวลาทำเข้าจริงมักจะได้ไม่ถึง นี่ก็เพราะแพ้แก่อำนาจกิเลสๆมักจะอยู่ดักหน้าเราเสมอ ศีลธรรมจรรยาต่างๆ จึงต้องตั้งไว้สูง ถ้าขืนตั้งไว้ไล่เลี่ยกับพื้นจิตของคนแล้ว ไม่ช้าศีลธรรมนั้นก็ละลายหายไป ฉะนั้นคุณอย่าได้วิตกเลยว่าคนเขาจะเลิกฆ่าสัตว์หมด แล้วสัตว์จะมากินคนเพราะมีปริมาณมากกว่า มันเป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีวันจะเกิดขึ้นได้ และถ้าผมสมมติขึ้นบ้างว่า หากเป็นอย่างที่คุณวิตกจริง ธรรมชาติย่อมจัดการให้ปริมาณสัตว์กับคนสมดุลกัน หรือไม่ก็จัดการให้ทั้งคนทั้งสัตว์เกิดเมตตากัน ไม่มีการเบียดเบียน เป็นโลกสันติสุข แต่นี่ก็สมมติซ้อนสมมติของคุณนั่นแหละ

ถาม : ๑. พระอิศวร ว่ากันว่ามีตั้งพันนามนั้น อยากรบกวนอาจารย์ว่ามีนามอะไรบ้าง? ไม่ต้องลำดับให้ครบพันหรอกครับ เอาแต่ที่อาจารย์นึกได้ก็พอ จะได้จำเอาไปสอนนักเรียนในชั่วโมงวรรณคดี

๒. วิตก กับวิจาร นั้นแตกต่างกันอย่างไร?

๓. สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ในประวัติว่าพระองค์ท่านมีเชื้อสายจีน จริงเท็จประการใด?

๔. เรื่องสมณศักดิ์ เคยได้ยินคนวิจารณ์ว่า พระเจ้าแผ่นดินในสมัยโบราณตั้งขึ้นเพื่อประดับเกียรติพระองค์และบริวารของพระองค์ ดังคำว่า พระราชาคณะ ซึ่งแปลตามตัวว่า คณะของพระราชา ผมไม่รู้จะโต้เขาอย่างไร ขอพึ่งความรู้อาจารย์ด้วย

เกรียงชัย ไพจิตรปฏิมา

ตอบ : ๑. พระอิศวร เป็นพระเจ้าของศาสนาพราหมณ์ ที่มีชื่อตั้งพันนั้น เกิดจากพราหมณาจารย์คิดผูกขึ้น ตามคุณลักษณะและประวัติแห่งเทพองค์นั้น เท่าที่นึกได้ในขณะตอบปัญหาของคุณนี้มีอยู่ ๑๙ ชื่อ คือ ศยามกัณฑ์, มเหศวร, ศมภู, รุทร, ศศิเศขร, ไภรวะ, คงคาธร, ศังกร, ภูเตศวร, ตรีศุลี, ภรรคเทพ, วิภู, จันทรเมาลี, มหากาล, หะระเทพ, อินทุเศขร, ศิวะ, อรรธนารีศวร, ประภูเทพ

๒. วิตกวิจาร เป็นปกิณณกเจตสิก วิตกคือความตรึกในอารมณ์, วิจารคือความพิจารณา หรือความตรองในอารมณ์ ในฎีกาพระอภิธรรมท่านกำหนดลักษณะของวิตกว่า อารมฺมณาภินิโร ปนลกฺขโณ แปลว่า มีการยกจิตขึ้นอารมณ์เป็นลักษณะ, กำหนดลักษณะของวิจารว่า อารมฺมณานุ ทชฺชนลกฺขโณ แปลว่า มีการตามเคล้าคลึงอารมณ์เป็นลักษณะ โดยอุปมาเหมือนเสียงระฆังที่ถูกตีครั้งแรก, วิจารเหมือนเสียงครวญครางแห่งระฆังนั้น อีกนัยหนึ่ง วิตกเหมือนนกที่กระพือปีกขึ้นเพื่อจะบิน, วิจารเหมือนนกกางปีกบินขึ้นไปในอากาศ

๓. สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มีพระบิดาเป็นจีนแต้จิ๋ว ชื่อ ตั๊ก แซ่แต้ เป็นชาวตำบลฮั่วปู้เฮีย อำเภอเท่งไฮ้ จังหวัดแต้จิ๋ว มณฑลกวางตุ้ง เดินทางเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตอนปลายสมัยอยุธยา ท่านแต้ตั๊ก ได้ก่อร่างสร้างตนจนมีฐานะมั่งคั่ง เป็นเจ้าสัวผู้หนึ่งในพระนคร เป็นที่คุ้นเคยสนิทสนมของบรรดาเจ้านายเสนาบดี ท่านได้มีภริยาเป็นคนไทย ให้กำเนิดพระมหาวีรราชเจ้า ผู้กอบกู้อิสรภาพของชาติไทย อันที่จริงคนไทยกับคนจีนมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดลึกซึ้งสืบมาแต่โบราณแล้ว รัฐบุรุษของไทยในประวัติศาสตร์ก็มีหลายท่านที่มีเชื้อสายจีน

๔. ตำแหน่งพระราชาคณะ มิได้หมายความว่าเป็นบริวารคณะของพระราชา อย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ แท้จริงคำนี้มาจากคำว่า “พระสังฆราชาคณะ” แปลว่า “คณะของพระสังฆราช” พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ให้เป็นใหญ่ในพุทธจักรปกครองคณะสงฆ์ขึ้นแล้ว ก็จำเป็นต้องทรงแต่งตั้งพระเถรานุเถระให้มีสมณศักดิ์ให้มีสมณศักดิ์สำหรับช่วยสมเด็จพระสังฆราชบังคับบัญชาการคณะสงฆ์ จะให้สมเด็จพระสังฆราชพระองค์เดียวปกครองสังฆมณฑลทั่วประเทศ โดยทั่วถึงทุกวัดวาอย่างไรได้ โดยปกติสมเด็จพระสังฆราชก็ต้องประทับอยู่ในพระอารามหลวงในพระนคร ทรงเป็นสังฆปริณายกโดยมีพระสมณศักดิ์รองๆ ลงมารับมอบภาระออกไปปกครองตามหัวบ้านหัวเมือง ต่างพระเนตรพระกรรณ จึงเรียกว่าพระสังฆราชาคณะ แต่คนภายหลังมาเรียกย่นย่อเป็นพระราชา

คณะไป เลยทำให้เข้าใจผิดไปใหญ่โต พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเอกอัครพุทธศาสนูปถัมภ์ พระราชประสงค์ในการพระราชทานสมณศักดิ์ คือ

ก. เพื่อให้เถรานุเถระได้มีอำนาจในการบริหารสังฆมณฑล ให้บังเกดความเรียบร้อย คณะสงฆ์ของไทยได้รับการยกย่องจากพุทธบริษัทต่างประเทศว่าเป็นปึกแผ่นมั่นคงก็อาศัยมูลเหตุนี้ประการหนึ่ง

ข. เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูพระภิกษุที่ทรงคุณธรรม ทั้งในด้านความรอบรู้พระธรรมวินัย และความสามารถในการควบคุมหมู่คณะ หรือการบำเพ็ญประโยชน์ต่อพระศาสนาให้ปรากฏสมควรแก่คุณธรรมที่มี

อันพระมหากุณาของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินที่โปรดให้มีสมณศักดิ์ขึ้น จึงนับเป็นมหากุศลเจตนาอันบริสุทธิ์ เพื่อผดุงศักดิ์ศรีแห่งพระบวรพุทธศาสนาให้ไพโรจน์ ดังจะได้เห็นได้จำเดิมแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งเริ่มมีสมณศักดิ์เป็นต้นมาตราบถึงปัจจุบัน คณะสงฆ์ของเราอยู่ในฐานะควรกราบไหว้เป็นธงชัยของพุทธบริษัทสืบต่อกันมาไม่ขาดสาย ก็เพราะความเป็นปึกแผ่นแห่งการปกครองในสังฆมณฑลเป็นมูลเหตุสำคัญข้อหนึ่งทีเดียว

ถาม : ๑. ที่เมืองเชียงใหม่มีพระพุทธรูปงามองค์ใหญ่อยู่องค์หนึ่ง มีพระนามว่า พระเก้าตื้อ ได้ฟังจากผู้นำชมเขาบอกแปลว่า พระเก้าท่อน เพราะพระองค์โตๆ เวลาหล่อต้องแบ่งหล่อเป็นส่วนๆ แล้วเอามาประสานควบคุมเข้าเป็นองค์ภายหลัง แต่ผมยังแคลงใจว่าคำบอกนี้จะถูกแล้วหรือ?

๒. ผมได้พบหนังสือทางโหรเล่มหนึ่ง เห็นผูกดวงประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพานของพระพุทธองค์ ไม่ทราบว่าเขาได้หลักฐานมาจากไหน และควรจะเชื่อถือว่าเป็นดวงแน่นอนของพระพุทธองค์เพียงไร?

๓. ลูกประคำ ท่านเคยพบศัพท์ สํสกฤต เรียกว่ากระไรบ้าง วานบอกให้ทราบด้วย?

๔. ศาสนา เกาได๋ คือศาสนาอะไร มีชนชาติใดนับถือ?

๕. ภาษิตกลบทหนึ่งว่า “เดือนเพ็ญมิใคร่จะหลับ เดือนดับมิใคร่จะตื่น” ไขอรรถว่าอย่างไร?

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบ

ข้าราชการเก่ากรมทาง

ตอบ : ๑. พระพุทธรูปที่ท่านถาม เป็นพระพุทธรูปศิลปะแบบเชียงใหม่ พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรล้านนา คือ พระเมืองแก้ว ทรงสร้างขึ้นราวปี พ.ศ. ๒๐๕๔ พระพุทธรูปหล่อองค์ใหญ่ๆ เวลาหล่อเขาหล่อแยกเป็นส่วนๆ แล้วเอาคุมประสานเข้าเป็นองค์ถูกแล้ว แต่คำว่า ตื้อ มิได้แปลว่าว่า ท่อน ตื้อเป็นคำไทยโบราณ เป็นชื่อมาตราน้ำหนักคือ ๑ ตื้อ ๑ พันช่าง ฉะนั้นจึงแปลความว่าพระพุทธรูปที่หล่อด้วยโลหะน้ำหนัก ๙ พันชั่งเท่านั้น

๒. เรื่องดวงประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานนั้น เข้าใจว่าเป็นหลักฐานในคัมภีร์รุ่นหลัง มิใช่หลักฐานในพระไตรปิฎกชั้นพุทธวจนะ เช่น ในบาลีบอกวัตรของเก่าท่านแสดงว่า พระโพธิสัตว์สิทธัตถะเสด็จสู่พระครรภ์ในปีระกา ประสูติในปีจอ เสวยราชสมบัติในปีฉลู เสด็จออกผนวชในปีเถาะ ตรัสรู้พระโพธิญาณในปีระกา เสด็จดับขันธปรินิพพานในปีมะเส็ง นี้เป็นเรื่องของปี ต่อมาให้รายละเอียดเดือนกับวัน คือ พระโพธิสัตว์เสด็จสู่พระครรภ์ในวันเพ็ญพฤหัสบดี เดือนอาสาฬหมาส (เดือน ๘) ประสูติในเพ็ญวันศุกร์ เดือนวิสาขมาส (เดือน ๖) ตรัสรู้ในเพ็ญวันพุธ เดือนวิสาขมาส ปรินิพพานในเพ็ญวันอังคาร เดือนวิสาขมาส เข้าใจว่าพวกโหรจะเอากำหนดปีเดือนวันดังกล่าวไปคิดคำนวณผูกดวงขึ้น ในบาลีขั้นพระไตรปิฎกมีแต่กล่าวว่า ประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน ในวันเพ็ญเดือน ๖ เท่านั้น

๓. ศัพท์ สํสกฤต เรียกลูกประคำว่า สมรนี บ้าง ชปมาลา บ้าง และ คนยิตริก บ้าง

๔. ศาสนาเกาได๋ เป็นศาสนาใหม่ เกิดในประเทศญวน คนต้นลัทธิคือ เลวันตรึง ซึ่งถึงแก่มรณกรรมเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๗ ศาสนานี้นับถือศาสดาองค์ต่างๆ เช่น นับถือพระพุทธองค์ พระเยซู พระมะหะหมัด ตลอดจนนักปรัชญาเมธี นักกวี นักเขียน นักการเมืองทั้งชาวฝรั่งชาวอาเซียด้วย เช่น นับถือบูชาขงจื้อ, อาริสโตเติลปราชญ์ชาวกรีก วิคเตอร์ฮูกู ซึ่งเป็นนักแต่งนวนิยายชาวฝรั่งเศส, ดร.ซุนยัดเซ็น หัวหน้าปฏิวัติจีน บุคคลเหล่านี้ได้รับการบูชาอย่างเทพเจ้า การเผยแผ่ลัทธิคำสอนมีการเชิญดวงวิญญาณของเทพเจ้ามาเข้าทรงบอกข้อความต่างๆ และเลือกเอาคติธรรมของศาสนาต่างๆมาผสมสั่งสอนด้วย ศูนย์กลางของศาสนาเกาได๋อยู่ที่เมืองไตนิน ในเวียดนามใต้บัดนี้ ศาสนานี้แต่ก่อนมีกองทัพของตนเอง เพิ่งจะถูกยุบให้รวมกับกองทัพแห่งชาติในสมัยรัฐบาลโงดินห์เดียม หลังจากได้ขับเคี่ยวกับรัฐบาลพอสมควร ผู้นับถือศาสนาเกาได๋ส่วนใหญ่เป็นชาวญวน มีราว ๓ ล้านคน

๕. เดือนเพ็ญมิใคร่จะหลับ หมายความถึงบุคคลที่มีกุศลกรรมประจำใจ ไม่ประมาทต่อชีวิต หมั่นเพียรสร้างความดีทางกาย วาจา ใจ ขัดเกลากิเลสให้บรรเทาเบาบางจากขันธสันดาน ไม่หลงมัวเมากับโลกจนหลับไปกับกิเลส แม้ในยามราตรีก็ลุกขึ้นนั่งปฏิบัติเพื่อ

เอาชนะมาร บุคคลชนิดนี้จึงเป็นคนสว่างทั้งกาย ทั้งใจ เปรียบด้วยเดือนเพ็ญ ส่วนบุคคลที่มีปฏิปทาตรงกันข้าม ทำตนเองให้มืดมัวด้วยอกุศลกรรม เมาโลกเมาชีวิตจนหลับไปกับกิเลส ชื่อว่าเดือนดับมิใคร่จะตื่น แล

ถาม : ๑. พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย เคยเห็นแต่พระนั่ง พระลีลา แต่พระนอนผมยังไม่เคยเห็น ผมไปวัดเบญจมฯ เที่ยวหาดูที่พระวิหารคดก็ไม่มี จะหาดูได้ตามวัดไหนบ้าง?

๒. พระราชพิธีไล่เรือในพงศาวดาร คือพิธีอะไร? ถามคนมาหลายคนไม่ได้ความ บางคนบอกว่าเป็นพิธีแข่งเรือของหลวง

๓. พระศรีศิลป์ ที่บวชเป็นพระพิมลธรรม อยู่วัดระฆัง ภายหลังเป็นกบฏแย่งราชสมบัติ ขึ้นเสวยราชย์เป็นพระเจ้าทรงธรรมนั้น ได้ฟังท่านผู้หนึ่งว่าพระศรีศิลป์เป็นราชวงศ์ จะจริงประการใด?

๔. พระโป๊วต่อฮั่วเสียง ที่ท่านเคยตอบในสามมุข มีกุศโลบายแสดงพระธรรมชักจูงคนอย่างไรหรือ? ขอตัวอย่างประกอบ

รักษ์ คงอากาศ กรุงเทพฯ

ตอบ : ๑. พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยแบบพระนั่ง พระลีลา มีแพร่หลายมากกว่าพระนอน จึงหาชมพระนอนได้ยาก สำหรับวัดในกรุงเทพฯ คุณไปนมัสการพระนอนสมัยสุโขทัยได้ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ประดิษฐานอยู่ในวิหารเดียวกับพระศาสดา พระนอนองค์นี้เป็นหิน ยาวแต่พระบาทถึงพระจุฬา ๑ วา ๒ ศอกเศษ เป็นพระนอนศิลปะสุโขทัยที่งดงามที่สุด ไม่มีที่ไหนเหมือน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เมื่อยังทรงผนวชอยู่ เสด็จไปเมืองสุโขทัยเก่า ทรงพบพระพุทธปฏิมาองค์นี้ที่วัดพระพายหลวง โปรดให้อัญเชิญลงมาประดิษฐาน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

๒. พระราชพิธีไล่เรือ คือ พิธีไล่น้ำในปีที่น้ำท่วมมากจนเกินไป ถึงเดือนอ้ายแล้วน้ำยังไม่ลด ทำให้รวงข้าวในนาเสียหาย จึงต้องมีพิธีไล่น้ำให้ลดลงทะเลเร็วๆ เป็นพิธีไสยศาสตร์ ทราบว่าทำกันในสมัยอยุธยา

๓. พระศรีศิลป์ เป็นราชวงศ์แน่ไม่ต้องกังขา เพราะตำแหน่งพระศรีศิลป์เป็นตำแหน่งเจ้านายราชวงศ์ผู้ใหญ่ในสมัยอยุธยา มีหลายองค์ด้วยกัน จดหมายเหตุฝรั่งที่เข้ามากรุงศรีอยุธยาระบุไว้ชัดเจนว่า พระศรีศิลป์เป็นโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถ มีราชโอรสที่เป็นเจ้าฟ้า ๒ องค์ ทรงพระนามว่าเจ้าฟ้าสุทัศน์องค์หนึ่ง สิ้นพระชนม์ก่อนสมเด็จ

พระราชบิดา อีกองค์หนึ่งคือเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ ได้ครองราชย์สมบัติต่อจากพระชนก และยังมีโอรสที่ประสูติแต่พระสนมอีก ๓ องค์คือ พระอินทราชา พระศรีศิลป์ และพระองค์ทอง แต่ฝรั่งว่าพระอินทราชาเป็นกบฏ ในพงศาวดารไทยว่าพระศรีศิลป์เป็นกบฏ หลักฐานทางไทยเราน่าเชื่อถือมากกว่า พระศรีศิลป์องค์นี้แหละที่ผนวชเป็นพระพิมลธรรม อยู่วัดระฆัง ท่านจึงมีอานุภาพผู้คนข้าราชการเป็นพรรคพวกมาก ถ้าลำพังเป็นชนสามัญฯมาบวชคงจะไม่มีอานุภาพมากถึงแย่งราชสมบัติได้

๕. พระโป้วต่อฮั่วเสียง หรือพระย่ามใหญ่นั้น ท่านมักแสดงปริศนาธรรมให้ขบคิด เช่น คราวหนึ่งมีนักธรรมผู้หนึ่งถามว่า “แก่นสารของพระพุทธศาสนาคืออะไร?” เวลานั้นท่านสะพายย่ามอยู่ ท่านก็ปลดย่ามลงวางกับพื้น และประสานมือขึ้นเป็นคำตอบ หมายความว่า แก่นสารของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่การปลงภาระ กล่าวคือการถ่ายถอนอุปาทานนั่นเอง นักธรรมผู้นั้นเห็นเช่นนั้นก็เข้าใจความหมาย ถามต่อไปว่า “เมื่อทำได้เช่นนี้ ก็หมดกิจกระนั้นหรือ?” ท่านก็กลับยกย่ามขึ้นมาแบกใหม่ หมายความว่าเมื่อเราเลิกถอนอุปาทานหมดกิเลสแล้วก็ควรธำรงภาระในพระศาสนา กล่าวคือแสดงธรรมโปรดสัตว์แผ่พระศาสนาให้ไพศาล ไม่ใช่หนีเอาตัวรอดคนเดียว.

บ้านรุ่งสิน

๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๖

เรียน อาจารย์เสถียร ที่เคารพ

ดิฉันเป็นผู้หนึ่งที่ติดตามอ่านถามตอบปัญหาของท่านในสามมุขมาตั้งแต่ต้น ยังมิได้รบกวนถามปัญหาใดกับท่าน ทั้งที่ในใจมีปัญหาอะไรอีกมากมายปรารถนาจะเรียนถาม ได้ฟังประกาศทางวิทยุว่า ที่ยุวพุทธิกสมาคม วัดกันมาตุยาราม มีรายการแสดงธรรมบรรยายของท่าน ดิฉันก็ติดตามไปฟัง และเขียนปัญหาขอให้ท่านตอบมาหลายครั้งหลังจากปาฐกถาแล้ว ต่อมาภาะอาชีพของดิฉันรัดตัว เพราะต้องเดินทางไปต่างประเทศ เลยขาดตอนไปเป็นเวลานาน มิได้ไปรับความรู้ติดต่อจากท่าน

มาเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ศกนี้ ดิฉันไปฟังปาฐกถาพิเศษที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ องค์ปาฐกเป็นศาสตราจารย์เยอรมัน ชื่อ ดร.แอนส์ วอลด์ ชมิดท์ แห่งมหาวิทยาลัยเกิตติงเกน ท่านแสดงว่า พระพุทธองค์มิได้ตรัสรู้ปฏิจจสมุปบาทในคืนวันตรัสรู้ แต่ทรงรู้แจ้งปฏิจจสมุปบาทหลังตรัสรู้แล้ว องค์ปาฐกชักหลักฐานทั้งฝ่ายมหายานและเถรวาทมา

อ้างอิงมาก ดิฉันจำไม่ได้ แต่จับเค้าได้ว่าทางฝ่ายมหายานเขาแสดงว่า พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ปฏิจจสมุปบาทในยามที่สามแห่งราตรีตรัสรู้ทีเดียว ซึ่งองค์ปาฐกบอกว่า เขาไม่เห็นชอบด้วย อ้างว่าคัมภีร์ที่แต่งว่า ทรงตรัสรู้ ล้วนเป็นของแต่งเพิ่มภายหลัง ในหลักฐานบาลีดั้งเดิมไม่ปรากฏ องค์ปาฐกยืนยันว่าหลักฐานในบาลีแสดงแต่ตรัสรู้อริยสัจ ๔ ในวันอภิสัมโพธิสมัยเท่านั้น นี่เป็นปัญหาข้อแรกที่ดิฉันรบกวนให้ท่านกรุณาตอบให้กระจ่างแจ้งว่าจะจริงเท็จอย่างไร ในมติของ ดร.แอนส์ วอลด์ ชมิดท์

ปัญหาที่ ๒ คือ สุกรมัททวะ ซึ่งปัจฉิมอาหารของพระพุทธองค์นั้น คืออะไรกันแน่? ดิฉันเผอิญได้อ่านเรื่องนี้จากบทความของ ดร.อาร์ แอล โสนิ ซึ่งแสดงมติว่า ไม่ใช่เนื้อสุกรอ่อน เท็จจริงจะเป็นอย่างไร ขอพึ่งความรู้ของท่าน โปรดตอบในสามมุขด้วยนะคะ จะได้เป็นวิทยาทานทั่วไป ขอเรียนขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

เคารพยิ่ง

เปี่ยมสุข กนกโชติ

ตอบ : ๑. วันที่ศาสตราจารย์ แอนส์ วอลด์ ชมิดท์ ปาฐกถา ผมตั้งใจว่าจะไปฟัง แต่แล้วเกิดมีธุระกิจอย่างอื่นมาขัดโอกาสเข้า เลยไม่ได้ไป รู้สึกเสียดายอย่างยิ่ง แต่เมื่อได้อ่านจดหมายของคุณแล้ว ก็พอจับสาระสำคัญในปาฐกถาของศาสตราจารย์เยอรมันผู้นั้นได้บ้าง ทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น ๒ อย่าง หนึ่งรู้สึกปีติยินดีที่ชาวต่างประเทศโดยมากเฉพาะพวกปัญญาชนมีความสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง คนเหล่านี้ศึกษาอย่างนักวิจัยค้นคว้าไปในตัวด้วย จนบังเกิดเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาขึ้นก็มีไม่ใช่น้อย พระพุทธศาสนาแพร่ในยุโรป-อเมริกา ก็เพราะอาศัยการศึกษาวิจัยของพวกปัญญาชนเหล่านี้เป็นมูล มิได้แพร่หลายด้วยลักษณะเอาอามิสเข้าล่อ ผมได้ทราบว่าศาสตราจารย์แอนส์ วอลด์ ชมิดท์ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งที่มาในคณะทูตวัฒนธรรมของเยอรมันตะวันตก และในคณะทูตนั้นมีเจ้าหน้าที่เป็นพุทธมามกะอยู่หลายคน แต่ศาสตราจารย์ แอนส์ วอลด์ ชมิดท์ จะเป็นพุทธมามกะหรือไม่ ผมไม่ทราบ อนึ่งผมทราบจากข่าวในหนังสือพิมพ์ The Middle way ว่าปัจจุบันมีชาวเยอรมันนับถือพระพุทธศาสนาราว ๒ หมื่นคนแล้ว นับว่าเป็นความรู้ที่น่าปีติ

ความรู้อีกข้อหนึ่ง คือ ชาวต่างประเทศที่ศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนานั้น บางครั้งก็มีโอกาสตัดสินหลักฐานบางอย่างผิดพลาดไปบ้างเหมือนกัน ทั้งนี้เพราะตำราทางพระพุทธศาสนาของเรามีมากมาย บางครั้งอ่านตำราเล่มหนึ่ง นึกว่าหลักฐานจะมีเท่านี้ แต่

แล้วเมื่ออ่านอีกเล่มหนึ่งก็จะพบหลักฐานใหม่อีกเพิ่มเข้ามา ฉะนั้น การเรียนรู้ถึงภูมินักปราชญ์ในพระพุทธศาสนาจึงมิใช่ของง่าย ต้องเป็นผู้มีฉันทะมากในการศึกษาอ่านตำราพระพุทธศาสนา ไม่ว่ามีอยู่กี่เล่ม ให้หมดทะลุปรุโปร่ง จะไปอ่านเพียง ๔-๕ เล่มเท่านั้นไม่ได้เลย อย่างเช่น การอ่านพระไตรปิฎกก็ต้องอ่านให้จบ และต้องอ่านอรรถกถา ฎีกาประกอบด้วย มิฉะนั้นอาจตัดสินใจพลาดก็ได้ ปราชญ์ตะวันตกจึงสู้ปราชญ์พุทธศาสนาซึ่งเป็นชาวตะวันออกไม่ได้ในข้อนี้ ปราชญ์พุทธศาสนาตะวันตกในด้านวิจัยเปรียบเทียบโดยเฉพาะด้านโบราณคดี-ประวัติศาสตร์ เขาอาจเป็นผู้นำ แต่ในด้านความซาบซึ้ง ความเชี่ยวชาญซึมซาบในอรรถรสของคัมภีร์ พระเถระที่ทรงพระไตรปิฎกทางตะวันออกมีภูมิเหนือกว่ามาก

สำหรับมติของปราชญ์เยอรมันข้อหนึ่งนี้ ผมกล่าวได้ว่าเป็นความเข้าใจผิด โดยเข้าใจว่าอริยสัจจ์ กับปฏิจจสมุปบาทเป็นธรรมคนละส่วนกัน และหลักฐานที่ทำให้นึกว่าพระพุทธองค์ตรัสรู้ปฏิจจสมุปบาทหลังจากตรัสรู้อริยสัจจ์ ก็เห็นจะนำมาจากบาลีขุททกนิกาย อุทานโพธิวรรค ข้อความตอนนั้นมีความว่า เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ ได้ประทับนั่งเสวยวิมุตติสุข ตลอด ๗ ทิวา ณ โคนไม้มหาโพธิ์ พอพ้นสัปดาห์แล้วพระองค์ก็ออกจากสมาธินั้น ทรงมนสิการปฏิจจสมุปบาทอันเป็นอนุโลมด้วยดีตลอดปฐมยามแห่งราตรี แล้วทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่า “ในกาลใดแล ธรรมทั้งหลายมาปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ในกาลนั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้น ย่อมสิ้นไป เพราะมารู้แจ้งธรรมพร้อมด้วยเหตุ”

ในมัชฌิมยาม ทรงมนสิการปฏิจจสมุปบาทอันเป็นปฏิโลมด้วยดี แล้วมีพุทธอุทานขึ้นอีกว่า “ในกาลใดแลธรรมทั้งหลายมาปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ ในกาลนั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะได้รู้แจ้งความสิ้นไปแห่งปัจจัยทั้งหลาย”

ในปัจฉิมยาม ทรงมนสิการปฏิจจสมุปบาททั้งอนุโลมด้วยดี แล้วมีพุทธอุทานขึ้นว่า “ในกาลใดแลธรรมทั้งหลายมาปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ ในกาลนั้น พราหมณ์ผู้นั้นย่อมกำจัดมารและเสนามารเสียได้ ดุจพระอาทิตย์กำจัดมืด ส่องแสงสว่างอยู่ในอากาศฉะนั้น”

ข้อความที่เชิญมาแสดงนี้ บางทีจะทำให้ผู้มิทันพิจารณารอบคอบ เกิดเข้าใจว่าพระพุทธองค์เพิ่งจะมารู้ปฏิจจสมุปบาทหลังตรัสรู้ถึง ๗ วัน แต่ขอให้เพ่งเนื้อความให้ดีจะไม่พบคำว่า เห็นแจ้งแทงตลอดปฏิจจสมุปบาทในไตรยามเลย จะพบคำว่า ทรงมนสิการ

ปฏิจจสมุปบาทด้วยดี (...สาธุกํ มนสากาสิ อิติ อิมสฺมึ สติ อิทํ โหติ อิมสฺสุปฺปาทา...) ความจริงมีเพียงว่าเมื่อตรัสรู้แล้ว ๗ วัน ทรงพิจารณาทบทวนธรรม มีปฏิจจสมุปบาทที่พระองค์ตรัสรู้แล้ว เท่านั้น อุปมาพระมหากษัตริย์ผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว หลังจากนั้นทรงพิจารณาทบทวนเหตุการณ์ต่างๆ ในวันมูรธาภิเษกว่ามีการทำอย่างไรกันบ้าง จนในที่สุดพระราชพิธีได้เสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์ตามบุราณราชประเพณี ในบาลีสังยุตตนิกาย นิทานวรรค มีพุทธภาษิตแสดงว่า ทรงตรัสรู้เพราะมารู้แจ้งแทงตลอดปฏิจจสมุปบาท คือทรงเล่าว่าเมื่อยังมิได้ตรัสรู้ได้มีความปริวิตกว่า หนทางที่จะออกจากความทุกข์ มีชาติ ชรา มรณะ เป็นต้นฯ จะเป็นโดยหนทางใด ครั้นแล้วก็ทรงพิจารณาสืบสาวไปถึงเหตุปัจจัยของความทุกข์ ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานั้น เพราะกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย จึงได้รู้ด้วยปัญญาว่า เมื่อชาติมีอยู่ ชราและมรณะจึงมี... ฯลฯ... ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานั้นเพราะกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย จึงได้รู้ด้วยปัญญาว่า เมื่ออวิชชามีอยู่ สังขารจึงมี ...ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุ, ญาณ, ปัญญา, วิชชา, แสงสว่างได้บังเกิดขึ้นแก่เราในธรรมที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า ฝ่ายข้างเกิด ฝ่ายข้างเกิด ดังนี้” แล้วตรัสถึงปฏิจจสมุปบาทฝ่ายข้างดับเป็นลำดับ ลงสรุปท้ายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุ, ญาณ, ปัญญา, วิชชา, แสงสว่างได้บังเกิดแก่เราในธรรมที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า ฝ่ายข้างดับ ฝ่ายข้างดับ ดังนี้”

พระพุทธภาษิตนี้แสดงว่า พระองค์ทรงตรัสรู้อภิสัมโพธิญาณ ก็เพราะมาเห็นแจ้งปฏิจจสมุปบาท ทั้งฝ่ายเกิดฝ่ายดับ สำนวนบาลีในที่เช่นนี้ว่า จักษุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ล้วนเป็นคำที่มีความหมายว่าตรัสรู้ ดังเช่นในบาลีธรรมจักร พระองค์ทรงใช้ถ้อยคำดังกล่าวเหมือนกัน ในตอนที่ทรงแสดงว่าตรัสรู้อริยสัจจ์โดยสมบูรณ์ ทั้งในส่วนสัจจญาณ, กิจจญาณ และกตญาณ

พุทธภาษิตนี้แสดงอีกว่า เมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์ก่อนตรัสรู้ ทรงค้นคว้าเหตุปัจจัยของความทุกข์ ครั้นเมื่อพบเหตุปัจจัยนั้นเข้าด้วยอำนาจแห่งพระปัญญา ความตรัสรู้จึงบังเกิดขึ้น นับว่าเป็นหลักฐานอย่างมั่นคงชัดแจ้งทีเดียวว่า ราตรีตรัสรู้อภิสัมโพธิญาณนั้นทรงตรัสรู้ปฏิจจสมุปบาทหรือไม่

อนึ่ง ตามเรื่องราวของคัมภีร์มหายานที่ว่า พระบรมศาสดาตรัสรู้ปฏิจจสมุปบาทกระทำให้ได้อาสวักขยญาณในยามสุดท้ายแห่งราตรีนั้นเล่า ก็นับว่ามีเหตุผลสมบูรณ์ มิได้ขัดกับคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทที่แสดงว่าตรัสรู้อริยสัจจ์ ๔ เลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร? ก็เพราะว่าความจริงปฏิจจสมุปบาทก็สงเคราะห์เข้าไปอยู่ในอริยสัจจ์นั่นเอง คือปฏิจจสมุปบาทสาย

สมุทัยวารนั้น สงเคราะห์เป็นทุกขสมุทัยอริยสัจจ์ เริ่มตั้งแต่อวิชชาเป็นปัจจัยของสังขาร ๆ เป็นปัจจัยของวิญญาณ ฯลฯ ตามลำดับ, ปฏิจจสมุปบาทสายนิโรธวาร กล่าวคืออวิชชาดับ สังขารดับ วิญญาณจึงดับ ฯลฯ ตามลำดับนั้นสงเคราะห์เป็นทุกขนิโรธอริยสัจจ์ การสงเคราะห์ดังนี้ก็มีพระพุทธภาษิตในคัมภีร์บาลีเป็นหลักฐาน ไม่ใช่ผมจะพูดเอาตามใจ หรือพูดเข้าข้างฝ่ายมหายาน หลักฐานนั้นปรากฏในบาลีอังคุตรนิกายติกนิบาต ขอเชิญบาลีมาแสดง ดังนี้...

"กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา อุปาทาน อุปาทานปจฺจยา ภโว ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ อวิชฺชาย เตฺวว อเสส วิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ สฬายตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรโธ ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ อิทํ วจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ" แปลความว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขสมุทัยอริยสัจจ์เป็นไฉน คือ เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร เพราะสังขารเป็นปัจจัยจึงมีวิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยจึงมีนามรูป เพราะนามรูปเป็นปัจจัยจึงมีสฬายตนะ เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัยจึงมีผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยจึงมีเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงมีตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจจัยจึงมีอุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยจึงมีภพ เพราะภพเป็นปัจจัยจึงมีชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัยจึงมีชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส กองทุกข์ทั้งมวลนี้ย่อมเกิดขึ้นด้วยประการอย่างนี้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แลเรียกว่าทุกขสมุทัยอริยสัจจ์

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ทุกขนิโรธอริยสัจจ์เล่าเป็นไฉน เพราะวิชชาดับโดยสำรอกไม่เหลือ สังขารจึงดับ เพราะสังขารดับวิญญาณจึงดับ ฯลฯ เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสจึงดับ กองทุกข์ทั้งมวลนี้ย่อมดับด้วยอาการอย่างนี้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ทุกขนิโรธอริยสัจจ์"

นอกจากนี้ บาลีขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ซึ่งถือกันว่าเป็นภาษิตของพระสารีบุตรอรหันต์ ท่านแสดงไว้ในบทยุคนัทธวรรคสัจจกถา อธิบายปฏิจจสมุปบาทเข้าในอริยสัจจ์ทั้ง ๔ โดยปริยายไว้อย่างน่าคิดมาก คือท่านยกตัวอย่างขึ้นว่า ชราและมรณะเป็นทุกขสัจจ์, ชาติเป็นสมุทัยสัจจ์, ความสลัดชรามรณะและชาติแม้ทั้งสองเป็นนิโรธสัจจ์, การรู้จักความดับซึ่งชาติ ชรา มรณะ นับเป็นมรรคสัจจ์, แล้วยกชาติขึ้นเป็นทุกขสัจจ์, ภพเป็นสมุทัยสัจจ์, การสลัดออกซึ่งชาติแลภพทั้งสองเป็นนิโรธสัจจ์, การรู้จักความดับซึ่งภพแลชาติเป็นมรรคสัจจ์ แม้องค์ธรรมในปฏิจจสมุปบาทข้ออื่นก็สงเคราะห์เป็นทุกข์เป็นสมุทัยแก่กันดังนี้ ความดับซึ่งองค์ธรรมนั้นจัดเป็นนิโรธสัจจ์ ความรู้จักวิธีดับจัดเข้าเป็นมรรคสัจจ์ การที่พระสารีบุตรท่านอธิบายเช่นนี้มิใช่ขัดกับพระพุทธภาษิต แต่เป็นการอธิบายโดยปริยายธรรมอันหนึ่งที่สงเคราะห์เข้ากันได้ วิธีอธิบายธรรมดังนี้เป็นวิธีหนึ่งซึ่งพระบรมศาสดาตลอดถึงพระสาวกนิยม ยกตัวอย่างเช่นเรื่องเวทนา บางแห่งพระบรมศาสดาแสดงเวทนา ๓ มีสุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา บางแห่งตรัสแบ่งเป็น ๕ คือ เพิ่มโสมนัสเวทนา โทมนัสเวทนา และบางแห่งตรัสแบ่งมากออกไปกว่านั้น สุดแต่ปริยายธรรมที่ทรงแสดงถึงหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องข้อใด ก็ต้องขยายความหรือจำกัดความให้เหมาะสมกับเนื้อธรรมที่เกี่ยวเนื่องนั้น เป็นอันว่าหลักฐานทั้งที่เป็นพระพุทธภาษิต มหาสาวกภาษิตล้วนบ่งชัดว่าพระพุทธองค์ตรัสรู้ปฏิจจสมุปบาทในยามที่ ๓ แห่งราตรีวันตรัสรู้แน่นอน

๒. ปัญหาเรื่องสุกรมัททวะนั้น ไม่ใช่เรื่องใหม่ เพราะแม้แต่พระอรรถกถาจารย์เองก็ยังไม่แน่ใจว่าจะเป็นอะไรแน่ พระพุทธโฆษาจารย์ผู้เรียบเรียงอรรถกถาบาลีทีฆนิกาย ชื่อสุมังคลวิลาสินี เมื่อพุทธศกล่วงแล้ว ๙๐๐ ปีเศษ ได้ยกทัศนะของพระอาจารย์แต่ก่อนในความหมายของสุกรมัททวะมาแสดง ๓ มติด้วยกัน ดังบาลีว่า

สุกรมทฺทวนฺติ นาติ ตรุณสฺส นาติ ชิณฺณสฺส เอกเชฏฺจกสูกรสฺส ปวตฺตมํสํฯ แปลว่า สุกรมัททวะได้แก่ปวัตตมังสะของสุกรที่เจริญเต็มที่ ซึ่งไม่หนุ่มเกินไป ไม่แก่เกินไป ตํ กิร มุทุญฺเจ ว สินิทฺธญฺจ โหติ ฯ ตํ ปฏิยาทาเปตฺวา สาธุกํ ปจเปตฺวาติ อตฺโถฯ แปลว่า ได้ยินว่าเนื้อนั้นเป็นของอ่อนนุ่มสนิทดี อธิบายว่านายจุนทะให้ตกแต่งเนื้อนั้น ปรุงให้เป็นอาหารชนิดดี นี้เป็นมติที่ ๑ ซึ่งแปลกันตามศัพท์ว่าเป็นเนื้อสุกรอ่อนสำเร็จด้วยการปรุงของนายจุนทะให้เป็นเนื้อที่น่าบริโภค คำว่า ปวัตตมังสะ หมายความว่า เป็นเนื้อที่สมควรแก่ภิกษุบริโภค กล่าวคือ ไม่ใช่อุทิสมังสะนั่นเอง ถ้าลำพังท่านไขอรรถเพียงเท่านี้ก็ไม่เกิดเป็นปัญหาอะไรขึ้น ดูง่ายดี แปลกันตามความหมายของศัพท์ แต่พระอรรถกถาจารย์ยังเสนอมติต่อไปอีกว่า

เอเก ภณนฺติ สูกรมทฺทวนฺติ ปน มุทุโอทนสฺส ปญฺจโครส ยูสปาจน วิชานสฺส นาม เมตํ ยถา ควปานํ นาม ปากนามนฺติฯ แปลว่า แต่อาจารย์พวกหนึ่งกล่าวว่า บทว่า สูกรมัททวะนี้เป็นชื่อแห่งวิธีปรุงข้าวอ่อนด้วยเบญจโครส เหมือนชื่ออาหารที่ปรุงให้สุกสำเร็จแล้ว ชื่อว่า ควปาน นี้เป็นมติที่ ๒ ตรงข้ามกับมติแรก คือแทนที่จะเป็นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ กลับเป็นอาหารประเภทพืชไป กล่าวคือเป็นข้าวหุงด้วยนมโค และมีสิ่งอื่นๆปรุงประกอบ แต่ไม่มีเนื้อสัตว์เจือปนเลย

เกจิ ภณนฺติ สูกรมทฺทวํ นาม รสายนวิธิ ตํ ปน รสายนสตฺเถ อาคจฺฉติ ตํ จุนฺเทน ภควโต ปรินิพฺพานํ น ภาเวยฺยาติ รสายนํ ปฏิยตฺตนฺติ แปลว่า แต่อาจารย์บางท่านก็กล่าวว่า รสายนวิธีชื่อว่า สุกรมัททวะ รสายนวิธีนั้นมาในคัมภีร์ รสายนศาสตร์ นายจุนทะตกแต่งรสายนวิธีด้วยหมายใจว่า พระผู้มีพระภาคอย่าพึ่งต้องปรินิพพานเลย มติสุกรมัททวะก็คือ โอสถขนานหนึ่งนั่นเอง นายจุนทะปรุงถวายพระพุทธองค์ก็เพื่อบำบัดพระโรค อาจเป็นยาอายุวัฒนะขนานหนึ่ง เป็นอันว่าในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินีแสดงไว้เป็น ๓ มติ คือ

๑. สุกรมัททวะ ได้แก่เนื้อหมูที่ปรุงอย่างดี มตินี้พระอาจารย์ในเมืองไทยนิยมใช้แปลกันแพร่หลาย

๒. สุกรมัททวะ ได้แก่ข้าวอ่อน หุงด้วยเบญจโครส

๓. สุกรมัททวะ ได้แก่โอสถบำรุงกำลัง

ยังมีมติในปกรณ์ฝ่าย สํสกฤต แปลสุกรมัททวะว่า ได้แก่เห็ดชนิดหนึ่งซึ่งเกิดกับไม้จันทน์ เป็นอาหารชั้นสูง เพราะหาได้ยาก ในพากย์จีนเรียกว่า จันทันฉิ่วยื้อ ยังมีมติของนักปราชญ์ตะวันตกในปัจจุบันเห็นอธิบายกันว่า ได้แก่เห็ดชนิดหนึ่งที่หมูชอบกิน เมื่อมีมติแตกต่างกันดังนี้ จึงเป็นภาระที่เราจะพึงวิจารณ์ดูว่า มติใดมีเหตุผลมากที่สุดก็น่าจะถือตามมตินั้น ข้าพเจ้าจึงขอวิจารณ์ดูดังต่อไปนี้

มติที่ ๑ ซึ่งแปลกันตามรูปศัพท์ว่าเนื้อหมูอ่อนนั้น หากเป็นเนื้อหมูอ่อนจริง เหตุไรพระบรมศาสดาจึงต้องตรัสห้ามมิให้นายจุนทะถวายแก่พระสาวกรูปอื่นๆ ให้ถวายแต่พระองค์ผู้เดียว ที่เหลือให้เอาไปฝังเสีย และตรัสว่าพระองค์ผู้เดียวเท่านั้นที่บริโภคสุกรมัททวะนี้แล้วสามารถย่อยสิ่งที่บริโภคนั้นได้ แสดงว่าไม่ใช่อาหารธรรมดา ไม่ใช่เนื้อหมูอ่อนเป็นแน่ บางท่านอาจกล่าวว่าเป็นเนื้อหมูอ่อนที่บูดเสียค้างคืนจึงเป็นพิษ พระพุทธองค์จึงห้ามมิให้ถวายภิกษุอื่น ส่วนพระองค์ยอมเสวยทั้งที่รู้ว่าเป็นพิษ เป็นเหตุให้พระโรคกำเริบ คำกล่าวทั้งนี้ข้าพเจ้ายังไม่เห็นพ้องด้วย เพราะนายจุนทะเป็นถึงบุตรนายช่างทอง นับว่ามีฐานะไม่ยากจนแร้นแค้นอะไรเลย จะเลี้ยงพระทั้งทีแกจะไปซื้อเนื้อหมูเสียๆมาแกงได้

อย่างไร นายจุนทะเตรียมการหุงต้มอาหารตลอดทั้งคืนนั้น เพื่อเลี้ยงพระในวันรุ่งขึ้น จะไม่รู้เทียวหรือว่าเป็นเนื้อหมูดีหรือเสีย และในข้อที่ว่าพระพุทธองค์เสวยสุกรมัททวะแล้วอาพาธกำเริบ เท่าที่ข้าพเจ้าได้อ่านพิจารณาข้อความในมหาปรินิพพานสูตรแล้วมีความเห็นว่า พระโรคที่กำเริบไม่ใช่เกดมาแต่สุกรมัททวะแน่นอน เพราะพระองค์ได้ตรัสแล้วว่าทรงเป็นผู้เดียวที่สามารถย่อยอาหารนั้นได้ พระโรคที่กำเริบมิได้เป็นผลเกิดจากสุกรมัททวะ แต่เป็นอาการที่จักกำเริบขึ้นโดยธรรมดาของโรคเอง สุกรมัททวะเสียอีกที่ช่วยบำรุงพระกำลังของพระองค์ มิได้เป็นพิษต่อพระองค์อย่างไรเลย

มติที่ ๒ ซึ่งหมายถึงข้าวอ่อนหุงด้วยเบญจโครส ดูจะไม่มีทางเช่นเดียวกับมติแรก เพราะถ้าเป็นดังนั้นกลับจะเป็นอาหารที่เหมาะกับภิกษุจะฉัน ไม่น่าจะย่อยยากอะไรเลย

มติที่ ๓ ว่าเป็นโอสถซึ่งปรุงด้วยรสายนวิธีนั้น มตินี้มีเหตุผลมากอยู่ เข้าใจว่านายจุนทะตั้งใจปรุงให้เป็ฯยาอายุวัฒนะที่เหมาะกับพระโรคของพระบรมศาสดา การที่พระองค์รับสั่งห้ามมิให้ถวายสงฆ์ ก็เนื่องจากพระสาวกรูปอื่นๆ ติดตามเสด็จมิได้อาพาธเจ็บอย่างไร ทำนองลางเนื้อชอบลางยา เช่นกับคนที่ไม่ได้เป็นไข้อยู่ดีๆ ก็จะให้รับประทานยาแก้ตัวร้อนย่อมไม่เหมาะ หรือคนที่สุขภาพสมบูรณ์ดีอยู่แล้วอยู่ดีๆ ก็ให้รับประทานยาบำรุง จะกลายเป็นโทษมากกว่าคุณ ตัวอย่างในปัจจุบันก็มีอยู่ เช่น คนที่ไม่เป็นอะไรแต่ชอบรับประทานวิตามิน หนักเข้าเกิดเป็นโรคแพ้วิตามินก็มี ยารสายนวิธีซึ่งนายจุนทะปรุงนี้บางทีจะปรุงจากตำรับสมุนไพร มีน้ำหนักยาหนักเบา สำหรับพระโรคของพระบรมศาสดาโดยเฉพาะ คนอื่นๆแม้จะเกิดโรคอย่างเดียวกันก็ไม่เหมาะที่จะรับประทาน ทำนองเดียวกับยาไทยโบราณของเรา ต้องมีการคูณธาตุน้ำหนักยา มีหนักมีเบามีมากมีน้อย เหมาะสมแก่คนไข้แต่ละรายไป ไม่ใช่ว่าหม้อยาหม้อเดียวรักษาได้ทุกคนไปหมด ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงตรัสว่าทรงเป็นผู้เดียวที่สามารถย่อยสุกรมัททวะนี้ และที่เหลือตรัสให้ฝังเสีย เพราะจะไม่เป็นประโยชน์แก่ใคร ซ้ำร้ายไม่จัดการฝังเสียตั้งทิ้งเอาไว้คนรู้เท่าไม่ถึงการณ์จะนำไปรับประทานโดยคิดว่าเป็นยาบำรุงกำลัง แล้วเป็นกินได้ผลเหมือนกันหมด ก็จะเกิดยุ่งใหญ่ขึ้นเท่านั้น คราวนี้มีปัญหาเกิดขึ้นอีกว่า ก็ถ้าเป็นอาหาร (คือยาบำรุง) ที่ปรุงด้วยรสายนวิธีแล้วทำไมจึงเรียกชื่อว่าสุกรมัททวะเล่า? ความข้อนี้ถ้าเราลองเอาชื่อยาไทยโบราณมาเทียบบ้างก็จะหายข้องใจ ยาไทยโบราณแต่ละขนานๆ มักตั้งชื่อกันแปลกๆ เช่น ยาจักรวาลฟ้าครอบ, ยาจตุรพักตร์, ยามณีส่องภพ ฯลฯ ยาเหล่านี้ถ้าเราเข้าใจว่าต้องมีลักษณะให้เหมือนชื่อแล้ว เราจะหาไม่พบยาที่มีหน้า ๔ หน้าเลย หรืออย่างเช่น ยาน้ำนมราชสีห์ ก็มิได้หมายความว่าไปเอาน้ำนมจากตัวนางสิงโตที่ไหนมาเป็นยาเลย ที่จริง

เป็นชื่อต้นสมุนไพรชนิดหนึ่ง มีรสขม ใช้เป็นยาบำรุง เหตุนั้นชื่อสุกรมัททวะก็เหมือนกัน เรียกชื่อเป็นเช่นนั้น แต่มิได้หมายถึงว่าจะต้องเป็นเนื้อหมูอ่อนเลย ส่วนมติฝ่าย สํสกฤต ที่ว่าได้แก่เห็ดนั้นก็ชอบกล ข้าพเจ้าอยากเข้าใจว่าเห็ดซึ่งเกิดกับไม้จันทน์นี้แหละ ซึ่งนายจุนทะเก็บเอามาปรุงเข้ากับเครื่องปรุงอื่นๆ ตามรสายนวิธี สำเร็จเป็นสุกรมัททวะ และโดยเหตุนี้พระพุทธองค์ได้เสวยสุกรมัททวะนี้แล้ว มีพระกำลังประคองพระองค์เสด็จไปดับขันธปรินิพพาน ณ สาลวัน เมืองกุสินารา และทรงทราบว่าจะมีผู้เข้าใจผิดนึกว่าสุกรมัททวะของนายจุนทะทำให้พระองค์อาพาธกล้าถึงดับขันธปรินิพพาน จึงได้มีพระพุทธดำรัสกับพระอานนท์ว่า

"ดูก่อนอานนท์ ข้อนี้จะพึงมีบ้าง ใครๆ ผู้ใดผู้หนึ่งจะทำความเดือดร้อนให้เกิดแก่นายจุนทะกัมมารบุตรว่า นี้แน่ะนายจุนทะ ไม่เป็นลาภของท่าน ท่านได้ไม่ดีแล้ว พระตถาคตเจ้าได้เสวยบิณฑบาตของท่านเป็นครั้งที่สุดแล้วเสด็จดับขันธปรินิพพานดังนี้ อานนท์ความเดือดร้อนของนายจุนทะนั้น ท่านทั้งหลายพึงระงับเสียให้สงบด้วยการชี้แจงปลอบโยนดังนี้ว่า ดูก่อนนายจุนทะ เป็นลาภมากของท่าน ท่านได้ดีแล้ว พระตถาคตเจ้าได้เสวยบิณฑบาตของท่านเป็นครั้งที่สุดแล้วดับขันธปรินิพพาน ดูก่อนนายจุนทะข้อนี้เราได้ฟังมาได้รับมาแล้ว ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคว่า บิณฑบาต ๒ อย่างนี้มีผลเสมอๆกัน มีวิบากเสมอๆกัน มีผลใหญ่มีอานิสงส์ใหญ่กว่าบิณฑบาตทั้งหลายอื่น พระตถาคตเสวยบิณฑบาตอันใดแล้ว ตรัสรู้ซึ่งพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ๑, พระตถาคตเสวยบิณฑบาตอันใดแล้วปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ๑, บิณฑบาตทั้ง ๒ นี้มีผลมีวิบากเท่ากัน มีผลใหญ่มีอานิสงส์ใหญ่กว่าบิณฑบาตอื่นทั้งหลาย กรรมที่ให้อายุ วรรณะ สุข ยศ สวรรค์ และความเป็นใหญ่ ชื่อว่านายจุนทะได้สร้างสมไว้แล้ว ดูก่อนอานนท์ ความเดือดร้อนของนายจุนทะ บุตรช่างทอง เธอทั้งหลายพึงระงับเสียให้สงบด้วยตถาคตภาษิตดังนี้เทอญ"

ฉะนั้น ถ้าสุกรมัททวะจะเป็นสิ่งอันตรายแสลงต่อพระโรค จนเป็นเหตุให้พระโรคกำเริบ จะมีผลใหญ่อานิสงส์ใหญ่เทียบเท่ากับบิณฑบาตทานของนางสุชาดาได้อย่างไร จะเป็น เทวเม ปิณฺฑปาตา สมผลา สมวิปากา บิณฑบาตทั้งสองอย่างนี้ล้วนมีผลเสมอๆกัน มีวิบากเสมอๆกัน มีผลมีวิบากเท่ากันอย่างไร จะต้องแสดงอย่างแน่ชัดว่าสุกรมัททวะของนายจุนทะเป็นยาบำรุงพละกำลังของพระพุทธองค์ เป็นเหตุให้พระองค์เสด็จไปดับขันธปรินิพพาน ณ กุสินารา ได้ตามพุทธประสงค์

ถาม : ผมมีปัญหาด่วนจี๋ ขอให้ท่านตอบให้หายวุ่นวายใจ คือเรื่องพระญวนกวางติก เผาตัว และมีสามเณร นางชี อีก ๒-๓ รูป เผาตัวเพื่อประท้วงรัฐบาลตระกูลแซ่โง ซึ่งปกครองเวียดนามใต้นั้น เป็นบาปหรือไม่? เพราะมีบางเสียงว่าไม่บาป บางเสียงว่าบาป บางเสียงยกย่องในการกระทำนั้น บางเสียงตำหนิ ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมาก กรุณาไขข้อข้องใจนี้ไวๆหน่อยนะครับ ร้อนใจเต็มทนแล้ว
บัญญัติ พิชานสุทธิ

ตอบ : ก่อนที่จะตอบปัญหาข้อนี้ ขอให้เข้าใจฐานะของพระพุทธศาสนาก่อนว่า พระพุทธศาสนาซึ่งแพร่หลายในประเทศญวนส่วนใหญ่เป็นพระพุทธศาสนามหายาน ซึ่งแพร่เข้าสู่ประเทศนี้ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๗ และได้เป็นศาสนาประจำชาติของญวนตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันมีนิกายพุทธศาสนามหายานที่เป็นนิกายใหญ่สายตรงซึ่งรับจากจีน ๒ นิกายคือ นิกายเซ็น (ธยาน) และนิกายสุขาวดี และมีสาขาย่อยจาก ๒ นิกายนี้อีกหลายสาขา สถิติวัดพระพุทธศาสนามหายานในเวียดนาม มีราว ๕,๐๐๐ วัดเศษ เมืองเว้ซึ่งเป็นนครหลวงเก่าสมัยมีกษัตริย์ มีวัดถึง ๔๐๐ วัดเศษ จำเนียรกาลล่วงมาพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้แพร่จากกัมพูชาเข้าไปในเวียดนาม จนบัดนี้มีวัดเป็นปึกแผ่นหลายร้อยวัด ชาวเวียดนามส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ศาสนาขงจื้อ ศาสนาเต๋า ที่นับถือศาสนาคริสต์มีอยู่ราว ๑ ล้าน ๕ แสนคน ศาสนาคริสต์แพร่เข้าสู่เวียดนามในสมัยฝรั่งเศสเข้าครอบครอง หลักธรรมของพระพุทธศาสนามหายานและเถรวาทเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ข้อแตกต่างเพียงลัทธิ ประเพณี วัฒนธรรม และวิธีการเผยแผ่บางประการเท่านั้น ถ้าจะเปรียบแล้วพระพุทธศาสนาก็เหมือนมนุษย์คนหนึ่ง มีมหายานและเถรวาทเป็นแขนขวาแขนซ้าย แขนทั้ง ๒ ข้างมีความจำเป็นอำนวยประโยชน์ต่อมนุษย์ผู้เป็นเจ้าของอย่างมหาศาลฉันใด มหายานและเถรวาทก็ได้ช่วยทำให้หลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้แพร่หลายไพศาลไปทั่วสากลทิศ นับตั้งแต่เพรงกาลจวนจนปัจจุบันฉันนั้น

หลักสำคัญซึ่งเป็นอุดมคติของมหายาน คือ มุ่งพระพุทธภูมิ ผู้มุ่งพระพุทธภูมิต้องบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ๆ จะต้องมีคุณสมบัติ ๓ ข้อคือ

๑. มหาปัญญา ต้องสร้างปัญญาตรัสรู้ในอริยสัจจ์ ๔

๒. มหากรุณา ต้องมีความกรุณาอย่างไพศาลต่อสรรพสัตว์ เห็นความทุกข์ของสรรพสัตว์เสมอด้วยความทุกข์ของตนเอง พร้อมที่จะสละชีวิตของตนเองได้ทุกเมื่อ ในการช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ภัย
๓. มหาอุปาย ต้องมีอุบายโกศล วิธีการในการชักจูงสัตว์ให้เกิดศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา และชักจูงให้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้ความพ้นทุกข์ได้

ในกรณีของพระญวนเผาตัวนี้ รูปแรกที่นำขึ้นก่อน ท่านชื่อ กวางดึ้ค เรียกในเสียงจีนว่า กวงเต็ก แปลเป็นไทยว่า พระวิสาลคุณเถระ ถ้าจะว่าตามวินัยของพระภิกษุก็เป็นอาบัติเล็กน้อยเท่านั้น มิใช่อาบัติหนักหนาอะไร แต่เราจะเอาความรู้สึกของพระภิกษุเถรวาทไปวัดท่านไม่ได้ ท่านเป็นภิกษุมหายานต้องรับศีลพระโพธิสัตว์ปฏิบัติตามคุณสมบัติ ๓ ข้อ โดยเฉพาะข้อสอง คือ ข้อมหากรุณา แม้จะต้องอาบัติบ้าง แต่หากจะเกิดผลมหาศาลในการรักษาพระพุทธศาสนา ในการดับทุกข์เข็ญของประชากรอีกจำนวนมาก ท่านก็ยินดี จิตของท่านกางดึ้คก็ดี จิตของภิกษุ สามเณรชี ซึ่งเผาตัวรวม ๕ ท่านนั้นก็ดี ชื่อว่าถึงแล้วซึ่งโพธิสัตวภูมิโดยแท้ การตายของท่านมิใช่ตายด้วยเรื่องราวเหตุผลส่วนตัวเลย แต่ตายเพื่อ

๑. ช่วยชาวพุทธศาสนิกชนจำนวน ๑๒ ล้านเศษให้พ้นจากความทุกข์
๒. ช่วยฝ่ายปกครองให้เกิดความเห็นอกเห็นใจพุทธศาสนิกชน เลิกสร้างกรรมที่ไม่ควร จะไม่ต้องเสวยทุกขวิบาก

การเผาตัวตายของท่าน จึงเป็นการช่วยทั้งสองฝ่าย ควรแก่การสรรเสริญในมหากรุณาของท่านอย่างยิ่ง แม้ในหลักธรรมฝ่ายเถรวาทเราก็มีธรรมภาษิต ในมหาสุตโสมชาดก ถอดความเป็นสำนวนไทยๆ ว่า

"นรพึงสละทรัพย์ได้เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะได้เพื่อรักษาชีวิต แต่เมื่อคำนึงถึงธรรมะความยุติธรรมถูกต้องแล้ว แม้ชีวิตก็ย่อมสละได้ เพื่อรักษาธรรมนั้น"

ถาม : ผมสนใจในเรื่องประวัติศาสตร์ จึงใคร่ขอเรียนถามปัญหาต่อไปนี้ ๑. ในจารึกสมัยสุโขทัย กล่าวถึงเมืองโบราณหลายเมือง ซึ่งปัจจุบันไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหน? เช่น เมืองบางยาง ของพ่อขุนบางกลางท่าว, กับเมืองราด ของพ่อขุนผาเมือง

๒. ในจดหมายเหตุความทรงจำ ของกรมหลวงนรินทรเทวี มีข้อความตอนหนึ่งว่า พระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จไปในสงครามเมืองเหนือ “ไปตีเกยไชย ถูกปืนไม่เข้า” อยากทราบว่า เกยไชยน่ะเป็นเมือง หรือเป็นชื่อสถานที่ อยู่ที่ใด?

๓. เพื่อนผมคนหนึ่งเขาเคยไปเที่ยวเกาะบาหลีมา เขาว่าเห็นชาวบาหลีไหว้พระภูมิ ก็ปัจจุบันใครๆเขาก็ทราบดีว่าประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศมุสลิม ทำไมชาวมุสลิมก็มีการไหว้พระภูมิหรือ?

๔. ผมอยากทราบเรื่องไม้ยักษ์ของโลก ว่าเป็นไม้อะไร? ผมดูในภาพถ่ายของวารสารต่างประเทศ (ผมอ่านอังกฤษไม่ออก) มันช่างใหญ่โตอะไรอย่างนั้น

ประวัติ ดวงทับทอง

ตอบ : ๑. เมืองยาง สันนิษฐานกันว่า เป็นเมืองร้าง ซึ่งยังมีคูเมืองกับเนินดิน พอเป็นร่องรอย อยู่ในท้องที่อำเภอนครไทย เมืองพิษณุโลก, ส่วนเมืองราดนั้นอาจเป็นเมืองศรีเทพ ซึ่งเป็นเมืองร้าง มีซากโบราณสถาน เช่น กำแพงและปรางค์ ของเหล่านี้มีอายุก่อนเมืองราด สมัยพ่อขุนผาเมืองหลายร้อยปี, เมืองราดจะอยู่ในบริเวณเมืองศรีเทพก็ได้ เป็นแน่ว่า เมืองราดตั้งอยู่ริมแม่น้ำสัก เมืองเพชรบูรณ์

๒. เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๑๑ พระเจ้ากรุงธนบุรี เสด็จยกทัพขึ้นไปปราบชุมนุมก๊กเจ้าพระยาพิษณุโลก (เรือง) ซึ่งตั้งตัวเป็นอิสระหลังกรุงศรีอยุธยาแตกแล้ว เจ้าพระยาพิษณุโลกจึงส่งกองทัพมาขัดตาทัพ ณ ปากน้ำเกยไชย คือ บริเวณปากน้ำแม่ยม บรรจบกับแม่น้ำน่านในท้องที่อำเภอชุมแสง เมืองนครสวรรค์ ครั้งนั้นทัพกรุงธนบุรีกับทัพพิษณุโลกได้รบปะทะกัน พระเจ้ากรุงธนบุรีต้องพระแสงปืน แต่ไม่เป็นอันตราย

๓. ชาวอินโดนีเซีย เพิ่งจะมานับถือศาสนาอิสลามเรื่องราว ๕๐๐ ปีมานี่เอง จำง่ายๆว่าในสมัยต้นอยุธยาของเรานี่เอง ก่อนหน้านั้นขึ้นไป ประชาชาติทั้งหลายในแถบคาบสมุทรนี้ ล้วนนับถือพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์กันทั้งนั้น เช่นในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๗ เกิดมีอาณาจักรศรีวิชัยในอินโดนีเซีย มีศูนย์อำนาจอยู่ทางชะวาและสุมาตรา ตลอดจนแหลมมลายูตอนบน อาณาจักรนี้นับถือพระพุทธศาสนาซึ่งยังปรากฏซากพุทธสถานขนาดมหึมาชื่อ โบโรบูดูร์ ในชะวากลาง ต่อมาศาสนาพราหมณ์รุ่งเรืองขึ้นแทนพระพุทธศาสนา ภายใต้อุปถัมภ์ของกษัตริย์แห่งอาณาจักรมัชปาหิต จวบจนถึงราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ จึงเกิดอาณาจักรอิสลามขึ้นที่ เดมัค ในชะวากลาง จากนั้นศาสนานี้ก็แพร่หลายไปทั่วคาบสมุทรแทนที่พระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ชาวอินโดนีเซียที่

ยังนับถือศาสนาพราหมณ์จึงอพยพไปอยู่เกาะบาหลี เกาะบาหลีจึงเป็นเกาะเดียวที่ยังรักษาวัฒนธรรมแบบอินเดีย แทนที่จะเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมมุสลิม ชาวบาหลีจึงเซ่นไหว้สังเวยเทพเจ้าต่างๆ อย่างศาสนาพราหมณ์ เกาะนี้มีเนื้อที่ ๒,๐๐๐ ตารางไมล์เศษ อยู่ถัดจากเกาะชะวาไปโดยมีอ่าวคั่น

๔. พันธุ์ไม้ยักษ์ เขาเรียกว่า ต้นซีควอยยา (Sequoia) เป็นพันธุ์ไม้ที่มีอายุยืนที่สุดในโลก สันนิษฐานกันว่ามันมีสกุลมาจากไม้ยุคโบราณ มีอายุกว่า ๕๐ ล้านปี ต่อเนื่องกันมา ต้นซีควอยยา มีกำหนดอายุราว ๕๐๐ ปีถึง ๓,๕๐๐ ปี โดยปกติต้นไม้ยักษ์นี้จะมีความยาวของเส้นผ่าศูนย์กลางราว ๔-๖ เมตร และส่วนสูงของมันตกอยู่ในราว ๗๐-๙๐ เมตร ต้นไม้ยักษ์นี้มีขึ้นงอกงามอยู่ตามป่าดง บริเวณเทือกขุนเขา ซิเออร์ราเนวาดา ฝั่งทะเลรัฐแคลิฟอร์เนีย และโอเรกอง สหรัฐอเมริกา

ถาม : ๑. พระอาทิตย์มีความร้อนแรงเท่าไร?

๒. ในโลกนี้ยังจะมีภูเขาอะไรบ้างไหม ที่สูงกว่าภูเขาเอเวอเรสต์?

๓. ตำราภูมิศาสตร์ว่า โบราณมีทวีปเก่าแก่มากกว่าทวีปเดี๋ยวนี้ อยากทราบว่าคือทวีปอะไรบ้าง?

๔. ชาติอินคา คือชาติอะไรครับ?

ประสงค์ ลักษมีนาม

ตอบ : ๑. ความร้อนผิวดวงอาทิตย์ มีอยู่ราว ๑๑,๐๐๐ องศาฟาเรนไฮต์ ภายในของมันร้อนถึง ๔๐ ล้านองศาฟาเรนไฮต์

๒. มีภูเขาที่สูงกว่ายอดเอเวอเรสต์ แต่ยังไม่ได้รับการรับรองเป็นทางการแน่นอนนัก ภูเขาที่ว่านี้มีชื่อ แอมเนมาเคน ในจีนภาคตะวันตก ชาวยุโรปรู้จักความสูงของขุนเขาลูกนี้ในปี พ.ศ.๒๔๖๕ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๙๒ มีคณะสำรวจอเมริกันไปสำรวจได้ความว่า จอมเขาแอมเนมาเคน มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลถึง ๒๙,๖๖๑ ฟุต สูงกว่ายอดเขาเอเวอเรสต์กว่า ๕๐๐ ฟุต พึงเทียบกับดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นดอยสูงสุดของประเทศไทย ซึ่งสูงเพียง ๘,๖๐๐ ฟุต

๓. มีทวีปโบราณซึ่งเป็นเกาะมหึมา ชื่อทวีปแอตแลนติส อยู่ในมหาสมุทรแอตแลนติค ชาวแอตแลนติสบรรลุความรุ่งเรืองทางอารยธรรมอย่างสูง เคยแผ่อำนาจไปในแถบทะเลเมดิเตอเรเนียน ในหนังสือโบราณของอียิปต์, อาหรับ, กรีก ก็ได้กล่าวถึงอาณาจักร

แอตแลนติสนี้ อย่างไรก็ตามทวีปแอตแลนติสได้ถึงกาลพินาศทลายจมลงสู่มหาสมุทรเมื่อหมื่นปีเศษมาแล้ว

๔. พวกอินคา คืออินเดียแดงเผ่าหนึ่ง เคยตั้งอาณาจักรใหญ่โต ครอบครองเปรูในอเมริกาใต้ ในพุทธศตวรรษที่ ๙ จนถึง ๑๗ มีอานุภาพปกแผ่ตั้งแต่เทือกขุนเขาแอนแลนติสไปจนถึงเทือกเขาอเมโซน หรือตั้งแต่ฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิค ไปจนถึงฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติค พวกอินคามีความเจริญสูง สามารถสร้างป้อมปราการหินมหึมา และสถาปัตยกรรมต่างๆ ใหญ่โตมโหฬาร จนคนสมัยนี้ก็ยังไม่สามารถจะรู้ถึงความลับของวิธีก่อสร้างสถาปัตยกรรมเหล่านั้นว่าจะสร้างขึ้นได้อย่างไร พวกอินคาสามารถทดน้ำเข้าไปในทะเลทราย อาณาจักรอินคาถูกทำลายไปโดยพวกล่าเมืองขึ้นชาติสเปน เมื่อ พ.ศ.๒๐๗๖

ถาม : ๑. กรณีนายโงดินห์เดียมตาย กับประธานาธิบดีเคนเนดี้ตาย ผมมีความรู้สึกแตกต่างกัน คือ เมื่อได้ฟังข่าวว่าโงดินห์เดียมถูกยิงตาย ผมถามเขาว่าจะจริงหรือ? (ในใจคิดว่ากลัวจะตายไม่จริง จะมีชีวิตก่อกรรมทำเข็ญเบียดเบียนผู้อื่นอีก) แต่เมื่อได้ฟังข่าวว่าเคนเนดี้ถูกยิงตาย ผมก็ถามเขาด้วยประโยคเดียวกัน แต่ในใจคิดว่ากลัวท่านจะตายจริง ขอให้เป็นข่าวโคมลอยเถอะ จะได้อยู่ช่วยผดุงสันติภาพของโลกต่อไป ความรู้สึกต่างกันอย่างนี้เพราะอะไรไม่ทราบ? ความรู้สึกของชาวพุทธที่ถูก ควรจะทำใจอย่างไรครับ?

๒. ผมอยากทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้เคนเนดี้ แต่เมื่อท่านนับถือศาสนาต่างจากของเรา บุญที่ทำไปท่านจะได้รับหรือไม่?

แฟนฟังปาฐกถา ย.พ.ส.

ตอบ : คำถามของคุณก็เป็นคำตอบอยู่ในตัวแล้ว ที่ว่าโงดินห์เดียมจะไม่ตาย เพราะเมื่อมีชีวิตอยู่ได้ก่อกรรมทำเข็ญผู้อื่น ส่วนเคนเนดี้ก็ว่าจะได้อยู่ช่วยผดุงสันติภาพของโลก แปลว่ากรรมของบุคคลที่ทำเป็นกรรมแตกต่างกัน คุณถึงได้มีความรู้สึกแตกต่างกันในความตายของบุคคลทั้งสอง ก็คือการปลงธรรมสังเวชให้เห็นว่าชีวิตของสัตว์โลกน้อยนัก มีเกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ไม่เลือกคนพาลหรือบัณฑิตย่อมเป็นไปตามกรรมนิยม เราจึงไม่ควรประมาทต่อวัย ต่ออำนาจ ต่อความไม่มีโรค ควรเร่งเพิ่มพูนความดีทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น อย่าให้ชีวิตนี้เกิดมาเปล่าประโยชน์ แปลว่าเจริญให้เกิดมรณานุสติและกัมมัสสกตาญาณ ทั้งอนิจจสัญญา

๒. การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ถ้าผู้ตายรู้ มีจิตยินดีอนุโมทนาในบุญนั้น เขาก็ต้องได้บุญแน่นอน แต่ถ้าผู้ตายไม่รู้ หรือรู้แต่มีจิตใจไม่ยินดีอนุโมทนาก็ไม่ได้บุญ ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นชาวพุทธหรือไม่เป็น ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาถือหลักธรรมชาติ ความจริงของสภาวะเป็นสำคัญ ใครก็ตามไม่ว่าจะเป็นคนนับถือศาสนาไหน ลัทธิใด หากมีใจยินดีในกุศลกรรมแล้วเขาก็ต้องพลอยได้ส่วนแห่งกุศลกรรมนั้นด้วย เพราะใจของเขาที่ยินดีในกุศลกรรมนั้น ย่อมเป็นกุศลจิตด้วย

ถาม : ๑. พระอนุรุทธเถระ ท่านทำบุญอะไรไว้ในปางก่อน ท่านจึงได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะทางทิพจักษุ?

๒. สตารหาคาถา คืออะไร? มีประวัติอย่างไรไม่ทราบ?

๓. เคยได้ฟังท่านแสดงว่า พระพุทธองค์ทรงรู้ว่าโลกกลม ก่อนนักวิทยาศาสตร์จะรู้ พระองค์ท่านแสดงไว้ที่ไหนบ้าง?

บุญถึง

ตอบ : ๑. ในบาลีอปทาน มีตอนหนึ่งกล่าวว่าในเบื้องอดีตภาค ๓ หมื่นกัลปล่วงมาแล้ว สมัยพระสุเมธพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก พระอนุรุทธซึ่งเกิดเป็นมนุษย์ในพุทธกาลนั้น ท่านถวายประทีปเป็นพุทธบูชาอยู่ตลอด ๓ วัน ด้วยจิตอันเลื่อมใส พร้อมทั้งเจตนาอธิษฐาน จึงส่งผลให้ท่านได้เป็นเอตทัคคะทางทิพจักษุในศาสนาแห่งพระศากยมุนีพุทธเจ้านี้

๒. สตารหาคาถา คือ คาถาค่าควรร้อย เป็นคาถาของพราหมณ์คนหนึ่ง ซึ่งตั้งใจจะมาสาธยายให้พระเจ้าสุตโสมฟัง แต่พระเจ้าสุตโสมถูกพระเจ้าโปริสาทลอบจับเอาไปเสียก่อนเพื่อจะฆ่า ย่างไฟกินเป็นอาหาร พระเจ้าสุตโสมได้ทูลขอให้พระองค์ได้กลับไปฟังคาถาของพราหมณ์นั่น เพื่อรักษาสัจจวาจาซึ่งพระองค์ได้ทรงนัดกับพราหมณ์นั้นไว้ พระเจ้าโปริสาทก็ยอม แต่ในพระทัยคิดว่าอย่างไรเสียปล่อยตัวไปแล้วคงจะไม่กลับคืนมา เพราะใครจะยอมให้ถูกจับฆ่าตาย ทั้งที่มีโอกาสอิสรภาพแล้วในที่สุดพระเจ้าสุตโสมก็ได้สดับคาถาของพราหมณ์นั้น และตรัสว่าคาถานี้ค่าควรพัน มิใช่ร้อย เรียกว่าสหัสสิยาคาถา ได้พระราชทานรางวัลแก่พราหมณ์นั้นแล้ว ก็เสด็จไปหาพระเจ้าโปริสารทอีกตามสัญญา พระเจ้าโปริสาทเกิดเลื่อมใสในพระคุณธรรมของพระเจ้าสุตโสม ในที่สุดก็เลยกลับพระทัยเลิก

เสวยเนื้อมนุษย์ กลายเป็นกัลยาณชนได้ เรื่องปรากฏในมหาสุตโสมชาดก คาถาที่ว่านั้นมีเนื้อความดังนี้

สกิเทว สุตโสม สพฺภิ โหติ สมาคโม
สา นํ สงฺคติ ปาเลติ นาสพฺภิ พหุ สงฺคโมฯ
สพฺภิเรว สมาเสถ สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สตํ สทฺธมฺมญฺญาย เสยฺโย โหติ น ปาปิโย
ชีวนฺติ เว ราชรถา สุจิตฺตา
อโถ สีรมฺปิ ชรํ อุเปติ
สนฺโต หเว สพฺภิ ปเวทยนฺติฯ
นภญฺจ ทูเร ปฐวี ทูเร
ปารํ สมุทฺทสฺส ตทาหุ ทูเร
ตโต หเว ทูรตรํ วทนฺติ
สตญฺจ ธมฺโม อสตญฺ ราชฯ

แปลความว่า

"ข้าแต่พระเจ้าสุตโสม การสมาคมกับสัตบุรุษคราวเดียวเท่านั้น การสมาคมนั้นย่อมรักษาผู้นั้นไว้, การสมาคมกับอสัตบุรุษแม้มากครั้งก็รักษาไม่ได้, พึงอยู่ร่วมกับสัตบุรุษ พึงกระทำความสนิทสนมกับสัตบุรุษ เพราะรู้ทั่วถึงสัทธรรมของสัตบุรุษ ย่อมมีแต่ความเจริญไม่มีความเสื่อม ราชรถอันวิจิตรตระการตายังคร่ำคร่าได้ และแม้สรีระก็เข้าถึงชราโดยแท้ ส่วนธรรมของสัตบุรุษย่อมไม่เข้าถึงความคร่ำคร่า สัตบุรุษกับสัตบุรุษเท่านั้นรู้กันได้ ฟ้าและแผ่นดินไกลกัน ฝั่งข้างโน้นของมหาสมุทร เขากล่าวกันว่าไกล ข้าแต่พระราชา ธรรมของสัตบุรุษและธรรมของอสัตบุรุษ นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่าไกลกันยิ่งกว่านั้น"

๓. พระพุทธองค์ทรงเป็นบุคคลแรกในโลก ที่ตรัสว่าโลกกลม ก่อนนักภูมิศาสตร์นักวิทยาศาสตร์ใดๆ ถึง ๒ พันปีเศษ หลักฐานที่มามีหลายแห่งในพระไตรปิฎก แต่ยกมาแสดงสักแห่งหนึ่ง คือ ในบาลีสังขารูปปัตติสูตร แห่งสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ มีข้อความตอนหนึ่งเกี่ยวกับโลกธาตุทั้งปวงจำนวนพันๆ นับจำนวนหมื่นๆ มากมาย ตอนหนึ่งตรัสว่า

"....สหสฺโส ภิกฺขเว พฺรหฺมา สหสฺสีโลกธาตุ ผริตฺวา อธิมุจฺจิตฺวา วิหรติฯ เยปิ ตตฺถ สตฺตาอุปฺปนฺนา เตปิ ผริตฺวา อธิมุจฺจิตฺวา วิหรติฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว จกฺขุมา ปุริโส เอกํ อามณฺฑํ หตฺเถ กริตฺวา ปจฺจเวกฺเขยฺย..."

แปลว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สหัสสพรหมก็ฉันนั้นเหมือนกัน และย่อมน้อมจิตแผ่ไปตลอดโลกธาตุพันหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วในสหัสสพรหมนั้น ก็น้อมจิตแผ่ไปอยู่ได้ เปรียบเหมือนบุรุษมีนัยน์ตาดีวางผลมะขามป้อมผลหนึ่งในมือ แล้วพิจารณาดูได้...” คุณจะเห็นว่าพระพุทธองค์ทรงเปรียบโลกเหมือนผลมะขามป้อม แสดงว่าทรงรู้ว่าโลกกลม

ถาม : ๑. ได้อ่านหนังสือธรรมะ ว่าด้วยอินทรีย์๒๒ อินทรีย์ข้ออื่นๆเข้าใจ แต่ไม่เข้าใจอินทรีย์เบื้องท้าย ๓ ข้อคือ อนัญญาตัญญัสสามีตินทรีย์, อัญญินทรีย์, และอัญญาตาอินทรีย์ โปรดอธิบายสั้นๆ แต่ให้ได้ใจความ?

๒. ที่ว่า วิมุตติ ๕ นั้น จะปฏิบัติอย่างไรจึงได้วิมุตติ ๕?

๓. มีพุทธพจน์บทหนึ่งว่า “ผู้ที่ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เป็นผู้ประเสริฐยิ่งกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” วิชชาจรณะน่ะคืออะไร?

๔. ความรักด้วยอำนาจเสน่หา และความรักด้วยอำนาจเมตตานั้น จะชี้ให้เห็นต่างกันโดยตัวอย่างในชีวิตจริงนั้นอย่างไร?

ประสงค์ อมรสิทธิ์

ตอบ : อนัญญาตัญญัสสามีตินทรีย์ หมายถึงสภาวธรรมซึ่งเป็นใหญ่ในการตรัสรู้อริยสัจจ์ครั้งแรก ตลอดชีวิตซึ่งคนเวียนว่ายตายเกิดมานับไม่ถ้วนชาติ ไม่เคยได้ประสบพบเห็นอริยสัจจธรรมอันประเสริฐนี้เลย เพิ่งจะได้มาพบเห็นด้วยอำนาจวิปัสสนาภาวนา ที่ถึงแก่รอบแล้ว จำง่ายๆว่าท่านหมายถึงโสดาปัตติมรรคจิตนั่นเอง

อัญญินทรีย์ ได้แก่ สกทาคามิมรรคจิต อนาคามิมรรคจิต และโสดาปัตติผลจิต สกทามิผลจิต อนาคามิผลจิต, ส่วนอัญญาตาอินทรีย์ ได้แก่ อรหัตตผลจิตอย่างเดียว

๒. ก. อาศัยศีล ย่อมพ้นทุกข์ชั่วคราวด้วยอำนาจแห่งตทังคาวิมุตติ

ข. อาศัยสมาธิย่อมพ้นทุกข์อันเกิดจากการข่มไว้เหมือนหินทับหญ้า หรือขี้เถ้ากลบเพลิงด้วยอำนาจแห่งวิกขัมภนาวิมุตติ

ค. อาศัยมรรค ย่อมทำให้พ้นทุกข์ได้เด็ดขาดด้วยอำนาจแห่งสมุจเฉทวิมุตติ

ง. อาศัยผล ย่อมทำให้พ้นทุกข์ สนิทด้วยอำนาจแห่งปฏิปัสสัทธิภนวิมุตติ

จ. พระนิพพาน ชื่อว่านิสสรณาวิมุตติ คือพ้นเลยจะได้ต่อเมื่อปฏิบัติตามอริยมรรค

๓. วิชชา ได้แก่วิชชา ๓ คือ

ก. บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ตามระลึกปางก่อนๆได้

ข. จุตูปปาตญาณ รู้จุติและปฏิสนธิแห่งสัตว์ทั้งปวง

ค. อาสวักขยญาณ รู้ทำลายอาสวกิเลสให้สิ้นไป

จรณะมี ๑๕ อย่างคือ

๑. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล

๒. อินทรีย์สังวร ความสำรวมอินทรีย์

๓. โภชเนมัตตัญญุตา รู้ประมาณในการบริโภค

๔. ชาคริยานุโยค ตื่นทำความเพียรให้มาก ไม่เห็นแก่นอนเกินไป

๕. ศรัทธา

๖. หิริ

๗. โอตตัปปะ

๘. พาหุสัจจะ คือ สดับศึกษามาก

๙. วิริยะ

๑๐. สติ ไม่ประมาท

๑๑. ปัญญา

๑๒. ได้ปฐมฌาน

๑๓. ได้ทุติยฌาน

๑๔. ได้ตติยฌาน

๑๕. ได้จตุตถฌาน

๔. ความรักด้วยอำนาจเสน่หา ย่อมมีโลภะมูลจิตเป็นตัวการชักนำ ปรารถนาแต่จะเอามาเป็นสมบัติ เป็นอารมณ์กามของตนเท่านั้น ไม่ยอมให้คนอื่นเข้าร่วมด้วย เช่น ความรักของชายหญิง ย่อมไม่ต้องการให้คนอื่นเขามารักคู่รักของตนด้วยเสน่หา มีแต่ตนคนเดียวเท่านั้นที่จะเสน่หาคนที่ตนรักได้ ถ้าเกิดมีใครเขามาขอแสดงเสน่หาร่วมกันในคนเดียวกับที่ตนรัก หรือคนที่ตนรักเอาใจออกห่างไปเสน่หาคนอื่นเข้าก็เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน กลายเป็นโทสะที่สุดจนเกิดการฆ่าฟันกัน ส่วนความเมตตานั้นหากเป็นเมตตาบริสุทธิ์ ไม่เจือด้วยตัณหาเปมะ แล้วเรารักใครเมตตาใคร หากมีมนุษย์อีกกี่ร้อยกี่พันเขามารักเมตตาต่อคนที่เราเมตตาอยู่ เราก็พลอยมีความสุขที่เห็นคนที่เราเมตตาได้รับความเมตตาจากผู้อื่นมาก ไม่มีอารมณ์หวงแหนผูกขาดเป็นของเฉพาะตนเท่านั้น ความแตกต่างระหว่างเสน่หาและเมตตาบริสุทธิ์ที่เห็นได้ง่าย คือ

๑. ความรักด้วยอำนาจเสน่หา มีความปรารถนาในอารมณ์ ที่สามารถสนองความต้องการทางกิเลสของตน ตราบใดที่บุคคลอันเป็นที่รักเสน่หาแห่งตนยังเป็นอารมณ์ชดเชยความต้องการทางกิเลสได้ ความเสน่หาก็ยังตั้งอยู่ เมื่อใดเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น ความรักนี้ก็คลายตัวลงจนที่สุดจางหายไป และบางกรณีเกิดความเคียดแค้นขึ้นแทนที่

๒. ความรักด้วยอำนาจเมตตาบริสุทธิ์ มีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขโดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นจะสนองความดีของเราหรือไม่ก็ตาม เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็ไม่ทำให้เราเดือดร้อน

ถาม : ๑. เหตุใดตามบ้านคนจีน จึงนิยมปลูกต้นทับทิม มีสรรพคุณอย่างไร?

๒. ในพุทธประวัติภาค ๓ ซึ่งดิฉันเรียนเพื่อสอบธรรมศึกษา กล่าวว่าหากพระพุทธองค์เจริญอิทธิบาทให้มากจะมีพระชนมายุยืนยาวได้ อิทธิบาทเป็นอาการเข้าไปเจริญ มีปัญหาว่าเจริญในธรรมอะไร?

ชีขันติจิต เพชรบุรี

ตอบ : ๑. ทับทิมนั้น ความจริงควรเรียกว่าต้นฑาฑิม จะเหมาะกว่า คำว่าทับทิมควรใช้หมายถึงหินพลอยสีแดง ต้นไม้ชนิดนี้ชาวจีนนับถือว่าเป็นไม้มงคล สามารถนำความสวัสดิมงคล โชคลาภมาให้ ดอกของมันเป็นสีแดง ซึ่งเป็นสีมงคล ผลของมันถือกันว่าเป็นผลไม้ทิพย์ เวลามีงานมงคลเช่นงานสมรส ไหว้จ้าว อาบน้ำล้างหน้าสะเดาะเคราะห์ ชาวจีนมักใช้กิ่งต้นไม้นี้ประดับ หรือลอยแช่ไว้ในน้ำ ในตำราสมุนไพรบอกว่าดอกของมันใช้เข้ายารักษาลำไส้ เม็ดของมันใช้เข้ายาบำรุงหัวใจ และเปลือกรากของมันใช้เข้ายาต้มกินขับตัวตืดได้

๒. ในบาลีมหาปรินิพพานสูตร มิได้กล่าวชัดว่าทรงเจริญอิทธิบาท ๔ ในธรรมอะไร พระบาลีตอนนั้นมีข้อความว่า "...ตถาคตสฺส โข อานนฺโท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา โส อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต กปฺปํ วาติฏฺเฐยฺย กปฺปวเสสํ วาติฯ" ความว่า "ดูก่อนอานนท์ อิทธิบาท๔ ตถาคตเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว กระทำให้เป็นดุจยาน กระทำให้เป็นดุจพื้นให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารถนาดีแล้ว ตถาคตนั้นเมื่อจำนงอยู่ จะพึงดำรงอยู่ได้ตลอดกัลปหรือเกินกว่ากัลปก็ได้"

เมื่อพุทธพจน์มีเพียงเท่านี้ จึงน่าจะลองสันนิษฐานดูว่าทรงเจริญอิทธิบาท๔ ในธรรมอะไร ความข้อนี้มีอาคตสถานหนึ่งในปรินิพพานสูตรนั้นเอง บ่งไว้ชัด กล่าวคือเมื่อ

พระพุทธองค์จำพรรษาสุดท้ายอยู่ ณ ตำบลเวฬุวคาม แขวงเมืองเวสาลี ในระหว่างพรรษานั้น ทรงมีอาพาธกล้าจวนเจียนใกล้ปรินิพพาน หากมีพระดำริว่า การที่เราจะไม่บอกภิกษุผู้อุปัฏฐากไม่อำลาคณะสงฆ์ ปรินิพพานเสียนั้นไม่สมควร ถ้ากระไรเราพึงใช้ความเพียร (คือเจริญอิทธิบาท๔ มีวิริยิธิบาทเป็นต้น) ขับไล่อาพาธนี้ ดำรงชีวิตสังขารอยู่เถิด ปรากฏว่าพระองค์ขับไล่อาพาธให้หายไปได้ ภายหลังจึงมีพระดำรัสกับพระอานนท์ว่า "ยสฺมึ อานนฺท สมเย ตถาคโต สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา เอกจฺจานํ เวทนานํ นิโรธา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ ผาสุตโร อานนฺท ตสฺมึ สมเย ตถาคตสฺส กาโย โหติฯ" ความว่า "อานนท์ สมัยใดตถาคตเข้าถึงเจโตสมาธิ อันไม่มีนิมิต เพราะไม่ทำไว้ในใจซึ่งนิมิตทั้งปวง เพราะดับเวทนาบางเหล่าแล้วอยู่ สมัยนั้นกายของตถาคตย่อมผาสุก" ในสุมังคลวิลาสินีอรรถกถาแห่งทีฆนิกาย ท่านอธิบายความตอนนี้ว่า ได้แก่การเข้าผลสมาบัติคือเจริญอิทธิบาท๔ ในการเข้าสู่ผลสมาบัติ ผลสมาบัติธรรมนั้น ชื่อว่าเป็นเครื่องปรุงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ (โส ผลสมาปตฺติ ธมฺโม ปิ ชี โต สํขาโร) แล้วพระอรรถกถาจารย์ ตั้งเป็นคำถามขึ้นว่า ก็พระผู้มีพระภาคไม่ได้เข้าผลสมาบัติในกาลก่อนบ้างเลยฤๅ? แก้ว่า พระองค์ท่านก็เคยเข้าผลสมาบัติมาก่อน แต่ผลสมาบัตินั้นเป็นแต่ขณิกสมาบัติชั่วขณะ ไม่นานนัก มีอานุภาพข่มเวทนาได้เฉพาะเวลาที่อยู่ภายในสมาบัติเท่านั้น ครั้นเมื่อออกจากสมาบัติแล้วเวทนาก็ยังสามารถครอบงำสรีระของบุคคลได้ เปรียบเหมือนการทำท่อนไม้หรือกระเบื้องให้ตกลงในสระน้ำที่มีสาหร่ายอยู่เต็ม ความแรงของประมาณของวัตถุที่ตกลงไปกระทบ ย่อมทำให้สาหร่ายแหวกออกไปชั่วครู่ แล้วก็กลับมารวมตัวปิดน้ำนั้นอีก ส่วนสมาบัติใดที่เข้าด้วยอำนาจแห่งมหาวิปัสสนาสมาบัติ สมาบัตินั้นมีอานุภาพมาก สามารถข่มเวทนาได้อย่างแนบเนียนสนิท อุปมาดังบุรุษที่ลงไปในสระน้ำ ใช้มือและเท้าแหวกกองสาหร่ายออกไปโดยกำลังแรง สาหร่ายซึ่งกระจายออกไปกว่าจะกลับมารวมตัวปิดน้ำก็ย่อมมีระยะนานกว่า

มหาวิปัสสนาคืออะไร? ในวิสุทธิมรรคปกรณ์ท่านแสดงมหาวิปัสสนาไว้ ๑๘ อย่างคือ

๑. อนิจจานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นว่าไม่เที่ยง
๒. ทุกขานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นว่าเป็นทุกข์
๓. อนัตตานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นว่ามิใช่ตน
๔. นิพพิทานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นเป็นเหตุให้เบื่อหน่าย
๕. วิราคานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นการคลายราคะ
๖. นิโรธานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นความดับสนิท
๗. ปฏินิสสัคคานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นความสละคืน

๘. ขยานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นความสิ้น
๙. วยานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นความเสื่อม
๑๐. วิปริณานามานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นความแปร
๑๑. อนิมิตตานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นว่าไม่มีเครื่องหมาย
๑๒. อัปปณิหิตานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นว่าไม่มีที่ตั้ง
๑๓. สุญญตานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นความเป็นของสูญเปล่า
๑๔. อธิปัญญาธัมมวิปัสสนา ปรีชาเห็นแจ้งในธรรมคือปัญญาอันยิ่ง
๑๕. ยถาภูตญาณทัสสนะ ความเห็นด้วยญาณตามเป็นจริง
๑๖. อทีนวานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นโทษ
๑๗. ปฏิสังขานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นความเข้าใจกระจ่าง
๑๘. วิวัฏฏานุปัสสนา ปรีชาตามเห็นความปราศจากวัฏฏะ

เพราะฉะนั้น ผมจึงใคร่สันนิษฐานว่า ในกรณีที่พระบรมศาสดาเจริญอิทธิบาทภาวนาเป็นเหตุให้มีพระชนมายุยืนยาวไปได้อีกนั้น ก็คือทรงเจริญอิทธิบาทภาวนาในการเข้าสู่อนิมิตตเจโตสมาบัตินั้นเอง ซึ่งตรงกับข้อมหาวิปัสสนาลำดับที่ ๑๑ คือ อนิมิตตานุปัสสนา ถ้าจะดูจากพระประวัติจะเห็นว่าจำเดิมตั้งแต่ทรงเข้าอนิมิตตเจโตสมาบัติขับไล่อาพาธที่บ้านเวฬุวคาม แล้วทรงมีพระกำลังสามารถบำเพ็ญพุทธกิจต่อไปอีกหลายเดือน ดังนั้นหากทรงเพียรอบรมอิทธิบาทให้มาก ด้วยการเข้าสู่อนิมิตตเจโตสมาบัติอีกครั้งละนานๆ ก็ต้องมีอานุภาพต่อพระชนมชีพของพระองค์ไปได้อย่างไม่มีปัญหา แต่คำว่าจักมีพระชนมชีพกัลปหนึ่งหรือยิ่งกว่ากัลปนั้น อย่าพึ่งเข้าใจว่าพระองค์จะดำรงพระชนมายุมาจนสมัยปัจจุบันและต่อไปอีกจนกว่าโลกจะสลายมิได้ กัลปในที่นี้มิใช่กัลปอายุขัยของโลก แต่หมายถึงกัลปอันเป็นอายุขัยของสัตวโลกในยุคหนึ่งสมัยหนึ่งเท่านั้น เช่น อายุมนุษย์ในยุคพุทธกาลกำหนดว่าใครมีอายุขนาด ๑๐๐ ปีหรือยิ่งกว่า ๑๐๐ ปีเล็กน้อย ก็นับเป็นกัลปแล้ว ในสมัยนี้อายุมนุษย์ถอยลดลงมากำหนด ๗๕ ปี ใครอายุยาวยืนเกิน ๗๕ ปีขึ้นไปก็นับว่าเป็นบุญลาภของผู้นั้น ฉะนั้นถึงพระพุทธองค์ทรงเจริญอิทธิบาทภาวนาให้มาก พระชนมายุของพระองค์ก็อาจจะดำรงอยู่ถึง ๑๐๐ ปีหรือ ๑๕๐ ปีหรือกว่านั้นขึ้นไปอีกเล็กน้อยเท่านั้น พระองค์ก็เคยตรัสว่าในวัย ๘๐ ปีแห่งพระชนมชีพ สังขารของพระองค์คร่ำคร่าอุปมาดังเกวียนชำรุดที่ต้องซ่อมพยุงเอาไว้ ดังนั้นถ้าพระพุทธองค์มีพระชนม์ยาวยืนเกิน ๘๐ ปีขึ้นไปได้ก็ด้วยอำนาจแห่งสมาบัติอย่างไม่ต้องสงสัย

อนึ่ง ขอชี้แจงเพิ่มเติมด้วยว่า อิทธิบาท๔ ในที่นี้มิใช่อิทธิบาทชั้นสามัญ แต่เป็นอิทธิบาทชนิดพิเศษที่เรียกว่าฉันทสมาธิปธานสังขาร๑, วิริยสมาธิปธานสังขาร๑, จิตตสมาธิปธานสังขาร๑, วิมังสาสมาธิปธานสังขาร๑, ในบาลีสังยุตตนิกายตรัสอธิบายถึงลักษณะแห่งอิทธิบาทอันประกอบด้วยสมาธิและปธานสังขาร ใจความว่าเมื่อทำฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต อย่างนี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ วิริยสมาธิ จิตตสมาธิ วิมังสาสมาธิ ความเข้มแข็งความอดทน ความดำรงอยู่ ความภิญโญยิ่ง และความไพบูลย์แห่งกุศลธรรมในสมาธิที่เกิดขึ้นเหล่านั้นเรียกว่า ปธานสังขาร

ถาม : ๑. มหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทย ๒ แห่งนับว่าเป็นเกียรติภูมิของชาติไทยเราอย่างยิ่ง ชาติอื่นที่นับถือพุทธศาสนาเขามีมหาวิทยาลัยก็หลายชาติ เท่าที่รู้มาก็มีที่ญี่ปุ่นและเขมร แล้วก็อินเดีย ยังจะมีชาติใดอีกบ้าง? โปรดช่วยนึกด้วย

ข้าราชการเก่ากรมมหาดไทย

ตอบ : ๑. มหาวิทยาลัยสงฆ์แท้ๆ คือจำกัดพระเณรเข้าศึกษาโดยเฉพาะ ปัจจุบันมีแต่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองของไทย และของเขมรแห่งหนึ่ง ส่วนชาติอื่นๆ ถึงจะมีก็ไม่ใช่ของสงฆ์แท้ เพราะเขารับฆราวาสเข้าเรียนได้ด้วย มหาวิทยาลัยสงฆ์ของญี่ปุ่นไม่ควรเรียกว่ามหาวิทยาลัยสงฆ์ ควรเรียกว่ามหาวิทยาลัย ซึ่งทางการพุทธศาสนาญี่ปุ่นตั้งขึ้นเพราะสอนวิชาทางโลกมาก บางมหาวิทยาลัยวิชาพุทธศาสนาเป็นเพียงคณะหนึ่งเท่านั้น ส่วนของอินเดียยังเป็นแต่สถาบันนาลันทาเท่านั้น นอกจากนี้ในลังกามีมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่งคือ วิทยาลัยลังกาปิริเวณแห่งหนึ่ง และวิทโยทัยปิริเวณอีกแห่งหนึ่ง

ถาม : ๑. คติที่ถือกันว่าฟังเทศน์มหาชาติจบในวันเดียว และบูชาเทศน์มหาชาติด้วยดอกบัวพันดอก เป็นพุทธภาษิตหรือไม่? มีหลักฐานจากคัมภีร์ใด โปรดอ้างด้วย?

๒. อยากทราบว่าชื่อสมณศักดิ์ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา จะเหมือนกับสมณศักดิ์ปัจจุบันหรือเปล่า?

๓. ชื่อจังหวัดภูเก็ต มีเพื่อนคนหนึ่งบอกให้แปลว่า สะเก็ดภูเขา คำว่า “ลาว” มาจากแซ่เล้าของจีน ถูกต้องหรือไม่?

๔. พระไตรปิฎกของจีนฉบับใดที่สมบูรณ์ที่สุด

บุญทัน อุดมธารา

ตอบ : ๑. ไม่ใช่พุทธภาษิต แต่มีในคัมภีร์ชั้นหลัง เข้าใจว่าเป็นคตินิยม ในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน จัดเป็นโพธิสัตวภาษิต คัมภีร์ที่กล่าวคือคัมภีร์พระมาลัย ซึ่งแต่งในลังกาทวีป ในฉบับไทยมีพระมาลัยคำหลวง มีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า พระศรีอารยเมตไตรยโพธิสัตว์ตรัสกับพระมาลัยเถรเจ้า เมื่อพระมาลัยขึ้นไปเฝ้าพระองค์ท่าน ณ ดุสิตทิพยสถานว่าดังนี้ “เธอจงแจ้งแก่เวไนย แม้ผู้ใดจะใคร่พบ (พระศรีอารยเมตไตรยเจ้า) จงเคารพตามโอวาท ให้ทำมหาชาติเนื่องนันต์ สิ่งละพันจงบูชา ให้จบในทิวาวันนั้น ตั้งประทีปพันบูชา ดอกปทุมาถ้วนพัน บัวเผื่อนผันอินทนิลา ดอกมณฑา โดยจง เทียนและธงฉัตรา เครื่องบูชาทั้งนี้จงถ้วนดีสิ่งละพัน คนลิทนั้นตามสม โดยนิยมจะบูชา พระคาถาถ้วนพันให้สดับธรรม์เคารพ จนจวบจบอุทาหรณ์ พระเวสสันดรนฤบาล ปัจฉิมกาลโพธิ สรรพโสตอันอุดม เป็นที่สุดสมในชาตินั้น บูชาพระธรรมจงครบ จึงจะได้ประสบองค์ข้า...” นี่แหละเป็นที่มาแห่งความนิยมฟังเทศน์มหาชาติ

๒. ตัวอย่างเช่น สมเด็จพระสังฆราชในแผ่นดินพระเจ้าไสยลือไทย (พระมหาธรรมราชาที่ ๒ ราชวงศ์สุโขทัย) มีสมณอัครฐานันดรนามกรว่า พระบรมครูตโลกดิลก ติรัตนสีลคันธวนวาสี ธรรมกิตติสังฆราชามหาสวามี, ในสมัยอยุธยามีตัวอย่างเช่น ในสมุดพระกัลปาวัดในเมืองพัทลุง (แผ่นดินพระเพทราชา) ออกชื่อสมณศักดิ์หลายตำแหน่งในกรุงศรีอยุธยา ดังคัดมาให้ดู

๑) สมเด็จพระพนรัตน์ ราชกวีศรีสังฆราช สงฆปรินายกติปิฎกปรมัตถาดิลกโลกาจารย์ อาริยกัสยปมหรรณพ ปรีชามหาสามีรูจีจิตบพิตร สถิตในวรรัตนาราม พระสังฆราชป่าแก้ว วัดเจ้าพระยาไทย อารามหลวง ณ กรุงทวารวดี

๒) พระพิมลธรรมอนันตญาณมหาสวามี ศรีสงฆปรินายก ติปิฎกธรวรคัมภีรญาณสัทธรรมราชมุนีบพิตร สถิตในรามาวาส

๓) พระธรรมเจดีย์ ศรีวชิรญาณโลกาจารย์ อธิการวัดราชราหุลาราม

๔) พระธรรมไตรโลกนาถ โพธิโชติวุชุมหามุนี อภยสารญาณบพิตร อธิการวัดสมณโกฏ

๕) พระเทพเมาลี ศรีสงฆปรินายก ดิลกรัตนมหาสวามี

๖) พระนิกรมหาพาหุ สงฆปรินายก รัตนราชกวิราชบพิตร อธิการวัดวังชัย

๗) พระปรากรมพาหุ มหาสวามีศรีสงฆปรินายก ดิลกโลกาจารย์อริยวงศ์ อธิการวัดพระเมรุราชิการาม

๘) พระสัทธรรมราชมุนี คัมภีรญาณอารโยคดมพรหมัศจรรย์ ศรีสงฆปรินายก อธิการวัดอุโบสถจักรไกรนารายณ์

คุณเทียบเคียงพิจารณาเอง กับชื่อสมณศักดิ์ปัจจุบันก็แล้วกันว่า เหมือนหรือต่างกันมากน้อยเพียงไร

๓. คำว่า "ภูเก็ต" เลื่อนมาจากคำว่า "บูกิต" ในภาษามลายู แปลว่าภูเขา ส่วนคำว่า "ลาว" แปลว่า "ใหญ่" เป็นคำไทยเก่าตั้งแต่ครั้งที่ไทยยังมีรกรากอยู่ในเสฉวน ยูนนาน ไม่เกี่ยวกับแซ่ "เล้า" เลย

๔. พระไตรปิฎกฉบับอักษรจีนที่สมบูรณ์และดีที่สุด คือ พระไตรปิฎกฉบับไทโช ซึ่งคณะศาตราจารย์ญี่ปุ่นได้รวบรวมพิมพ์ขึ้นเมื่อ ๓๕-๔๐ ปีมาแล้ว ในแผ่นดินพระเจ้าโยชิฮิโต (พระบิดาของจักรพรรดิญี่ปุ่นเดี๋ยวนี้)

ถาม : ๑. เรื่องชาดกรวมทั้งหมดมีอยู่เท่าไร? ระเบียบของชาดกมีอยู่อย่างไร?

๒. เมื่อ ๒๕ พุทธศตวรรษ รัฐบาลของเราได้เป็นเจ้าภาพบวชพระถึง ๒,๕๐๐ รูป นับว่าเป็นมหากุศลยิ่งใหญ่ ผมมีความปีติยินดีมาก อยากทราบว่าในอดีตเคยมีการอุปสมบทใหญ่ๆ ที่เป็นประวัติศาสตร์อย่างนี้หรือเปล่า?

ประยงค์ ธนบุรี

ตอบ : ๑. ชาดกเป็นองค์สำคัญองค์หนึ่งในนวังคสัตถุศาสน์ คือ คำสอนของพระบรมศาสดา อันประกอบด้วยองค์ ๙ ชาตกะหรือชาดกจัดอยู่ในอันดับที่ ๘ ชาดกแบ่งออกเป็น ๒๒ นิบาต หรือ ๒๒ ภาค ใน ๒๒ นิบาตนี้ถือเอาจำนวนคาถาซึ่งร้อยกรองไว้เป็นประมาณในการแบ่ง เช่น ในเอกนิบาตก็รวมเรื่องชาดกที่มีคาถาเรื่องละ ๑ คาถาเข้าไว้ อสีตินิบาตก็รวมเรื่องชาดกที่มีคาถาเรื่องละ ๘๐ คาถา คาถาทั้งหมดในชาดกมีอยู่ ๖,๖๕๒ คาถา ในอรรถคาถาท่านกล่าวว่าชาดกมีทั้งหมด ๑,๕๕๐ เรื่อง (วฑฺฒฉกฺกชาตกสต) แต่เมื่อนับเข้าจริงในบาลีปรากฏว่ามี ๕๔๗ เรื่อง ขาดไป ๓ เรื่อง ชาดก ๕๔๗ เรื่องนี้หากเรียกตามปากยายแก่ก็ว่า พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ ทั้งนี้ตัดเลข ๔๗ ออกเพื่อเรียกคล่องปาก อันที่จริงชาดกควรจะมีมากกว่านี้ เพราะพระโพธิสัตว์สร้างบารมีนับด้วยอสงไขยกัลป แต่ชาดกเท่าที่มีอยู่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในภัทรกัลป ๆ เดียว ๕๔๒ เรื่อง อีก ๕ เรื่องเกิดก่อนภัทรกัลป มีเรื่องเสริวาณิชชาดก, โลมหังสชาดก, อรกชาดก, เกสวชาดก, และพกาพรหมชาดก ที่เป็นเช่นนี้เข้าใจว่าเพราะภัทรกัลปซึ่งเป็นกัลปปัจจุบันนี้เป็นอายุขัย

ของโลกยุคนี้ พระบรมศาสดาจึงแสดงเรื่องราวในกัลปนี้มาก ส่วนชาดกที่เก่าเกินกว่าภัทรกัลป์ขึ้นไป นับว่าห่างไกลออกไปมาก จึงทรงแสดงไว้น้อย เป็นข้อสันนิษฐาน

๒. ในประวัติศาสตร์ของไทย มีพิธีอุปสมบทครั้งมหาศาล ๒ ครั้ง จะเป็นรองก็แต่พิธีอุปสมบทเมื่อฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษเท่านั้น คือ

ในปี พ.ศ.๒๐๐๘ พระบรมไตรโลกนาถ กษัตริย์ไทยแห่งราชอาณาจักรอยุธยา เสด็จออกผนวช ณ เมืองพิษณุโลก ครั้งนั้นมีข้าราชบริพารออกบวชโดยเสด็จพระราชกุศล เป็นจำนวนภิกษุถึง ๒,๓๔๘ รูป

ในปี พ.ศ.๒๐๕๙ พระเมืองแก้ว พิลกปนัดดาธิราช กษัตริย์ไทยแห่งราชอาณาจักรลานนา เชียงใหม่ เสด็จขึ้นไปบำรุงพระศาสนา ณ เมืองเชียงแสน มีพระโองการให้ผูกเรือขนานทำเป็นโบสถ์น้ำในแม่น้ำโขง โปรดให้มีพิธีอุปสมบทภิกษุ ๑,๔๘๙ รูป

ถาม : ๑. อยากทราบว่าลังกา มีชาวพุทธอยู่เท่าไร? พวกที่นับถือศาสนาอื่นเท่าไร?

๒. ในข่าวพระราชพิธีอภิเษกสมรสของกษัตริย์กรีกเมื่อเร็วๆนี้ เห็นมีข้อความตอนหนึ่งว่าพระราชพิธีได้กระทำตามคติของคริสตศาสนาออโธด๊อท หมายความว่าอะไรไม่ทราบครับ?

๓. ความรักคืออะไรครับ? ขอคำจำกัดให้ฟังสั้นๆ ได้ความมากๆ หน่อยนะครับ

๔. รักอมตะมีไหมครับ? ถ้ามี ทำอย่างไรถึงจะได้?

๕. ความรักเป็นทุกข์ไหมครับ?

ปรีชา มงคลเฉลิม ม.ศ.๔

ตอบ : ตามรายงานทางลังกา ในปี พ.ศ.๒๔๘๙ หรือเมื่อ ๑๕-๑๖ ปีล่วงมาแล้ว ลังกามีพลเมือง ๗ ล้านเศษ นับถือพุทธศาสนามี ๔ ล้าน ๒ แสน ๙ หมื่น ๔ พันเศษ, นับถือศาสนาฮินดู ๑ ล้าน ๓ แสน ๒ หมื่นเศษ, นับถือศาสนาคริสต์ ๖ แสน ๓ พันเศษ , นับถือศาสนาอิสลาม ๔ แสน ๙ พันเศษ วัดพุทธศาสนามีราว ๕ พันวัด พระสงฆ์สามเณร ๒ หมื่นรูปเศษ แบ่งออกเป็น ๓ นิกายคือ

๑. สยามนิกาย มีพระเณรอยู่ราว ๑ หมื่น ๓ พันรูป

๒. อมรปุระนิกาย มีพระเณรอยู่ราว ๕ พันรูป

๓. รามัญนิกาย มีพระเณรอยู่ราว ๒ พันรูป

ปัจจุบันสถิติคงเปลี่ยนไปแล้ว เพราะพลเมืองเพิ่มขึ้น

๒. เป็นนิกายของคริสต์ศาสนา นิกายใหญ่เรียกว่านิกายกรีกออร์ธอดอกซ์ นิกายนี้มีกำเนิดขึ้นเมื่อตอนจักรพรรดิโรมัน ย้ายราชธานีจากกรุงโรมมาอยู่เมืองคอนสแตนติโนเปิ้ล พวกพระในคริสตศาสนาที่ย้ายตามเสด็จมาอยู่นครใหม่ก็ถือตนว่ามีความสำคัญเป็นเอกเทศต่างหากจากคริสตศาสนจักรที่กรุงโรม ในที่สุดหาทางปรับความเข้าใจกันไม่ได้ เลยแยกกันเป็นสองนิกาย ทางศาสนจักรที่กรุงโรมเรียกว่าโรมันคาธอลิค ทางกรุงคอนสแตนติโนเปิ้ลเรียกว่ากรีกออร์ธอดอกซ์ ที่มีคำว่ากรีกนำหน้าก็เพราะราชธานีใหม่นี้ตั้งอยู่ในดินแดนซึ่งเคยเป็นของกรีกมาก่อน อย่างไรก็ดี นิกายกรีกออร์ธอดอกซ์นี้มีผู้นับถือแพร่หลายในประเทศกรีก และกลุ่มประเทศในแหลมบัลข่าน และเคยรุ่งเรืองในรัสเซียครั้งอดีตกาลอีกด้วย

๓. ความรักที่คุณถาม เข้าใจว่าหมายถึงความรักของหนุ่มสาว ถ้าอย่างนั้นไซร้ขอให้คำจำกัดความว่าความรักคือความเห็นแก่ตัว โดยมีบุคคลอีกคนหนึ่งที่มีคุณสมบัติตามที่ตนปรารถนา คอยสนองความเห็นแก่ตัวของตนไว้ได้

๔. รักอมตะไม่มีในโลก เพราะความรักเป็นสังขารอย่างหนึ่ง ว่ากันอย่างภาษาพระอภิธรรม ความรักอย่างหนุ่มสาวก็คือโลภเจตสิก อันเกิดขึ้นกับโลภมูลจิตนั่นเอง ธรรมชาติของจิตย่อมเกิดดับเป็นขณะๆ สืบเนื่องกันไป เจตสิกคือธรรมซึ่งเกิดดับร่วมไปกับจิต จึงเกิดดับตามไปด้วย พูดอย่างภาษาชาวบ้านก็คือว่า ตัวคนผู้รักหรือตัวคนผู้จะรับความรักยังต้องเกิดแก่เจ็บตาย แล้วอ้ายเจ้าความรักมันจะเป็นอมตะอยู่ได้อย่างไรเล่า พ่อคุณเอ๋ย เมื่อรักอมตะมีไม่ได้ ผมก็หมดปัญญาจะบอกวิธีให้ได้รักอมตะได้

๕. ถ้าเป็นความรักอย่างที่ตอบมาแล้ว โดยสภาพของมันเองก็เป็นทุกข์ คำว่าทุกข์อย่าหมายความเพียงว่าต้องเศร้าโศกเสียใจจึงเป็นทุกข์ คำว่าทุกข์ในภาษาธรรมะมีความหลายอย่าง โดยเฉพาะในความหมายกว้างๆ หมายความว่า สภาพใดที่ทนอยู่ในสภาพเดิมของมันไม่ได้ สภาพนั้นก็เป็นทุกข์ ก็เมื่อความรักไม่เป็นอมตะ ความรักจึงเป็นทุกข์ร้อยเปอร์เซ็นต์ ว่าโดยหลักวิชาการ ความรักก็เป็นโลภเจตสิกซึ่งเป็นอันเดียวกับตัณหา จัดเป็นทุกขสมุทัย คือมูลเหตุแห่งทุกข์ คือเป็นปริเยสนทุกข์ หรือทุกข์ในการที่ต้องเที่ยวพล่านหาอารมณ์ที่ปรารถนา มาสนองความเห็นแก่ตน สรุปแล้วความรักเป็นทุกข์โดยสภาวะ และเป็นเหตุแห่งความทุกข์ประการอื่นๆ ด้วยพร้อมกัน แต่อย่างไรก็ดี ผมว่าในระหว่างนี้คุณอย่าเพิ่งไปคิดเรื่องรักๆใคร่ๆก่อนดีกว่า ควรตั้งอกตั้งใจศึกษาเล่าเรียนความรู้เอาไว้ไม่เช่นนั้นจะทุกข์เพราะสอบตกก่อนจะเจอความรักก็ได้

ถาม : ๑. เมื่อปีที่แล้ว ผมกับครอบครัวไปธรรมจาริกไหว้พระในประเทศอินเดีย ตอนผ่านเมืองพาราณสีผมรู้จักชาวอินเดียภาคใต้คนหนึ่งเป็นพ่อค้า เขาแนะนำตนว่าเป็นสาวกของพระมหาวีระ ซึ่งเป็นศาสดาร่วมสมัยพระพุทธองค์ พ่อค้าคนนี้ถือหลักอหิงสาเคร่งครัดมาก แม้เวลารับประทานน้ำ ผมสังเกตว่าเขามีหม้อกรองๆน้ำดื่มทุกครั้งไป จะเดินจะนั่งเขามีไม้กวาดเล็กๆอันหนึ่งคอยกวาดที่นั่งที่เดินไปด้วย ดูเป็นการทรมานตนเองเหลือเกิน เป็นผมๆคงทนไม่ได้ที่มีชีวิตเคร่งเครียดอย่างนี้ ดูๆไปมันขวางสังคม และน่าจะอยู่ในสังคมลำบากมาก แต่เขาบอกว่าเขาชินเสียแล้ว และไม่มีธุระจำเป็น เขาก็ไม่อยากจะย่างกรายออกไปไหน เพราะเขาจะไปเหยียบสัตว์ตายบ้าง นั่งทับสัตว์ตายบ้าง จึงใคร่จะทราบว่า ลัทธิพระมหาวีระสอนอย่างไร? ถึงมีข้อปฏิบัติขวางโลกอย่างนั้น เดี๋ยวนี้มีผู้นับถือมากน้อยเท่าไร?

๒. ท่านมีความรู้สึก ต่อหลวงพ่อกวางดิ๊กของญวน ที่เผาตัวตายในกรณีเรียกร้องเสรีภาพจากพวกสกุลโง เมื่อปีที่แล้วอย่างไร? ผมเองนิยมในความเสียสละของท่านครับ

ยุทธยง เผ่าใจภักดิ์

ตอบ : ๑. พระมหาวีระ เป็นคนเดียวกับนิครนถ์นาฏบุตร ศาสดาของลัทธินิครนถ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าศาสนาเชนะ หรือศาสนาชินะ (ไม่ใช่ศาสนาชินโต หรือพุทธศาสนานิกายชินของญี่ปุ่น) เป็นเจ้าชายในเชื้อวงศ์ลิจฉวี มีชีวิตร่วมพุทธสมัย และเป็นครูคนหนึ่งในลัทธิครูทั้ง ๖ ซึ่งปรากฏในวรรณคดีพุทธศาสนา ความจริงมหาวีระไม่ใช่ผู้ตั้งศาสนาเชน เป็นแต่ผู้ฟื้นฟูและบัญญัติลัทธิเพิ่มเติมในศาสนานี้ขึ้นใหม่ ส่วนผู้เป็นต้นศาสดามีชื่อว่า ฤษภะมุนี มีชีวิตก่อนพุทธกาล ศาสนาชินเป็นลัทธิถืออัตตกิลมถานุโยค คือการทำตนให้ลำบาก ด้วยถือว่าเป็นการย่างเผากิเลสได้ พระพุทธองค์ในสมัยยังไม่ตรัสรู้ก็เคยใช้วิธีอัตตกิลมถานุโยคแบบนิครนถ์มาแล้ว และทรงทำได้อย่างแสบเผ็ดยิ่งกว่านิครนถ์ทั้งหลายที่ทำกันมาแล้ว หรือจักทำต่อไปแต่ก็ไม่อาจลุคุณธรรมวิเศษดับกิเลสได้ จึงทรงละเสีย ฉะนั้นในธรรมจักรกัปปวัตนสูตร พระองค์จึงตรัสว่า อัตตกิลมถานุโยค หรืออีกนัยหนึ่งลัทธิศาสนาชินนี้เป็นส่วนสุดปรายโต่งข้างหนึ่ง อันผู้แสวงวิโมกขธรรมพึงเว้นเสีย

ในอุบาลิวาทสูตร เล่าถึงมหาวีระส่งลูกศิษย์คนสำคัญชื่ออุบาลีคหบดี มาโต้วาทีกับพระพุทธองค์ในประเด็นปัญหาว่าโทษทางกาย วาจา ใจ นั้นโทษอย่างไหนหนักกว่ากัน ลัทธินิครนถ์ถือปฏิญญาว่าโทษทางกายเรียกว่า กายทัณฑ์ หนักที่สุด แต่มติในพระพุทธศาสนาถือว่า มโนทัณฑ์ หรือโทษทางมโนกรรมหนักที่สุด เพราะเหตุที่ศาสนาชิน

ถือกายทัณฑ์ว่าหนักกว่าวจีทัณฑ์และมโนทัณฑ์นี้เอง จึงมีการสังวรทางกายกรรมอย่างเข้มงวด จนกลายเป็นขวางโลกไป

ในชินสูตรของศาสนานิครนถ์ แบ่งข้อปฏิบัติออกเป็น ๓ เรียกว่า สัมมาทัศนะ, สัมมาญาณ, สัมมาจริต ในข้อสัมมาจริตต้องประกอบด้วยองค์สำคัญ ๕ ประการคือ

๑. อหึงสา การประพฤติไม่เบียดเบียน

๒. สุนฤต การประพฤติพูดแต่ความจริง

๓. วัสเตย การประพฤติไม่ขโมย

๔. พรหมจรรย์ การประพฤติไม่ข้องเกี่ยวกับกาม

๕. อปริคคหะ การประพฤติละความทะยานอยาก

เฉพาะในข้ออหิงสานั้น มีข้อปฏิบัติดังนี้

ก. วาจาคุปติ ไม่พูดจากไปในทางเบียดเบียนสัตว์

ข. มโนคุปติ ไม่คิดไปในทางเบียดเบียนสัตว์

ทั้ง ๒ ข้อนี้คือ วจีสังวรและมโนสังวรนั่นเอง

ค. อิรยาสมิติ มีอิริยาบถ เช่น ยืนเดินนั่งนอน จะต้องเป็นไปในทางไม่เบียดเบียนสัตว์ ข้อนี้จึงเป็นเหตุให้พวกสาวกชินเคร่งๆ ไปไหนมาไหนต้องถือแซไว้คอยปัดกวาดที่ที่ตนจะเดินจะนั่ง เพราะกลัวจะไปเหยียบ นั่งทับสัตว์ตาย

ง. อาทานสมิติ การถือเอาสิ่งของสมบัติใดๆ ก็จะต้องคอยดูว่าจะทำให้สัตว์เล็กสัตว์น้อยที่ติดอยู่ในสิ่งของสมบัตินั้นๆ เป็นอันตรายหรือไม่

จ. อาโลกิตปานโภชน ให้เพ่งพิจารณาดูในอาหารและน้ำดื่มว่ามีสัตว์อยู่หรือเปล่า ที่สุดจนชั้นจะหายใจจะพูดจาสนทนากันก็ต้องหาผ้าบางๆ มาปิดจมูกปาก เพราะกลัวว่าจะหายใจหรือเวลาอ้าปากพูดจะมีสัตว์เล็กๆ พลัดเข้าไป จะดื่มน้ำก็ต้องกรอง

สามข้อหลังนี้จัดเป็นกายสังวร อนึ่งในข้อพรหมจรรย์ ชินห้ามกินบำรุงกำลังไว้ด้วย และที่เป็นอัตตกิลมถานุโยคอย่างเห็นได้ชัด คือ ชินมีคติถือว่าผู้ใดบำเพ็ญเพียรจนถึงขั้นสมบูรณ์แล้วก็ให้อดข้าวตายไปเลย นักบวชชินที่เคร่งๆ จะไม่ยอมใช้มีดโกนปลงผม แต่ใช้นิ้วมือของตนเองทึ้งถอนผมออกหมดทุกเส้น เนื่องจากเป็นลัทธิทรมานตนอย่างแสบเผ็ดอย่างนี้ แม้จะเป็นศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งของอินเดีย แต่ก็ไม่เจริญแพร่หลายออกจากอินเดียได้เลย ในอินเดียเองปัจจุบันมีผู้นับถือศาสนานี้อยู่ไม่เกิน ๑๐ ล้านคน ส่วนมากเป็นพ่อค้า เพราะจะไปประกอบอาชีพอื่นมีทำไร่ไถนาปลูกพืชผลไม้ไม่ได้ทั้งนั้น กลัวรักษาข้อ

อหิงสาไม่เคร่ง และเนื่องจากเป็นพ่อค้า สาวกชินที่เป็นคฤหัสถ์จึงร่ำรวย สามารถสร้างวัดชินได้งามๆ ใหญ่โตไว้หลายวัด

๒. เมื่อต้นปี ๐๗ นี้ มีสมณทูตญวนมาจากไซง่อน เดินทางมาขอบคุณพุทธบริษัทไทย-จีน ที่แผ่เมตตาช่วยพุทธบริษัทเวียดนามใต้คราวเกิดศาสนภัย สมณทูตมาพักอยู่ที่สมาคมพุทธบริษัทไทยจีนประชา ผมได้ไปเยี่ยมท่านถามความรู้สึกของผมในกรณีหลวงพ่อกวางดิ๊ค ผมจึงเขียนโศลกสดุดีให้ท่าน โดยเอาชื่อของหลวงพ่อเป็นตัวนำ เป็นอักษรจีนอ่านเป็นเสียงญวนว่า

กวางโด่ จุ๊งซัน

ดิ๊กโผ ตามย้าย

แปลว่า พระคุณท่านเป็นผู้โปรดสรรพสัตว์อย่างกว้างขวาง

แลคุณสมบัติของท่านเล่าก็ปกแผ่ไปทั่วภพทั้ง ๓

(พระญวนที่มีการศึกษาอ่านหนังสือจีนออกทั้งนั้น เพราะญวนรับพระพุทธศาสนาไปจากจีน ใช้พระไตรปิฎกฉบับจีนศึกษา แต่เสียงอ่านเป็นสำเนียงญวน)

กวาง	แปลว่า	กว้างขวาง
โด่	แปลว่า	โปรด
จุ๊งซัน	แปลว่า	สรรพสัตว์
ดิ๊ก	แปลว่า	คุณธรรม คุณสมบัติ
โผ	แปลว่า	ปกแผ่
ตาม	แปลว่า	สาม
ย้าย	แปลว่า	ภพ

ความรู้ในภาษาญวนของผมมีจำกัด รู้เฉพาะในศัพท์ธรรมะเท่านั้น ใครอย่าได้ถามภาษาญวนกับผมเลย

ถาม : ๑. อ่านพระพุทธประวัติแล้วเกิดมีปัญหาข้องใจว่า ท่านอาฬารดาบสและท่านอุททกดาบส ไม่ปรากฏในตำนานว่าท่านตั้งสำนักอยู่ในบ้านเมืองใด?

๒. เหตุไฉนราชสำนักยุโรปในประวัติศาสตร์ จึงชอบใช้ทหารชาติสวิส?

๓. พระลีลาขนาดใหญ่ๆ สมัยสุโขทัย ดูมีน้อย ไม่เหมือนพระปางอื่นๆ จะชมพระลีลาใหญ่ๆ ที่วัดใดบ้างทั้งในสุโขทัยและในกรุงเทพฯ?

นายทหารรุ่นกองทัพบูรพา

ตอบ : ๑. หลักฐานในพระบาลีไม่มีบอกไว้ชัด แต่ในตำนานฝ่ายสังสกฤตบอกว่า อาฬารดาบส ตั้งสำนักสอนลัทธิอยู่แขวงไพศาลี, อุททกดาบสตั้งสำนักสอนลัทธิอยู่แขวงเมืองราชคฤห์

๒. เพราะนิยมกันว่าทหารสวิสมีความจงรักภักดีในเจ้านายยิ่งนัก ปรากฏในประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสสมัยเกิดปฏิวัติล้างอำนาจของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ กองทัพปฏิวัติยกกันไปตีพระราชวังตุยเลอรีส์ กองทหารฝรั่งเศสที่รักษาวังมีอยู่ ๓ กองพัน และมีทหารต่างชาติ เช่น ชาติสวิสอยู่ร่วมด้วย ปรากฏว่าทหารฝรั่งเศสกลับไม่เต็มใจสู้รบป้องเท่าไร ส่วนมากละทิ้งหน้าที่ มีแต่กองทหารสวิสยอมพลีชีพรบป้องกันจนถูกฝ่ายปฏิวัติฆ่าเสียเกือบหมดทั้งกอง

๓. พระลีลาสุโขทัยขนาดใหญ่ นมัสการได้ที่วัดพระเชตุพน เมืองสุโขทัยเก่า, ส่วนในกรุงเทพฯ นมัสการได้ที่ระเบียงพระอุโบสถวัดเบญจฯ

ถาม : ๑. วิริยุเบกขา นั้นหมายเอาอะไร ก็เมื่อให้มีความเพียรแล้ว จะไปวางเฉยอยู่มิขัดกันในตัวหรือ?

๒. โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา จะอธิบายให้เห็นความแตกต่างกันอย่างไร? เคยถูกลูกศิษย์ถาม แต่ตอบเขาไม่ได้

๓. พระโสดา ท่านละกิเลสเบื้องต่ำตามขั้นภูมิของท่านได้ แต่ในขณะโสดาปัตติมรรคจิตเกิด กิเลสเบื้องสูงที่ท่านยังละไม่ได้ไปหลบตัวอยู่ที่ไหน? ถ้าจะว่าอยู่ในโสดาปัตติมรรคจิตก็จะมิเป็นธรรมดำธรรมขาวปะปนกันหรือ?

๔. เห็นภาพพระบฏของมหายาน ในพิธีสวดกงเต๊ก มีรูปพระโพธิสัตว์ทรงสิงห์โตองค์หนึ่ง ทรงช้างองค์หนึ่ง ถามพระจีนท่านตอบว่าองค์ทรงสิงโตชื่อบุนซู้พ่อสัก องค์ทรงช้างชื่อโพธิ์เฮี้ยนพ่อสัก จะตรงกับพระอะไรในฝ่ายทักษิณยานบ้าง?

นายมี ธรรมฉันท์

ตอบ : ก่อนจะตอบ ต้องขออภัยคุณมี ธรรมฉันท์ (เข้าใจว่าไม่ใช่ชื่อจริง นามสกุลของคุณจริง) ในการที่ใช้คำว่าทักษิณยานนั้นไม่สู้เหมาะ การเรียกนิกายใหญ่ๆ พุทธศาสนาทั้งสองนิกาย ควรจะเรียกคำคู่ดังนี้

อาจาริยวาท คู่กับ เถรวาท

อุตตรนิกาย คู่กับ ทักษิณนิกาย

มหายาน คู่กับ สาวกยาน

คำแต่ก่อนเรียกนิกายสาวกยาน เคยใช้เรียกว่า หินยาน ควรเลิกใช้เลย เพราะเป็นคำไม่สู้จะเป็นมงคลนัก มติที่ประชุมองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ครั้งที่ ๑ ลงมติให้เลิกใช้คำนี้ แต่ให้ใช้คำเถรวาทแทน ดังนั้นเราจะใช้ว่า มหายาน กับคู่ เถรวาท ก็ได้

๑. วิริยุเบกขา หมายความถึง การใช้ความเพียรในการเจริญวิปัสสนาในขนาดพอดีไม่แรงกล้าเกินไป ไม่ย่อหย่อนเกินไป ให้ได้พอเหมาะพอควรกับสมาธิ

คำว่าอุเบกขา จะให้แปลว่า วางเฉย ในความหมายของภาษาไทยกำหนดเสมอไปไม่ได้ ต้องพิจารณาดูว่า อุเบกขาใช้ในธรรมหมวดใด การแปลต้องเล็งความหมายเป็นสำคัญจึงไม่พลาด

๒. โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา แยกออกเป็น ๕ ข้อ มีความแตกต่างกันตามลำดับคือ

ก. โสก หมายถึง ความแห้งใจ มีอาการคล้ายกับไฟเผาใจให้เกรียม ท่านเปรียบเหมือนน้ำมันในกระทะบนเตาไฟซึ่งกำลังเดือดพล่าน

ข. ปริเทว หมายถึง ความเพ้อพร่ำคร่ำครวญ พิไรรำพัน ด้วยวาจาด้วยอาการต่างๆ ท่านเปรียบเหมือนน้ำมันเดือดล้นไหลออกมานอกกระทะ

ค. ทุกข หมายถึง ทุกขเวทนาอันเกิดแต่กายสัมผัส เบียดเบียนกายให้เดือดร้อน

ง. โทมนัส หมายถึง ทุกขเวทนาที่เกิดทางใจ เกิดแต่มโนสัมผัส เบียดเบียนใจให้เดือดร้อน

พึงสังเกตคือ ทุกข์ กับ โทมนัส หากมาคู่กันให้อธิบายตามนัยนี้ ถ้าทุกขเวทนามาในเวทนา ๓ มีสุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา ไซร้ ทุกขเวทนาก็ควรไปทั้งกายทั้งใจด้วย และเพราะว่าทุกขโทมนัสเป็นสภาวะพื้นฐานของโสกปริเทวอุปายาส จึงไม่มีอุปมา

จ. อุปายาส หมายถึง ความคับแค้นอย่างเหลือขนาดของจิต ถึงกับก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางร่างกาย ทำให้เศร้าหมองซูบผอมหมดกำลังกายกำลังใจ อัดอั้นตันอุรา ท่านเปรียบเหมือนน้ำมันเดือดด้วยกำลังไฟอย่างแรงกลับไม่ล้นออก แต่กลับแห้งไหม้ไปเลย

๓. กิเลสเบื้องสูงที่พระโสดายังละไม่ได้ ก็อยู่ที่จิตนั่นแหละ เพราะไม่มีใครที่ไหนจะรับฝากกิเลสของใครเอาไว้แม้เป็นการชั่วคราว แต่กิเลสเบื้องสูงในโสดาปัตติมรรคจิตก็เป็นเพียงอนุสัย ไม่เป็นอารมณ์ของพระโสดาในขณะนั้นได้เลย มีอยู่ก็เหมือนไม่มี เปรียบดังเมล็ดผลไม้ในขณะที่เป็นเมล็ดอยู่ เราจะชี้กิ่งต้นใบดอกว่าอยู่ตรงนั้นๆ ย่อมชี้ไม่ถูก และก็ไม่เห็น ผ่าดูก็ไม่พบ แต่กิ่งต้นใบดอกเหล่านั้นก็ย่อมอาศัยเมล็ดเกิดขึ้น หากได้ปัจจัยสมควร

ฉันใด ในขณะโสดาปัตติมรรคจิตเกิด จะว่าไม่มีกิเลสเบื้องสูงเกิดพร้อมกันอยู่ก็ว่าไม่ได้ฉันนั้น เราจะไปค้นหากิเลสเหล่านี้ให้พบในจิตดวงนั้นก็ไม่เจอ โสดาปัตติมรรคจิต-ผลจิต จึงเป็นจิตบริสุทธิ์สมควรแก่ชั้นภูมิของท่าน

๔. ถูกของพระท่านแล้ว พระบุ้นซู้ นั้นคือพระมัญชุศรีโพธิสัตว์, พระโพธิ์เฮี้ยน นั้นคือ พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ เสียงจีนแต้จิ๋วออกเสียงที่ถูกต้องสำหรับพระสมันตภัทรว่า โผวเฮี้ยน (ไม่ใช่โพธิ์เฮี้ยน) ส่วนคำว่าโพธิสัตว์นั้นควรเขียนว่า พู่สัก, พระมัญชุศรีพึงเทียบด้วยพระสารีบุตรธรรมเสนาในฝ่ายเถรวาท เพราะปรากฏในประวัติว่าท่านเป็นพระโพธิสัตว์แห่งมหาปัญญา แม้พาหนะที่ทรงเป็นสิงโตเทียบด้วยการเปล่งธรรมสิงหนาท, ฝ่ายพระสมันตภัทรพึงเทียบด้วยพระโมคคัลลาน์ ด้วยท่านเป็นพระโพธิสัตว์แห่งมหาจริยา มีฤทธิ์เดชมาก, อีกอย่างหนึ่ง พระมัญชุศรีพึงเทียบด้วยพระพรหม มีสนังพรหมกุมารเป็นต้น เพราะรูปท่านบางทีเขียนเป็นเทวกุมาร มีจุกบนเศียร, ฝ่ายพระสมันตภัทรพึงเทียบด้วยพระอินทร์ ด้วยมีช้างเป็นพาหนะ ในนิกายพุทธศาสนามนตรยานนับถือพระสมันตภัทรเป็นประธานในลัทธิ และนับว่าพระโพธิสัตว์ทั้ง ๒ องค์เป็นอัครสาวกขวาซ้ายของพระไวโรจนพุทธเจ้า นี้ว่าโดยบุคคลาธิษฐาน, หากอธิบายตามนัยแห่งธรรมาธิษฐาน พระมัญชุศรีเป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญาคุณ, พระสมันตภัทรเป็นสัญลักษณ์แห่งปฏิบัติคุณ, พูดให้กระชับได้แก่วิชชากับจรณะ คือความรู้และความประพฤติคู่กันไปนั่นเอง

ถาม : ๑. อยากทราบปฐมวงศ์ของพระราชวงศ์จักรีว่ามาแต่ท่านผู้ใด?

๒. พระราชประวัติย่อๆ จำง่ายๆ ของรัชกาลที่ ๑ จะเขียนอย่างไรถึงดี?

๓. กัลปๆ หนึ่งมีเวลานานเท่าไร ไม่ทราบ?

๔. โคตมโคตร อันเป็นสกุลวงศ์ของพระบรมศาสดา เห็นมีบางท่านแปลว่าวงศ์วัว และว่าที่ชาวอินเดียทุกวันนี้นับถือวัวสืบมาแต่โคตมโคตร นี้จริงหรือเปล่า?

๕. มหาอาณาจักรโรมัน แตกเพราะใคร? สมัยใด?

๖. สงครามครูเสด รบกันกี่ครั้ง? เริ่มแต่สมัยไหน? สิ้นสุดลงสมัยไหน?

ขออภัยที่ถามปัญหาที่ยุ่งยากทางประวัติศาสตร์มานี้ เพราะจะเอาไปสอบสัมภาษณ์

เกยูร สุวรรณพงษ์

ตอบ : ๑. พระบรมราชจักริวงศ์ มีพระราชประวัติปรากฏในหลักฐานว่าสืบมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เริ่มต้นแต่ท่านเจ้าพระยาโกษา (ปาน) แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ท่านเจ้าพระยาโกษา (ปาน) จึงเป็นปฐมวงศ์ดั้งเดิม มีลำดับสกุลวงศ์ดังต่อไปนี้

๑. เจ้าพระยาโกษา (ปาน)

๒. เจ้าพระยาวรวงศาธิราช (ขุนทอง) บุตรเจ้าพระยาโกษา (ปาน)

๓. พระยาราชนิกูล (ทองคำ) บุตรเจ้าพระยาวรวงศาธิราช

๔. หลวงพินิจอักษร (ทองดี) บุตรพระยาราชนิกูล

๕. พระบาทสมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (ทองด้วง) เป็นบุตรชายคนที่ ๓ ในจำนวนบุตรชายด้วยกัน อันเกิดแต่ภริยาเอกของคุณหลวงพินิจอักษร (มีบุตรธิดาในภริยาเอกรวม ๕ คน)

๒. รัชกาลที่ ๑ ประสูติในปี พ.ศ.๒๒๗๙ เมื่อพระชนม์ ๒๒ เข้ารับราชการในแผ่นดินพระเจ้าอุทุมพร (ขุนหลวงหาวัด) กรุงศรีอยุธยา

พระชนม์ ๒๕ ได้เป็นหลวงยกกระบัตร เมืองราชบุรี

พระชนม์ ๓๒ เป็นพระราชวรินทร์ รับราชการในแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี

พระชนม์ ๓๓ เป็นพระยาอภัยรณฤทธิ์

พระชนม์ ๓๔ เป็นพระยายมราช

พระชนม์ ๓๕ เป็นเจ้าพระยาจักรี

พระชนม์ ๔๑ เป็นสมเด็จพระยามหาเจ้ากษัตริย์ศึก

พระชนม์ ๔๖ ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ตั้งพระบรมราชวงศ์จักริวงศ์เสวยราชสมบัติอยู่ ๒๘ ปี สวรรคตเมื่อพระชนม์ ๗๔ พรรษา ในปี พ.ศ.๒๓๕๒

๓. กัลปหนึ่งจะประมาณ วันเวลายาก ท่านแต่ก่อนให้อุปมาว่า ภูเขาสูงใหญ่กว้างยาวอย่างละ ๑ โยชน์ ในเวลา ๑๐๐ ปีมีเทพเอาผ้าสไบทอด้วยใยบัวมาปัดทีหนึ่ง จนภูเขานั้นราบเรียบเสมอกับพื้นดินเมื่อใดเป็นครบถ้วน ๑ กัลปเมื่อนั้น ในตำนานของพราหมณ์กำหนดว่ากัลปหนึ่งมี ๔ พัน ๓ ร้อย ๒๐ ล้านปี วิชาธรณีวิทยาว่าเดี๋ยวนี้โลกมนุษย์เรามีอายุได้กึ่งกัลปแล้ว คือมีอายุ ๒ พันล้านปี

๔. โคตมโคตร ไม่ได้เกี่ยวอะไรกับวัวเลย เรื่องชาวฮินดูบูชาวัวเพราะนับถือวัวเป็นเทวดาพาหนะของพระศิวะต่างหาก ไม่เกี่ยวกับพุทธศาสนาเลย โคตมโคตรแปลว่าวงศ์พระอาทิตย์ โคศัพท์แปลได้หลายนัย คือแปลว่า วัว, แผ่นดิน, พระอาทิตย์, และดอกไม้ชนิดหนึ่ง

เช่น โคกัณฑโก แปลว่าดอกทานตะวัน ส่วนที่เป็นโคตมโคตรท่านให้แปลว่า “วงศ์พระอาทิตย์” ดังปรากฏในบาลีจูฬนิทเทศว่า อาทิจฺโจ วุจฺจติ สุริโย ฯ โส โคตโม โคตฺเตน ภควาปิ โคตโม โคตฺเตน... แปลว่า แม้ดวงสูรย์ท่านก็กล่าวอาทิตย์

อนึ่ง อาทิตย์นั่นแล ชื่อว่าโคตรมะโดยโคตร แม้พระผู้มีพระภาคก็เป็นโคตมะ โดยโคตร...เมื่อแยกวิเคราะห์ศัพท์ดูจะเป็นดังนี้ โคตรมะ

โค-อาทิตย์

ตมะ-สูงสุด

โคตมะ-อาทิตย์ที่สูงสุด หรืออาทิตย์ที่ประเสริฐยิ่ง อาทิตย์วงศ์หรือสุริยวงศ์นี้เป็นชื่อราชวงศ์โบราณวงศ์ใหญ่ของอินเดีย คู่กับจันทรวงศ์ (พระรามวีรบุรุษในรามยณะเป็นจันทรวงศ์)

๕. มหาอาณาจักรโรมันสลายหมด ชื่อในประวัติศาสตร์ เมื่อสุลต่านโมฮัมเมดที่ ๒ ยกทัพเตอร์ก ๒ แสนตะลุยกรุงคอนสแตนติโนโนเปิ้ล เสียราบ ราชาธิราชโรมันองค์สุดท้ายคือพระเจ้าดรากาเสส ทิวงคตในสมรภูมิ เหตุการณ์ทั้งนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.๑๙๙๖

๖. สงครามครูเสด คือ สงครามกากบาทของพวกคริสต์กับพวกมุสลิม ด้วยแย่งเมืองเยรุซาเล็ม กัน รบกันอยู่ ๑๗๔ ปี ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ เอาชีวิตมนุษย์มาตาย ๒ ล้านคน เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๑๖๓๙-๑๘๑๓ แต่มิได้หมายความว่ารบกันอยู่ทุกปี หากรบกันเป็นคราวๆ บางทีก็พักกัน นานแล้วก็รบกันใหม่

ถาม : ๑. ในหนังสือจ้าวชีวิต มีความตอนหนึ่งกล่าวทำนองว่า ฝรั่งค้นพบว่าชนชาติในอาณาจักรน่านเจ้า ไม่ใช่คนไทย ความข้อนี้จะเท็จจริงประการใดไม่ทราบ ถ้าเป็นจริงมิต้องเปลี่ยนแปลงตำราเรียนต่างๆหรือ? เพราะสอนมาว่าน่านเจ้าเป็นเมืองไทย

๒. ชนชาติตาด กับ มงโกล เป็นชาติเดียวกันใช่ไหม?

๓. พระโพธิธรรม ผู้นำนิกายเซ็นมาเผยแผ่ในประเทศจีน ท่านมาใน พ.ศ.เท่าไร?

๔. อธิโมกขศรัทธา นี้แปลว่าน้อมใจเชื่อนั้น จะเล็งว่าเป็นเชื่องมงายหรือ?

๕. ตำบลแสนตอ มีอยู่กี่แห่ง? ข้อนี้ถ้าเห็นว่าไม่ได้ประโยชน์ ไม่ตอบก็ได้

อภิเชษฐ์

ตอบ : ๑. ฝรั่งที่ว่า น่านเจ้ามิใช่เมืองคนไทย ก็เป็นมติฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ฝรั่งที่เห็นว่าน่านเจ้าเป็นเมืองคนไทยมีมากกว่า ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจว่าดินแดนภาคใต้ของจีนนั้นมี

ชนชาติต่างๆ อยู่ปะปนกันมาก เช่น ชนชาติไทย, แม้ว, มูเซอ, โลโล้, ฯลฯ ชนชาติเหล่านี้ล้วนเป็นเจ้าของถิ่นเดิม ก่อนจีนจะแผ่อำนาจลงมาครอบครอง บางครั้งชนชาติหนึ่งอาจจะเป็นใหญ่เหนือชนชาติอื่น ผลัดเปลี่ยนกัน และการที่มีพลเมืองไล่เลี่ยกันในท้องถิ่นภูมิภาคเดียวกัน อาจทำให้นึกว่าอาณาจักรนั้นๆเป็นของชนชาตินั้น

ว่าเฉพาะน่านเจ้า ขอยืนยันว่าเป็นอาณาจักรไทยตั้งขึ้นแน่นอน อายุกาลของอาณาจักรนี้มีกว่า ๕ ศตวรรษ ในระหว่างนั้นก็มีการผลัดเปลี่ยนราชวงศ์ ผลัดเปลี่ยนชื่ออาณาจักร ซึ่งเป็นการแน่นอนจะต้องมีราชวงศ์ที่ไม่ใช่ไทยเข้ามาครอง ตลอดจนมีชนชาติพื้นเมืองอื่นเข้ามาแย่งอำนาจจากไทยไปปกครอง จึงทำให้ปรากฏหลักฐานเสมือนหนึ่งว่าชาวน่านเจ้าไม่ใช่ชาวไทยไป ในจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์ชิ้ง (พุทธศตวรรษที่ ๓) เรียกชนชาติพื้นเมืองเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะมุ่งเรียกชนชาติไทยว่า “ไซน่ำอี๊” ในเสียงแต้จิ๋ว, หรือ “ซีหนานอี๋” ในเสียงจีนหลวง แปลว่า ชาวปัจจันตชนเบื้องตะวันตกเฉียงใต้ ในสมัยราชวงศ์ฮั่น เรียกชนชาติไทยว่า อ้ายลาว (อายเหลียว) ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง (พุทธศตวรรษที่ ๑๒) ไทยจึงสถาปนาอาณาจักรน่านเจ้าขึ้นในยูนนาน นักค้นคว้าตะวันตกหลายคนได้กล่าวถึงชนชาติไทยที่ยังตกค้างอยู่ในภูมิภาคแถบใต้ของจีน เช่น Sir Clark กล่าวว่า “คนไทยกุ้ยจิว เรียกว่าจุงเจีย (ต้งแก ในเสียงแต้จิ๋ว) แต่พวกเขาเรียกตนเองว่าปายี่ ในปี ค.ศ.๑๙๑๐ ข้าพเจ้าได้เห็นชนเผ่าหนึ่งในอำเภอกวางหนำ มณฑลยูนนาน เรียกตนเองว่าไทยน้อย พวกนี้มีภาษาเหมือนภาษาไทย ในปี ค.ศ.๑๙๑๘ ข้าพเจ้าเดินทางจากเสฉวน ล่องตามลำน้ำทรายทอง (กิมซากั้ง) ถึงจังหวัดบูเตี้ยจิว ทราบข่าวว่าในบริเวณใกล้เคียงมีหมู่บ้านของไทยจุงเจีย ข้าพเจ้าได้ใช้ภาษาท้องถิ่นทางภาคเหนือของสยามคือภาษาลาวคุยกับพวกนี้ ส่วนใหญ่เขาฟังเข้าใจดี ...ฯลฯ... ที่กุ้ยจิว พวกไทยจุงเจียอพยพจากลุ่มแม่น้ำไซกัง เข้ามาตั้งรกรากอยู่ ณ บริเวณห่างจากเมืองกุ้ยเอี๊ยง ๑๐ ไมล์ในสมัย ๑ พันปีมาแล้ว”

ในปี ค.ศ.๑๘๙๗ T.S. Bourne ทำรายงานแจ้งว่า “ชนชาติทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนมีหลายเผ่า โดยเฉพาะพวกจุงเจีย พวกนี้เป่าแคน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีอย่างเดียวกับลาวและไทย”

หมอ W.C. Dodd ซึ่งเข้าไปสำรวจดูคนไทยในเขตจีนใต้ เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว กล่าวว่าคนไทยที่ยังตกค้างอยู่ตามภาคใต้ของประเทศจีนมีทั้งหมดราว ๖ ล้านคน

ตามหลักฐานของพวกที่เห็นว่าน่านเจ้าไม่ใช่ของคนไทย เขาอ้างว่าคนไทยมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ทางตอนเหนือของแหลมอินโดจีน การที่พบคนไทยในจีนใต้ก็เพราะคน

เหล่านี้อพยพจากใต้ขึ้นไปเหนือนั่นเอง และเพิ่งจะอพยพเข้าไปอยู่เมื่อไม่กี่ร้อยปีมานี้ ผู้เขียนใคร่จะขอแย้งว่า การอพอพมีแต่อพยพจากที่ดอนไปหาที่ลุ่ม อพยพจากที่ฝืดเคืองไปหาที่อุดม ก็คนไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ทางตอนเหนือของแหลมอินโดจีนก็น่าจะอพยพมุ่งใต้มากกว่าที่จะอพยพกลับย้อนไปหาป่าดงดิบชุกชุมด้วยไข้จับสั่น และไปผจญกับความกดขี่ของจีน ซึ่งไม่ใช่นิสัยไทยคนที่มีใจรักเสรีภาพ ความจริงน่าจะเป็นว่าภูมิลำเนาเดิมของไทยอยู่ในภาคใต้ของจีน เมื่อถูกจีนรุกราน ประกอบทั้งความประสงค์จะหาที่ทำมาหากินอันอุดม ไทยจึงอพยพเทครัวมุ่งใต้ไปตามลำน้ำโขงและลำน้ำสาลวิน พวกที่ลงมาตามลำน้ำโขง เลยเดินเรื่อยต่อลงมาทางลำน้ำเจ้าพระยา ผ่ากลางดินแดนของชนชาติในตระกูลมอญเขมร แยกชนชาติดังกล่าวออกเป็น ๒ พวกอย่างเด็ดขาด ประเทศไทยจึงเกิดขึ้นท่ามกลางประเทศมอญและประเทศขอมดังนี้

๒. พวกตาด หรือตาตาร์ มิใช่มงโกล แต่เป็นด้วยสองพวกนี้เร่ร่อนเลี้ยงปศุสัตว์อยู่ในใจกลางทวีปอาเซีย จึงทำให้เข้าใจปนเปกัน ปัจจุบันพวกตาดยังมีอยู่แถวภาคตะวันออกของโซเวียต และตามเทือกเขาอูราล, ลุ่มแม่น้ำโวลก้า, แหลมไครเมีย และภาคตะวันออกของยุโรป

๓. พระโพธิธรรม เข้ามาเมืองจีนในราว ปี พ.ศ.๑๐๗๐

๔. อธิโมกขศรัทธา เป็นคำที่ได้ยินมามาก แต่ในพระอภิธรรมยังไม่พบศรัทธาในประเภทนี้ คำว่าอธิโมกข์ เป็นเจตสิกดวงหนึ่ง อยู่ในหมวดปกิณณกเจตสิก แปลว่าความตัดสิน โดยยกมูลศัพท์ว่ามาจากคำ อธิ ซึ่งเป็นบุพบท กับมุจธาตุในความว่าตัดสิน คืออธิโมกขมีการตกลงใจหรือตัดสินอารมณ์เป็นลักษณะ ถ้าเช่นนี้อธิโมกขศรัทธาน่าจะแปลว่าความเชื่อที่เกิดขึ้นด้วยความตัดสินใจจะได้กระมัง

๕. ตำบลแสนตอ ถ้าจำไม่ผิดนะครับ มีที่จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดราชบุรี

ถาม : ๑. ผมได้อ่านวารสารอเมริกาเล่มหนึ่ง ที่ศาลาอเมริกัน ถนนพัฒน์พงศ์ เห็นภาพถ่ายพระลามะกำลังประกอบพิธีวิสาขบูชาในสหรัฐ ลัทธิลามะนี้เข้าไปในอเมริกาตั้งแต่เมื่อครั้งสมัยไหน?

๒. ผมสนใจในการศึกษาธรรมะ ได้ไปฟังปาฐกถาและการอบรมความรู้ทางธรรมะหลายสำนัก ทั้งที่สำนักอภิธรรมที่วัดพระเชตุพน สำนักธรรมวิจัยวัดมหาธาตุ แต่แล้วได้ความรู้ว่าธรรมะที่อาจารย์บรรยายใน ๒ สำนักนี้ขัดแย้งกันอย่างยิ่ง คือสำนักอภิธรรม

สอนว่าต้นไม้ไม่มีวิญญาณ สำนักธรรมวิจัยมีอาจารย์หนุ่มผู้หนึ่งสอนว่ามีวิญญาณ เลยไม่รู้ว่าใครถูกใครผิดกันแน่ ผมมีความรู้น้อยไม่สามารถตัดสินด้วยตนเองได้ จึงใคร่ขอฟังคำตัดสินของท่าน

๓. พม่า เป็นชาตินับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกับไทย เหตุไรเมื่อตีกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่สอง จึงได้เผาวัดวาอาราม ทำลายพระพุทธรูป ฆ่าฟันพระสงฆ์องค์เจ้าได้ ผมอ่านประวัติศาสตร์ตอนนี้ทีไรเป็นเกิดสงสัยทุกครั้งไป พยายามคิดหาคำตอบก็ไม่ออกสักที

ขุนอรรถสุขุมพิจัย

ตอบ : ๑. ลัทธิลามะ ซึ่งเป็นนิกายหนึ่งของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน มีกำเนิดในประเทศธิเบต เมื่อราว พ.ศ.๑๑๐๐ เศษ ต่อมาในปี พ.ศ.๑๘๐๐ เศษ ลัทธินี้ได้แพร่หลายเข้าไปในมงโกเลีย ครั้นมาเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้ มีชาวมงโกลเผ่ากัลมุค ซึ่งล้วนเป็นพุทธมามกะ หลายร้อยคน ได้ลี้ภัยออกมาจากม่านเหล็ก ม่านไม้ไผ่ ไปตั้งรกรากอาศัยอยู่ในสหรัฐ พวกกัลมุคนี้แลได้สร้างพุทธวิหารในสหรัฐหลายแห่ง ตามคตินิยมของลัทธิลามะ เช่นที่ กรีนวูด เอเคอรส์ มลรัฐนิวเจอร์ซี่ เป็นต้น

๒. ข้อโต้แย้งที่ท่านขุนสงสัยนี้มีมานานหลายปี และมีผู้สงสัยหลายคน แต่ที่ผมจะตอบนี้ไม่ใช่จะตั้งตัวเป็นเจ้าลัทธิ เข้าสมัครเป็นผู้แสดงวาทะแข่งขันกับเขาด้วยนะครับ แต่จะตอบตามหลักฐาน เหตุผล เท่าที่ได้ค้นคว้าศึกษามา ก่อนอื่นขอตอบว่า

ก. ไม่มีพุทธวจนะที่ใดๆ เลยในพระไตรปิฎกแสดงว่าต้นไม้มีวิญญาณ

ข. ในศาสนาเชน หรือศาสนานิครนถ์ ซึ่งเป็นศาสนาร่วมพุทธสมัย สอนว่าต้นไม้มีวิญญาณ กล่าวคือสอนว่า ชีวะแบ่งออกเป็น ๓ ชนิด ได้แก่ชีวะที่มีจิตตื่นสมบูรณ์ มีสมรรถภาพในการพิจารณาบาปบุญคุณโทษ เป็นชีวะที่มีสัญญาสมบูรณ์ ได้แก่คน และสัตว์ชั้นสูงบางประเภท พวกที่ ๒ คือ ชีวะที่มีจิตแต่มีสัญญาไม่สมบูรณ์ เช่น สัตว์ชั้นต่ำประเภท แมลง มด ประเภทเคลื่อนไหวได้ตามเจตน์จำนงของมัน พวกที่ ๓ ได้แก่ ชีวะที่มีจิตไม่ตื่นสมบูรณ์ ไม่มีสัญญา คือต้นไม้

ดังนั้นมติที่สอนว่า ต้นไม้มีวิญญาณจึงไปตรงกับลัทธินิครนถ์ ไม่ใช่พุทธมติ

ค. ถ้าวิเคราะห์ตามหลักจิตวิทยาและวิทยาศาสตร์ ท่านแบ่งกิริยาที่สำแดงออกเป็น ๒ ประเภทคือ อย่างหนึ่งเรียกว่า Reflex คืออาการแสดงออกมาโดยปราศจากความสำนึก เช่น การหมุนเวียนของโลหิต การหายใจ กิริยาประเภทนี้มีทั้งคน สัตว์ และต้นไม้ เช่นต้นไม้รู้จักดูดเอาออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์ อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า Voluntary

action คือกิริยาซึ่งมีเจตนาหรือความสำนึกความจูงใจประกอบ ซึ่งมีเฉพาะคนและสัตว์ ยกตัวอย่างเช่น ใครเอาไฟมาจี้เราหรือจี้สัตว์ เราและสัตว์ที่ถูกจี้รู้จักหนี แต่ถ้าเอาไฟไปจี้ต้นไม้ๆ ไม่หนี เพราะมันไม่มี Voluntary action ต้นไม้จึงไม่มีวิญญาณ

๓. ความสงสัยของท่านขุนข้อนี้ โดนแก่ตัวผมเองมานานครับ แต่บัดนี้หายสงสัยแล้ว เพราะการกระทำของเหล่าร้ายที่ทำลายลักตัดเศียรพระ ตัดกรพระในเมืองไทยนี้เองเองเป็นผู้ไขปัญหานี้อย่างชัดแจ๋ว ผู้ร้ายพวกนี้ก็เป็นคนไทย นับถือศาสนาพุทธ แต่เหตุไรจึงไม่เกรงบาปประกอบครุอกุศลกรรมอันเที่ยงต่ออเวจีนรกเห็นปานนี้ได้ เมื่อพิจารณาไปก็ได้ความว่าเป็นเพราะเจ้าตัวโลภตัวเดียวเป็นมูลเหตุ ลักตัดเอาไปขายเป็นสินค้า ฝ่ายพม่าที่มาตีกรุงศรีอยุธยาครั้งสุดท้ายเล่า ขึ้นต้นก็มาอย่างกองโจร ไม่ใช่ทัพกษัตริย์อย่างทัพบุเรงนองครั้งเสียกรุงครั้งแรก ครั้งหลังนี้เป็นเพียงแม่ทัพธรรมดาๆ แต่ทั้งนายทั้งไพร่ล้วนกระเหี้ยนกระหือ กระตือรือร้นจะมาตีปล้นชิงทรัพย์สินเชลยจากไทยทั้งนั้น จึงนับว่าเป็นกองโจร เมื่อกรุงแตกจึงได้เที่ยวเผาผลาญวัดวาอาราม ลอกทองพระ เช่น พระศรีสรรเพชญเป็นพระพุทธรูปยืน สูง ๘ วา หุ้มทองคำหนัก ๒๘๖ ชั่ง ก็ถูกเผาลอกทองไป เพราะอำนาจความโลภ และมีโทสะประกอบด้วย คือคิดแต่จะทำลายราชธานีของไทย ไม่ให้ไทยใช้เป็นที่รวมอำนาจได้อีกต่อไป ด้วยอำนาจกิเลส ทำให้จิตซึ่งเคยเคารพนบนอบในพระรัตนตรัยถูกบดบัง จึงกระทำมหาครุกรรมฝ่ายอกุศลทารุณโหดร้ายได้ถึงขนาดนั้น แต่เพราะเหตุที่เป็นอกุศลกรรมหนักจึงบันดาลผลร้ายแก่พม่าทันตาเห็น คือเมื่อพม่าทำลายกรุงศรีอยุธยาแล้ว ไม่ช้าก็เกิดทำสงครามกับจีนหลายครั้ง สิ้นเปลืองชีวิตผู้คนมากมาย ทั้งบังเกิดแผ่นดินไหว ทำลายศาสนสถานหักพังลงมา เช่นมหาสถูป ชะเวดากอง เมืองร่างกุ้ง มหาสถูปชเวซีคง เมืองพุกาม พังพินาศลงมา วัดวาอารามหักพังเกลื่อนกล่น ต้องซ่อมแซมบูรณะกันทั่วไป จนพระเจ้ามังระกษัตริย์พม่าเองต้องสร้างพระพุทธรูปทองเงินตั้งพันองค์ล้างบาป แต่กุศลก็ยังน้อยไม่พอแรงบาป ผลก็คือราชวงศ์อลองพญา ซึ่งก่อกรรมทำเข็ญไว้แก่ไทย เป็นราชวงศ์สุดท้ายของพม่าๆ ได้เสียเอกราชแก่อังกฤษในรัชสมัยพระเจ้าธีบอหรือสีป่อ

ถาม : เรียนอาจารย์เสถียรที่นับถือ ดิฉันขอรบกวนอีกอย่างที่เคยรบกวนมาแล้ว คราวนี้ขอรบกวนถามว่า เรื่องพระจูฬโสดาบันคืออย่างไร? มีอาคตสถานมาแต่ที่ใด? เพราะเท่าที่ดิฉันดูในพระไตรปิฎก ไม่พบเรื่องจูฬโสดาบันเลย

ชีขันติจิต

ตอบ : มติเรื่องจูฬโสดาบันนี้ ไม่ใช่พุทธภาษิต แต่เป็นมติของพระอรรถกถาจารย์และพระคันถรจนาจารย์ ในวิสุทธิมรรคปกรณ์ ท่านแสดงไว้ในภาคปัญญานิเทศว่า

"อิมินา ปน ญาเณน สมนฺนาคโต วิปสฺสโก พุทฺธสาสเน ลทฺธสฺสาโร ลทฺธปติฏฺโฐ นิยตคติโก จูฬโสตาปนฺโน นาม โหติ..." แปลความว่า "พระโยคาวจรผู้เจริญวิปัสสนาถึงญาณทั้งสองอย่างนี้แล้ว ก็ย่อมได้รับความเบาใจ ได้ที่พึ่งในพระพุทธศาสนา มีคติอันเที่ยง ชื่อว่า เป็นจูฬโสดาบันบุคคล"

ญาณทั้งสองที่ว่า ท่านหมายถึงวิปัสสนาญาณ ได้แก่นามรูปปริจเฉทญาณ คือ ความเห็นแจ้งกำหนดรู้ความจริงในนามธรรมรูปธรรม และปัจจัยปริคคหญาณ คือ ความเห็นแจ้งกำหนดรู้ปัจจัยแห่งนามรูป วิปัสสนาญาณทั้งสองนี้ถ้าสงเคราะห์เข้าในวิสุทธิ ๗ นามรูปปริจเฉทญาณได้แก่ทิฏฐิวิสุทธิ ปัจจยปริคคหญาณได้แก่ กังขาวิตรณวิสุทธิ เพราะฉะนั้น ท่านจึงสงเคราะห์ว่า บุคคลผู้มีทิฏฐิบริสุทธิ์ ข้ามความสงสัยในนามรูปได้ เป็นจูฬโสดาบัน ซึ่งไม่เป็นการนอกครูอย่างไร.